

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Mateja Mevec

VPLIV SPREMEMB SOCIALNE
ZAKONODAJE NA ŽIVLJENJE STARIH
LJUDI V DOMOVIH ZA STARE

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Mateja Mevec

Naslov: Vpliv sprememb socialne zakonodaje na življenje starih ljudi v domovih za stare

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Št. strani: 127

Št. tabel: 4

Št. prilog: 6

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Deskriptorji: dom za stare, stari ljudje, spremembe socialne zakonodaje, revščina, socialno delo

Povzetek: V magistrskem delu sem raziskovala vpliv sprememb socialne zakonodaje na življenja starih ljudi v domovih za stare. Namreč, sprememba socialne zakonodaje leta 2012 je v javnosti povzročila veliko polemik o tem, ali je Slovenija sploh še socialna država. Stari ljudje so se odpovedovali prejemkom, saj sta tako varstveni dodatek kot državna pokojnina (ki se je preoblikovala v denarno socialno pomoč) postala socialnovarstvena prejemka. To pomeni, da sta pogojena z omejitvijo dedovanja in ju je treba vračati državi. Zanimalo me je, kako je ukinitiv oziroma odpoved varstvenemu dodatku vplivala na življenja starih ljudi v domovih za stare, kdo jim pomaga pri kritju stroškov oskrbe in ali se počutijo revne. Podobno sem spraševala tudi socialne delavke, ki so zaposlene v domovih za stare. Zanimalo me je, kako so videle stare ljudi soočati se z ukinitvijo varstvenega dodatka, kakšne pomoči so bili deležni in kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na strokovno področje njihovega dela. Raziskavo sem opravila v petih domovih za stare. Ugotovila sem, da so se morali stari ljudje, ki so izgubili varstveni dodatek, odpovedati marsikateri stvari, prav tako so postali veliko bolj varčni z denarjem. Pri kritju stroškov jim največ pomagajo sorodniki, nekaterim pa doplačuje občina. Kljub temu se v večini ne počutijo revne. Socialne delavke so povedale, da skoraj niso zaznale sprememb, so pa bili stanovalci sprva jezni, zaskrbljeni in prestrašeni. Opisale so, da sta zakona povzročila še večjo birokratizacijo socialnega dela in da imajo vse manj stikov s stanovalci domov za stare. Predlagam, da bi zaradi slabega finančnega stanja tudi stari ljudje, ki bivajo v domovih za stare, prejimali

varstvene dodatke. Menim tudi, da bo morala stroka socialnega dela iskati rešitve za zmanjšanje birokratizacije socialnega dela.

Title: Effect of changes in social legislation on the lives of older people in homes for older people

Keywords: home for older people, older people, changes in social legislation, poverty, social work

Summary: In master thesis I researched the effect of changes in social legislation on the lives of older people in homes for older people. Indeed, in 2012 the change of social legislation caused a lot of questions in public if Slovenia is a social state. Older people have renounced revenue, because the social security allowance and state pension (which was transformed into a financial social assistance) has become a social assistance benefit. This means that they have to be returned to the country. I was wondering how the abolition of social security allowance affect the lives of older people in homes for older people, who helps them to cover the costs of care and if they feel poor. Similarly, I have also questioned the social workers, who are employed in homes for older people. I was wondering how they saw older people to cope with the abolition of social security allowance, what kind of assistance they received and what changes the laws (ZUPJS – Exercise of Rights from Public Funds Act, ZSVarPre – Social Assistance Benefits Act) bring into their work. I conducted the research in five homes for older people. I found out that older people who have lost social security allowance had to renounce to many things, also they have become much more frugal with money. Relatives help them to cover the costs, some of them are paid by municipalities. Nevertheless, in majority they do not feel poor. Social workers were told that they almost did not notice the changes, but the residents were initially angry, worried and fearful. Social workers said that laws caused even bigger bureaucratisation of social work and that they have less and less contact with the residents of homes for older people. I suggest that even older people who live in homes for older people should receive social security allowance. I also think that the profession of social work must seek solutions to reduce the bureaucratization of social work.

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Mateja Mevec

VPLIV SPREMEMB SOCIALNE ZAKONODAJE
NA ŽIVLJENJE STARIH LJUDI V DOMOVIH ZA
STARE

Magistrsko delo

Mentorica:
izr. prof. dr. Jana Mali

Študijski program:
Socialno delo s starimi ljudmi

Ljubljana, 2016

PREDGOVOR

V magistrskem delu obravnavam vpliv odpovedovanja varstvenemu dodatku na življenje starih ljudi. K raziskovanju so me spodbudile sprememba socialne zakonodaje v začetku leta 2012 in njene negativne posledice. S sprejetjem Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) in Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10) so se pojavljala vprašanja, ali je Slovenija sploh še socialna država. Zakona sta postavila nove pogoje za pridobivanje denarnih pomoči in drugih prejemkov. Najbolj prizadeti so bili stari ljudje, saj sta se državna pokojnina in varstveni dodatek spremenila v socialnovarstvena prejemka. Pravzaprav državne pokojnine kot samostojnega prejemka po novem ni več, saj se je spremenila v denarno socialno pomoč. Poudariti je treba, da se pri uveljavljanju pravice do prejemanja varstvenega dodatka ali denarne socialne pomoči poleg dohodka posameznika upošteva tudi premoženje. Prav tako pa sta oba socialnovarstvena prejemka podvržena omejitvi dedovanja. Stari ljudje so se v strahu pred izgubo nepremičnine zatekali k odpovedovanju varstvenemu dodatku, kar jih je potisnilo v še večjo revščino. Poleg tega je obveljalo nenapisano pravilo, da ljudje v institucionalnem varstvu niso upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka, kar se mi zdi nepravilno in diskriminatorno.

Raziskavo magistrskega dela sem omejila na domove za stare, saj sem večino študijske prakse opravila v domovih za stare, poleg tega pa se mi zdi, da so stari ljudje v domovih za stare neslišani. Njihove ideje, želje in potrebe skorajda ne sežejo izven sten domov za stare. Zdi se mi, da prevladuje miselnost, da je za stare ljudi v domovih za stare že poskrbljeno, ker imajo zagotovljeno vsakodnevno oskrbo. Malo ljudi pa pomisli, da je večini starih ljudi, ki bivajo v domovih za stare, težko pokrivati stroške oskrbe samo z lastnimi pokojninami. Potrebujejo še druge finančne prilive, te pa jim država omejuje z novo sprejetima zakonoma. O posledicah sprememb socialne zakonodaje nisem zasledila skoraj nobene raziskave. Zdi se mi, da bi morali o tem več raziskovati in pisati članke, da bi se ljudje seznanili s težkim položajem starih ljudi, jim morda tudi pomagali prebroditi stisko.

Ker menim, da ima stroka socialnega dela pri raziskovanju pomembno vlogo, sem v raziskavo vključila tudi socialne delavke v domovih za stare ljudi. Te se namreč vsak dan srečujejo s starimi ljudmi, ki so zaradi sprememb zakonodaje v veliki stiski. Pomembno se mi zdi, da se sliši glas socialnih delavcev ter se ve, kako gledajo na novo zakonodajo.

Namreč, stroka socialnega dela bi lahko posledice nove socialne zakonodaje predstavila odgovornim v državi ter poskušala doseči, da bi se finančno stanje najbolj ogroženih starih ljudi izboljšalo.

Namen magistrskega dela je prikazati posledice sprejetja nove socialne zakonodaje, ki je močno posegla v življenja starih ljudi, in raziskati pogled socialnih delavcev na novo zakonodajo ter njihovo pomoč starim ljudem v domovih za stare, ki so se odpovedali prejemkom. Menim, da sem uresničila namen magistrskega dela, saj sem predstavila, čemu vse so se morali stari ljudje v domovih za stare odpovedati po izgubi varstvenega dodatka in koliko slabega je to za njih pomenilo. Prav tako sem pridobila poglede socialnih delavk na novo zakonodajo, ki se večini zdi slaba, saj prizadene ravno najrevnejšo skupino ljudi, to so stari ljudje.

Za pomoč pri nastajanju magistrskega dela se zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Jani Mali. Prav tako se zahvaljujem socialni delavki Simoni v Domu upokojencev Vrhnika za pomoč pri poteku raziskave ter vsem preostalim, ki so mi kakorkoli pomagali pri pisanju magistrskega dela.

Univerza v Ljubljani

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a **MATEJA MEVEC**, študent/-ka drugostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko **06130150**, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:

VPLIV SPREMENB SOCIALNE ZAKONODAJE NA ŽIVLJENJE STARIH LJUDI V DOMOVIH ZA STARE

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagijatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o študiju na programih druge stopnje;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 20. 6. 2016

Podpis avtorja/-ice:

Mateja Mevec

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu.

V Ljubljani, 20. 6. 2016

Podpis avtorja/-ice:

Mateja Mevec

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	Dolgotrajna oskrba in potrebe v starosti	1
1.2	Domovi za stare kot totalne institucije	7
1.3	Primerjava cen oskrb javnih in zasebnih domov	12
1.4	Revščina starih ljudi.....	16
1.5	Spremembe socialne zakonodaje	20
1.6	Socialno delo s starimi ljudmi in v domovih za stare	27
2	PROBLEM	34
3	METODOLOGIJA.....	36
3.1	Vrsta raziskave.....	36
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov	36
3.3	Populacija in vzorec	37
3.4	Zbiranje podatkov	38
3.5	Obdelava in analiza podatkov	41
4	REZULTATI.....	46
5	RAZPRAVA	55
6	SKLEPI	66
7	PREDLOGI	68
8	LITERATURA.....	70
9	PRILOGE.....	74
9.1	Priloga 1: vprašalnik za stanovalce doma za stare.....	74
9.2	Priloga 2: vprašalnik za socialne delavke, zaposlene v domovih za stare	74
9.3	Priloga 3: analiza intervjujev stanovalk doma za stare – odprto kodiranje	75
9.4	Priloga 4: analiza intervjujev stanovalk doma za stare – osno kodiranje	96
9.5	Priloga 5: analiza intervjujev socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare – odprto kodiranje.....	99
9.6	Priloga 6: analiza intervjujev socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare – osno kodiranje.....	123
10	POVZETEK	127

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povprečne cene oskrbe 2015.	15
Tabela 2: Število prejemnikov varstvenega dodatka v letih 2011 in 2012.....	24
Tabela 3: Primerjava cen oskrbe javnih in zasebnih domov s koncesijo za dvoposteljne sobe.	40
Tabela 4: Primerjava cen oskrbe javnih in zasebnih domov s koncesijo za enoposteljne sobe.	40

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Dolgotrajna oskrba in potrebe v starosti

»V zadnjih desetletjih se je na področju socialnega in zdravstvenega varstva in na področju organiziranja socialne varnosti razvila tema dolgotrajne oskrbe ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno, organizirano pomoč in podporo drugih ljudi. Pojavila se je nova potreba, ki je prej nismo zaznali. Ta se kaže po eni strani kot potreba po novem stebru socialne varnosti, po drugi strani po drugačnem organiziranju odgovorov na potrebe ljudi. Socialna država dvajsetega stoletja je namreč ustvarila mehanizme socialne varnosti (zavarovanja) za primer nezaposlenosti, bolezni, invalidnosti oziroma hendikepa, ne pa za primer odvisnosti od pomoči drugih.« (Flaker *et al.* 2008: 19)

Dolgotrajna oskrba je razmeroma nova tema na dnevnem redu socialnega dela, zdravstva, socialne politike. Flaker *et al.* (2011: 11) zapišejo, da »se je pojavila zaradi demografskih sprememb, staranja prebivalstva. A razlog ni samo ta. Tema dolgotrajne oskrbe je pomembna, ker načenja vprašanja, ki so tudi sicer pomembna, ko govorimo o solidarnosti, organizaciji storitev, ki jih ljudje potrebujejo. Govori nam o nujnosti vzpostavljanja drugačnega sistema, o nuji in pravici, da ljudje, ki doživljajo dolgotrajno stisko, živijo med nami, ostanejo doma. Govori nam o tem, da so potrebne drugačne metode in taki pristopi, ki nas bodo bogatili, nam dali več moči, nam omogočili, da se izrazimo, ne pa da se bomo bali, da bomo predmet obravnave drugega, osamljeni in oslabljeni. Govori nam o tem, da tudi ko smo v stiski, zmoremo in moramo ohraniti vpliv na svoje življenje.«

Dolgotrajna oskrba uvaja načela solidarnosti, saj kot ljudje ne moremo delovati sami, ampak potrebujemo drug drugega. Prav tako ponuja možnost, da ljudje v stiski niso več v tolikšni meri odvisni od institucij, temveč dobijo denar. Dolgotrajna oskrba nam odpira vprašanja o novih načinih organiziranja storitev in služb, ki ne bi smele biti hierarhične, ampak prožnejše, bolj odzivne in ki bodo omogočale boljšo izrabo znanja in ustvarjalnost strokovnjakov, še posebej pa uporabnikov (Flaker *et al.* 2011: 11).

Demografske spremembe so na eni strani povzročile povečanje števila ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno pomoč in podporo drugih, saj zaradi bolezni, oslabelosti ali hendikepa, ne

zmorejo več skrbeti zase. Po drugi strani pa se delež aktivnega prebivalstva, ki je na voljo ljudem, potrebnih pomoči, zmanjšuje. Posledica tega je radikalna sprememba razmerja med ljudmi, ki pomagajo, in tistimi, ki pomoč prejemajo. To pomeni, da so ljudje, ki pomagajo, močno obremenjeni, tisti, ki so pomoči potrebni, pa tvegajo, da ne bodo prejeli ustrezne podpore in pomoči (Flaker *et al.* 2008: 19).

Flaker *et al.* (2008: 19) dodajo, da »so se zmanjšala omrežja, potencialni pomočniki, vsaj v nekaterih deželah in družbenih slojih, pa so čedalje bolj obremenjeni s poklicnim delom in usmerjeni v kariero. Zaradi naraščajoče atomizacije, krepitve pomena zasebnosti, pomena uspešnosti in hkrati kulture hedonizma in zabave od sorodnikov, prijateljev in sosedov ne moremo pričakovati uslug in podpore, ki bi jo nekoč lahko.«

Demografsko staranje vzbuja zaskrbljenost glede prihodnjih ravni javne porabe in trajnosti sedanjih finančnih ureditev za dolgotrajno oskrbo. Prav tako vse bolj narašča potreba po socialni zaščiti glede na potrebe po dolgotrajni oskrbi. To izvira iz dejstva, da so lahko stroški dolgotrajne oskrbe s stališča posameznika katastrofalni. Ocenjeni življenjski stroški dolgotrajne oskrbe so na primer v Angliji približno 27.000 EUR. Lastno zavarovanje v obliki prihrankov za mnoge ni realistično, saj se tveganja in stroški dolgotrajne oskrbe nagibajo predvsem k tistim z nižjimi dohodki. Poleg tega bo veliko ljudi oskrbo potrebovalo že v delovni dobi. Brez mehanizma za združevanje tveganj se lahko zgodi, da bodo tisti, ki ne bodo imeli dovolj sreče in se bodo znašli med osebami, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, popolnoma odvisni od družinskih članov. To pomeni, da lahko potreba posameznika po dolgotrajni oskrbi učinkuje tudi na druge in morda škodljivo deluje na zmožnost delovno sposobnih otrok za zaslužek (Rodrigues 2015: 7).

»Dolgotrajna oskrba je torej fenomen, ki prinaša veliko novosti na ravni zagotavljanja socialne varnosti, zlasti kot povsem drugačna paradigma sui generis, ki presega stare obrazce organiziranja oskrbe, načinov pristopa k človeški stiski, statusa uporabnikov in bistva procesov pomoči.« (Flaker *et al.* 2008: 21) Pri nastajanju dolgotrajne oskrbe pa so pomembne tudi potrebe ljudi, ki so kriterij za merjenje zadovoljstva uporabnikov, pa tudi razvoja družbe. Potrebe so kot pomembna enota načrtovanja in merjenja predstavljene v

socialnem varstvu in politiki. Ena od temeljnih dejanj pa je ocenjevanje potreb (Flaker *et al.* (2008: 13).

Ramovš (2003: 87) opredeli potrebe »kot temeljni mehanizem živih bitij, da se ohranjajo in napredujejo. Vsaka potreba je informacija, kaj živo bitje trenutno potrebuje za svoj obstoj in napredek, obenem pa daje motivacijsko energijo za doseg ali uresničenje tega cilja.«

Večina starih ljudi si ne želi preživeti tretjega življenjskega obdobja v domovih za stare, temveč v svojem stanovanju ali hiši. Domovi za stare so v očeh posameznikov predstavljeni kot rešitev za ljudi, ki ne zmorejo več sami opravljati vsakdanjih opravil, prav tako pa nimajo sorodnikov, ki bi jim pri tem pomagali. Posamezniki so mnenja, da je primeren čas za odhod v dom takrat, ko človek ne zmore več sam skrbeti zase (Flaker *et al.* 2008: 30).

Potrebe sorodnikov so ravno nasprotne. Flaker *et al.* (2008: 51) zapišejo, da so sorodniki najprej obremenjeni z delom, ki ga morajo opraviti. Ker dolgotrajna oskrba zahteva veliko časa, so obremenjeni tudi s pozornostjo, ki jo ljudje v stiski želijo in zahtevajo. Obremenitev sorodnikov je tako velika, da včasih izgleda, kot da bi imeli dve gospodinjstvi ali celo službi. To lahko povzroči, da ljudje nimajo več časa opravljati drugih stvari v svojem življenju, ali pa celo privede do nasprotovanja z njihovo službo. Skrb za bližnje ima za posledico tudi stroške. Poleg tega je lahko oskrba svojca samotno početje. Zaradi nenehne skrbi in strahu, da bi se svojcu kaj zgodilo, pa je življenje sorodnikov, ki skrbijo za ljudi v stiski, stresno.

Pri starih ljudeh se izrazi tudi potreba po "biti kje", saj je prostor bivanja, domovanje ali stanovanje v naši civilizaciji temeljna eksistenčna in identitetna nuja. Stanovanje ima lahko tudi pomen kapitala, ki ohranja ceno, in potreba po "biti kje" postane še bolj jasna, ko se ljudje znajdejo v vlogi duševnega bolnika ali podobni vlogi. Četudi so nastanjeni v ustanovi, jim stanovanje omogoči dostojnejše življenje. Prvič, vedo, da imajo kam, drugič, njihov formalni status je boljši (Flaker *et al.* 2008: 116–117).

Stanovanje kot eno izmed temeljnih potreb opišejo Flaker *et al.* (2008: 111), in sicer, »ima stanovanje poleg osnovne funkcije zavetja pred vremenskimi razmerami še celo vrsto

socialnih funkcij. Stanovanje je prostor za druženje, ustvarjanje družine, shranjevanje stvari, prostor, ki nam omogoči varnost in zasebnost. Skratka, je prostor, kjer se počutimo "doma". Daje nam tudi naslov stalnega prebivališča in s tem eno od osnovnih birokratskih podlag naše identitete.«

Flaker *et al.* (2008: 117–118) zapišejo, da »stanovanje omogoča splošno organizacijo bivanja in je hkrati prostor dogajanja nekaterih pomembnih stvari v življenju. Posameznika omeji od drugih prostorov in tako vzpostavlja zasebni (ali gospodinjski) prostor, ki je nasproti javnemu in institucionalnemu.« Stanovanje omogoča, da v njem spimo, se prehranjujemo, peremo, umivamo itn., torej se osebno reproduciramo. Povezano je s stalnim naslovom, ki ga človek potrebuje v birokratski družbi. Brez stalnega naslova človek "na papirju" ne obstaja (Flaker *et al.* 2008: 117–118).

Stanovanje je tudi prostor za shranjevanje potrebščin, imetja, spominkov itn. Je prostor osebne družabnosti, priložnost druženja, ustvarjanja družine, prostor, kjer lahko sprejemaš obiske, skratka, prostor za organizacijo identitete. Flaker *et al.* (2008: 118-124) opišejo stanovanje kot pomembno predstavitveno napravo, saj predmeti, pohištvo ter ureditev predstavljajo naš stil in vrednote. Z namestitvijo v domu za stare postane osebno označevanje prostora problem, saj stari ljudje nimajo vpliva na ureditev prostora. Brez te funkcije so ljudje manj cenjeni in manj vredni, posredno pa jim oteži veliko praks, kot so obiski, kava s sosedi ipd. Stanovanje pa je tudi prostor za zasebnost. Ta potreba pride do izraza v zavodih, kjer zasebnosti primanjkuje. Ljudem, ki bivajo v zavodu, pomeni njihova soba zatočišče, prostor, kjer so lahko sami. Ena od bistvenih stvari, ki ljudem daje suverenost nad prostorom, je ta, da imajo mir, ko ga želijo, in da jih drugi ne motijo; toda ravno v domovih za stare se pogosto dogaja, da človek nima svojega miru.

»Delati je ena izmed osnovnih človeških potreb. Delo je potreba samo po sebi. Biti dejaven, delovati, delati je pogoj človeškega življenja. Hkrati je delo osnovno orodje, kako živeti, kako zagotoviti sredstva za preživetje in življenje. V naši družbi je poleg tega zaposlitev eden od osnovnih statusov, ki nam daje pravice, ugled in sploh mesto v družbi.« (Flaker *et al.* 2008: 143)

Ramovš (2003: 94) zapiše, da je v starosti človek večinoma še povsem sposoben za delo. Poudariti je treba, da ima vsako smiselno delo svojo vrednost, pa naj človek dobi zanj plačilo ali ne. Če star človek skrbi zase ali varuje vnuke, ima to njegovo delo tolikšno vrednost, kolikor bi znašalo plačilo nekomu, ki bi ga opravil službeno. Zato je eden od temeljnih virov materialne varnosti v tretjem življenjskem obdobju ravno lastno delo. Flaker *et al.* (2008: 165) pa dodajo, da je »na delo vezana tudi pravica do upokojitve. Upokojitev in bolniški stalež sta statusa, ki ju dobijo ljudje z dolgotrajnimi stiskami kot nadomestna statusa. Oba statusa sta uporabni nadomestek za resnični status delavca, vendar tako glede denarnega kot identifikacijskega nadomestila slabša od originala.«

Ni potrebno posebej ugotavljati, da ljudje potrebujejo denar. Zelo malo ljudi z dolgotrajnimi stiskami je takih, katerih dohodki bi bili visoki, prav tako redki zaslužijo dovolj. Večinoma prejemajo denarno socialno pomoč ali živijo od pokojnine. Ljudje, ki bivajo v zavodih, dobijo le žepnino in s tako nizkimi denarnimi sredstvi večinoma niso zadovoljni (Flaker *et al.* 2008: 167)

Flaker *et al.* (2008: 171–175) nadaljujejo, da ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, potrebujejo denar za preživetje, za plačevanje storitev, rehabilitacijo in zaposnitev družabnega življenja. Življenjski stroški uporabnikov so podobni življenjskim stroškom drugih. Vendar njihovi prihodki ne pokrijejo njihovih življenjskih stroškov. Pomanjkanje denarja na vseh točkah vsakdanjega življenja, predvsem kar se tiče preživljanja prostega časa, urejanja stanovanja in druženja, slabo vpliva na kakovost življenja, ustvarja začarani krog marginalizacije in stigmatizacije. S tem velik del ljudi ostaja revnih ali na pragu revščine. Nekatere skupine ljudi omejeno razpolagajo z denarjem in premoženjem, bodisi zaradi sistema zavoda, v katerem so nastanjeni, bodisi zaradi omejitev, ki jih navedejo skrbniki.

Tudi ljudje, ki so potrebni dolgotrajne oskrbe, imajo navade, običaje in stvari, ki jih radi počnejo v življenju. Kot vsi drugi ljudje imajo svoje opravke in konjičke, le da pri določenih potrebujejo pomoč. Po eni strani potrebujejo sredstva, ki jim omogočajo uveljavljanje svojih želja, po drugi strani pa konkretno pomoč pri vsakdanjih rutinah in opravkih. Pogosto morajo svoje navade, običaje, skorajda celo življenje prilagoditi drugim, in sicer, osebam, ki jim

zagotavljajo oskrbo (npr. ljudje, ki potrebujejo pomoč pri vstajanju iz postelje, so odvisni od tega, kdaj bo prišel pomočnik, sorodnik). Tisti, ki živijo v institucijah, pa so svoj potek dneva prisiljeni prilagoditi zavodu (Flaker *et al.* 2011: 85).

»Potreba po stikih in druženju je ena od temeljnih človekovih potreb« zapišejo Flaker *et al.* (2008: 258) in nadaljujejo, da je »človek družbeno bitje, stiki z drugimi so fiziološka nuja, še toliko bolj pa nuja civilizacije. Brez drugega ne moremo obstajati. Skozi življenje vzpostavljamo veliko zelo različnih stikov, od globokih, trajnih vezi z najbližjimi do bežnih, vsakdanjih stikov s prodajalko v trgovini. Stiki nas ne glede na vrsto in intenzivnost nekako zaznamujejo, govorijo o tem, kaj smo, govorijo o naši identiteti in lastni vrednosti ter omogočijo, da ustvarjamo svet okoli sebe.« (Flaker *et al.* 2008: 258).

Požarnik (1981: 149) navede, da se ob bivanju v domovih spremeni kakovost stikov z ljudmi, s katerimi so se stanovalci domov za stare srečevali, preden so prišli živeti v dom. Pogostnost stikov z ljudmi se zmanjša. Problem, s katerim se stari ljudje v domovih srečajo je, da ne morejo pripraviti "nečesa za pod zob" za obiskovalce, sorodnike, niti jih ne morejo pogostiti, kakor prej, v svojem gospodinjstvu. To jim jemlje občutek lastne veljave in samostojnosti. Poleg tega so stiki med stanovalci domov za stare ter sorodniki in znanci, bolj površni. Namreč, stari ljudje v domovih so bolj odmaknjeni od dogajanja v svetu.

»Staranje vpliva na socialne mreže, na izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na način, kako to počnemo. Še bolj pomembno pa je, da velja tudi obratno. Socialne mreže vplivajo na staranje, kar pomeni, da ne moremo razumeti socialnih vidikov staranja, če ne poznamo obsega socialnih vezi, njihovih potencialov, kvalitet in učinkov.« (Dragoš 2000: 293)

Ramovš (2000: 321) zapiše, da se »kakovost človeškega življenja meri po tem, v kolikšni meri in v kakšni medsebojni skladnosti so zadovoljene vse človekove potrebe. Še tako dobro zadovoljevanje nekaterih potreb ob zanemarjanju drugih pomembnih potreb povzroča življenjske motnje, lahko pa izniči vse zadovoljstvo obstoječe zadovoljitve. Na primer, pri starih ljudeh, ki imajo sicer idealno zadovoljene materialne potrebe, so zdravi in duševno

zmožni, pogosto opažamo, da so popolnoma nezadovoljni, ker so osamljeni in frustrirani na področju medčloveških odnosov.«

Zaradi naraščajočega števila starih ljudi, ki jih pestijo bolezni, hendikep ali oslabeledost, se povečuje potreba po dolgotrajni oskrbi. Po drugi strani se zmanjšuje delež aktivnega prebivalstva, torej oseb, ki bi bile na voljo za pomoč starim ljudem pri opravljanju vsakdanjih opravil in skrbi zanje. Posledica tega je, da so osebe, ki nudijo pomoč, veliko bolj obremenjene, prav tako se lahko zgodi, da stari ljudje ne prejmejo ustrezne pomoči. Tako marsikatero potrebo starih ljudi niso zadovoljene. Star človek mora zapustiti stanovanje, kjer se počuti kot doma, kjer ima shranjene spomine, kjer ima zasebnost in se počuti varnega, ter se preseliti v dom za stare. Prav tako imajo stari ljudje težave z denarjem, saj jim ga zaradi plačevanja domske oskrbe ne ostane veliko. V domovih za stare pa so okrnjene tudi njihove socialne mreže. Potrebe starih ljudi v domovih za stare v veliki meri niso zadovoljene.

1.2 Domovi za stare kot totalne institucije

Za Slovenijo je značilno, da se stare ljudi, ki največkrat zaradi slabega zdravstvenega stanja ne zmorejo več skrbeti zase, namesti v domove za stare, torej v institucionalno oskrbo. Prav zadnje obdobje našega življenja je izrazito institucionalizirano. Malijeva zapiše, da je »med razlogi za prevladujočo institucionaliziranost starejšega prebivalstva zagotovo pomembna tradicija institucionalnega varstva, saj so pred drugo svetovno vojno, med vojno in po njej stari ljudje pri nas živeli v ustanovah, podobnih domovom za stare, v hiralnicah, zavetiščih za onemogle, ubožnicah ali domovih za onemogle.« (Mali 2009b: 95)

»Goffman opredeli totalno ustanovo kot prostor za bivanje in delo, kjer veliko število posameznikov s podobnim položajem, za precejšnje časovno obdobje odrezanih od širše družbe, živi skupaj prisilno, formalno vodeno življenje.« (Mali 2006: 17) Flaker *et al.* (2008: 34) opredelijo totalne ustanove kot »monotematske, pogovori so vedno enaki in reducirani na pravila, hrano ali pa na temo, za katero so bile ustanovljene (bolezen, poslabšanje ipd).« Hojnik Zupanc (1999: 94) pa navede še eno definicijo doma, in sicer, »da je dom za stare ljudi družbena institucija take oblike, ki vključuje veliko število ljudi, katerih vedenje uravnavajo norme in vloge, ki jih določajo administrativne strukture.«

»Življenje v institucijah se ne glede na funkcijo, ki jo opravljajo, spreminja. Spreminjata se odnos ljudi do institucij in vloga institucij v življenju ljudi, toda institucije ostajajo. V preteklosti so domovi starim ljudem zagotavljali preživetje, vendar nič več kakor to.« (Mali 2008: 31)

»Po Goffmanu (1961: 17) vsi vidiki življenja v totalni instituciji potekajo na istem kraju in pod isto oblastjo, vsaka faza dnevne aktivnosti poteka vpričo velikega števila drugih ljudi, ki so enako obravnavani in od katerih zahtevajo, da skupaj delajo isto stvar, za vse dejavnosti obstaja urnik, ki ga od znotraj vsiljuje telo uradnikov s sistemom eksplicitnih formuliranih opravil, razne vsiljene dejavnosti sestavljajo enoten racionalni načrt z namenom, da je zadovoljeno uradnim ciljem ustanove.« (Mali 2008: 134)

Hojnik Zupanc (1999: 91) zapiše, da »institucija, ki jo običajno poimenujemo dom za starejše ljudi, maksimalno zadovoljuje osnovne življenjske potrebe, to so prehrana, pranje, likanje, ogrevanje, nega, družabnost in zdravstveno varstvo. Institucionalna pomoč je lahko le začasna oblika, če gre za proces rehabilitacije ali na primer sezonsko bivanje, za večino, ki se odloči za ta način bivanja, pa pomeni dosmrtno obliko.«

Življenje ljudi v družbi se odvija v različnih okoljih. Spimo doma, zabavamo se v lokalih ali pri prijateljih in opravljamo delo na nekem drugem kraju. Vse tri sfere so v večini primerov med seboj ločene, v totalni instituciji pa so te meje nerazločne ali podrte. V nasprotju z življenjem v skupnosti so v totalni instituciji povezana vsa tri področja modernega življenja – mesto dela, zabave in družine (Mali 2008: 134).

Mali (2008: 133) doda, da »institucija s svojim načinom delovanja in pravili življenja vpliva na ljudi v njej večplastno, celostno in zajema pravzaprav vsa področja človekovega delovanja. Obenem ljudje vstopajo v institucijo z že oblikovanimi osebnostnimi značilnostmi, določenim znanjem, sposobnostmi in navadami. Osnovni problem institucije je v tem, da jo sicer ustvarjajo posamezniki, a kljub temu ni v celoti prilagojena posameznikovi osebnosti. Vsak posameznik vstopa vanjo s posebnim in edinstvenim delom samega sebe, ki je različen od pravil in zapovedi institucije.«

»O domovih za stare govorimo kot o totalnih ustanovah, ker delujejo kot nadomestilo človekovih potreb. Posamezniku je v njih v veliki meri odvzeta skrb za samega sebe, to pa pomeni tudi nevarnost razkroja odnosa do svoje lastne identitete. Položaj posameznika se v skupinskem bivanju izkaže kot enolično in formalno utapljanje v zakonitosti domskega reda. Skupinska oblika bivanja ohranja povprečništvu v zadovoljevanju tistega dela človekovih potreb, za katerega je namenjena. V njej ni prostora za širino zasebnosti. Zato sprejem v dom pomeni v resnici veliko več kot le preselitev iz enega v drug kraj.« (Mali 2002: 319–320)

»Čeprav niso vse totalne institucije fizično izolirane od zunanjega sveta, je zaprtost pred zunanjim svetom, v smislu socialnih stikov, zelo velika. Goffman poudari moralno zaprtost, ki je še prav posebej značilna za totalne institucije in se odraža v ločevanju sveta na "zunaj" in "znotraj". Ločitev pretrga vezi, odvzame vloge, pretrga stil in kulturo življenja. Zgora prostora uporabnikom ustanove življenje omeji na en sam prostor, ga s tem naredi preglednega in omogoči kontrolo. Razmerje med "zunaj" in "znotraj" je osnovno gibalno življenja v totalni instituciji. Totalne institucije niso izločene iz družbe, ampak označujejo njen rob.« (Mali 2008: 135)

»Življenje v domovih za stare je v zadnjih letih postalo področje kritike javnosti, strokovnjakov in uporabnikov. Uporabniki ustanov in tudi strokovnjaki, zaposleni na tem področju, ugotavljajo, da koncepti domov iz preteklosti ne ustrezajo današnjim potrebam, željam in zahtevam uporabnikov, prav tako ne usmeritvam strok, zastopanih na področju domskega varstva.« (Mali 2006: 17)

Mali (2008: 212) zapiše, da »trenutna dejavnost domov odraža tradicionalno utečenost in maksimalno prilagojenost bolnim starim ljudem. Tak razvoj domov je oblikoval princip moči, po katerem so strokovnjaki v domovih eksperti za razvoj različnih oblik pomoči, ki ustrezajo težavam in boleznim starih ljudi, ne glede na njihove individualne potrebe, želje in interese. Stanovalci so v domovih definirani kot pasivni prejemniki pomoči, kar ustreza socialni strukturi in organizaciji domov. So dobesedno pacienti, pasivni prejemniki pomoči, ne pa samostojni akterji in sooblikovalci pomoči.«

Raziskava, ki jo je opravila Mali (2006) in v kateri je ugotavljala prisotnost elementov totalne ustanove v domovih za stare, je pokazala, »da je Goffmanova totalna ustanova idealen tip ustanove in da vseh značilnosti ne najdemo v eni totalni ustanovi. Tudi v domovih za stare niso prisotne vse značilnosti, podatki pa kažejo, da značilnosti, ki so prisotne, ne obstajajo v idealni obliki.« (Mali 2006: 26)

Podobnosti med domovi za stare in totalnimi ustanovami, ki so bile ugotovljene v raziskavi Mali (2006: 24–26), so naslednje:

- »Domovi za stare so institucije, v katerih je življenje velikega števila ljudi omejeno na en sam prostor. Zaprtost pred zunanjim svetom je omejena, saj so obiski v večini domov dovoljeni prek dneva brez časovnih omejitev, odhodi uporabnikov v domače okolje pa so celo zaželeni.
- Velik pomen imajo za uporabnike stiki z domačimi in domačim okoljem. Stika z zunanjim svetom ne omogočajo le obiski sorodnikov. To je lahko star prijatelj, župnik, obisk otrok iz vrtca ali pa obisk stanovalcev iz drugih domov.
- Adaptacija domskemu načinu življenja je proces, ki traja dolgo časa. V obdobju vselitve se mora star človek sprijazniti z vsemi stranmi novega okolja. Bolj se mora sam prilagajati "domu", kot pa se "dom" prilagaja njemu.
- Stare ljudi kontaminira tudi življenje v instituciji, kakršna je dom za stare. V večposteljnih sobah, ki obstajajo v številnih domovih po Sloveniji, je zlasti pri negibnih uporabnikih prisotna celo medosebna kontaminacija. Prav najranljivejša skupina uporabnikov je prisiljena dovoliti, da jih pri negovanju gledajo drugi uporabniki – sosedje. Njihova zasebnost je motena tudi z vstopom zaposlenih v sobo, saj na bolniških oddelkih osebje pogosto vstopi v sobe, ne da bi potrkalo.
- Kljub pravilom hišnega reda je življenje v domu za stare dokaj prilagojeno individualnim zahtevam. Pravila življenja v ustanovi so zapisana v hišnem redu. Kadar ohranjanje prejšnjega načina življenja pomeni kršitev hišnega reda, lahko stanovalec pride v konflikt z osebjem, vendar so mogoče konstruktivne rešitve konflikta.
- V domu živi veliko ljudi, ki ne morejo več skrbeti sami zase. Nepokretni stanovalci so pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb (hranjenje, oblačenje, umivanje), kakor tudi drugih, višjih potreb (druženje, osmišljanje življenja), odvisni od osebja. Odvisnost od osebja se glede na večanje pokretnosti stanovalcev sorazmerno

zmanjšuje. Invalidi in stanovalci, ki so začasno odvisni od nege, lahko nekaj osnovnim življenjskim potrebam zadostijo sami, mobilni pa v celoti. Vendar so vsi še vedno odvisni od osebja, saj lahko le od tega prejmejo storitve, ki jih plačujejo in zaradi katerih so v domu.

- Stanovalci preživljajo svoj prosti čas v okviru zaposlitvenih dejavnosti, ki se jih udeležujejo glede na svoje počutje in zdravstveno stanje. Za pokretne in samostojne stanovalce je na voljo več dejavnosti, za ležeče zelo malo.
- Osebje je pri delu z uporabniki vpeto v cikel prizadetosti oziroma v emocionalno delo. Slednje pušča negativne emocionalne posledice. Večina zaposlenih namreč po končanem delovnem času še vedno razmišlja o nekaterih starostnikih in njihovih težavah.
- Kultura stanovalcev je v določenih vidikih podobna kulturi zaposlenih. Raziskava je pokazala, da je pomembna vrednota za stanovalce zavzemanje "skromne držbe". Ko si v stiku s stanovalci, ti dajejo občutek, da so z vsem zadovoljni. Ne razmišljajo o tem, da bi lahko zaposleni bolj upoštevali njihove želje, zahteve, interese.« (Mali 2006: 24–26)

»V današnjih domovih najdemo različne zaposlitvene dejavnosti, aktivnosti, skupinske oblike druženja (skupine starih ljudi za samopomoč) in organizirane kulturne prireditve, s katerimi poskuša institucija nadomestiti izgubljeno domače okolje. Stanovalci lahko samostojno izbirajo med različnimi vrstami in oblikami dejavnosti, ki jih domovi prilagajajo željam in interesom stanovalcev. Na tem področju institucija zagotavlja kvalitetnejše življenje v starosti, kot so ga sicer deležni stari ljudje v skupnosti.« (Mali 2008: 115)

Mali (2008: 34) doda, da danes potrebujemo institucije za stare ljudi, torej domove za stare ljudi, in sicer zato, da odpravimo stare ljudi in starost na rob družbe. Že v prejšnjih časih so ustvarili institucije ravno iz tega razloga in ne zaradi dobronamernosti ali humanosti.

Vsakdanje življenje starega človeka je povezano z domom za stare kot institucijo in osebjem v njem, kot nekakšno oblastjo. Vsako fazo dnevne aktivnosti posameznik deli z velikim številom ljudi, ki jih institucionalna oblast obravnava enakovredno in od njih zahteva, da opravljajo vsa opravila skupaj. Zato so dnevne aktivnosti del vsakodnevne rutine, ki ustreza

racionalnemu planu, podrejenemu ciljem institucije. Gre za idealen tip institucije, kar pomeni, da imajo totalne institucije skupne značilnosti, a nobena ni značilna samo zanje in nobene ne bomo našli čisto v vseh ustanovah. Kljub temu pa lahko v vsaki ustanovi najdemo veliko teh značilnosti (Mali 2008: 134).

»Ali ima neki dom nekatere elemente totalne institucije, je odvisno od usmeritve institucije. Velja pa tudi nasprotno: da usmeritev institucije določajo obseg, vpliv, pogostnost in izrazitost elementov totalne institucije. Če zaposleni v domu bolj poudarjajo elemente medicinske obravnave uporabnikov, deluje dom bolj kakor totalna institucija. Če pa so v ospredju elementi socialne usmeritve, ki poudarjajo uporabnika, njegove zahteve, potrebe in aktivno vključevanje v življenje znotraj institucije, je elementov totalne institucije manj. Življenje v slednjem primeru še vedno poteka v instituciji, z vsemi lastnostmi institucionalne ureditve, le več stičnih točk je z življenjem v domačem okolju, ki je za večino starih ljudi, ki živijo v domu za stare, primarno, prvotno življenjsko okolje.« (Mali 2012b: 90)

Omejenost življenja na en prostor, hišni red, pomanjkanje zasebnosti in drugo so značilnosti, s katerimi se srečujejo stari ljudje v domovih za stare in so značilne za totalne institucije. Slednje delujejo kot nadomestilo človekovih potreb, kar pa starega človeka postavi v položaj, ko zaradi tega ne skrbi več zase in se podredi institucionalni oskrbi. Kljub temu ne moremo trditi, da so domovi za stare totalne institucije, saj stanovalci domov lahko sprejemajo obiske, gredo k sorodnikom in se udeležujejo raznih aktivnosti. Današnji domovi za stare imajo še vedno lastnosti totalnih institucij, ki jih je zaradi delovanja samih domov težko izkoreniniti, saj se z njimi zagotavlja red in omogoča čim bolj enakovredno bivanje starim ljudem.

1.3 Primerjava cen oskrb javnih in zasebnih domov

»V Sloveniji smo v zadnjih desetletjih priča razvoju storitev in programov za starejše, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih dejavnostih in opravilih. Tovrstne oblike pomoči, pogosto jih poimenujemo tudi formalne oblike pomoči, obstajajo v treh sektorjih: (1) v javnem, kjer pomoč izvajajo centri za socialno delo, domovi starejših občanov, centri za pomoč na domu, nosilci drugih javnih storitev v bivalnem okolju – stanovanjske oblike,

denimo oskrbovana stanovanja, (2) v zasebnem sektorju in (3) v nevladnih in prostovoljskih organizacijah, denimo v društvih upokojencev, skupinah starih ljudi za samopomoč.« (Mali 2009a: 249–250)

Mali (2012b: 86–87) zapiše, da so »domovi za stare ljudi že vrsto let gonilna sila razvoja oskrbe za stare ljudi tudi v skupnosti. Ne zagotavljajo zgolj institucionalnega varstva v najožjem pomenu (namestitve in oskrbe v instituciji), temveč tudi pomoč starim ljudem v domačem okolju, v skupnosti. Dnevno varstvo najmočnejše razvijajo prav domovi za stare, prav tako pomoč na domu, socialne servise, oskrbovana stanovanja, začasno varstvo. Vloga domov za stare se na ravni skupnosti kaže kot zagotavljanje oskrbe vsem starim ljudem, tako starim ljudem v institucijah kot starim ljudem, ki še živijo v skupnosti.«

Skupnost socialnih zavodov Slovenije zapiše, da je »osnovna dejavnost domov izvajanje institucionalnega varstva za starejše. Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92) jo uvršča v javno službo ter opredeljuje kot obliko socialnovarstvene storitve, ki je namenjena odpravljanju osebnih stisk in težav starejših od 65 let in drugih oseb, ki zaradi starosti, bolezni ali drugih razlogov ne morejo živeti doma. Institucionalno varstvo po zakonu obsega vse oblike pomoči v zavodu, drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti bivanje, organizirana prehrana, varstvo ter zdravstveno varstvo.« (Skupnost socialnih zavodov Slovenije B)

Dom za stare je institucija, organizacija, zato zanj veljajo vse značilnosti organizacij. Trunk-Širca in Tavčar (1998: 7) razvrščata organizacije glede na ustanovitelje: javne neprofitne, napol javne neprofitne, zasebne neprofitne, javne profitne, napol javne profitne in zasebne profitne. Domovi za stare spadajo v skupino javnih profitnih in zasebnih profitnih organizacij.

Država oziroma lokalne skupnosti za potrebe različnih dejavnosti ustanavljajo javne neprofitne zavode, če cilj teh dejavnosti ni pridobivanje dobička. Javni zavodi so torej po definiciji lahko neprofitne in profitne organizacije. Dobiček, ki se v neprofitnih vseeno

pridobi, se porabi za samo dejavnost in izboljšanje njene kakovosti. Zavodi so lahko tudi zasebni, ki pa jim država podeli koncesijo za opravljanje javnih storitev. Domovi za stare so lahko tako javni kot zasebni s podeljeno koncesijo (Harl, Benčan 2010: 37).

»Ob začetku leta 2015 je bilo v Sloveniji na voljo 20.224 mest v 98 domovih in posebnih zavodih. Od tega je v:

- javnih domovih za starejše 13.823 mest v 54 zavodih,
- zasebnih domovih za starejše 4.849 mest pri 39 izvajalcih s koncesijo,
- posebnih zavodih za odrasle 1.552 mest v 5 zavodih.« (Skupnost socialnih zavodov Slovenije B)

Domovi za stare zagotavljajo osnovne storitve, ki so zakonsko predpisane. Te storitve so nameščanje starih ljudi v eno-, dvo- ali večposteljnih sobah, vzdrževanje prostorov in perila, primerna prehrana ter tehnična oskrba, osebna pomoč, socialna oskrba ter varstvo, zdravstveno varstvo in nega. Na Zvezi društev upokojencev Slovenije še dodajo, da »so vse storitve v okviru osnovne dejavnosti standardizirane. Odstopanja od standarda so dovoljena le pri bivalnih pogojih, ki so lahko boljši (bivanje v enoposteljni sobi) ali slabši (bivanje v tri- ali večposteljni sobi) od standardnih, kar seveda vpliva tudi na višino cene oskrbe.« (Zveza društev upokojencev Slovenije: Splošno o domovih in posebnih zavodih)

»Domovi poleg predpisanih osnovnih storitev za doplačilo ponujajo tudi različne nadstandardne storitve, na primer postrežbo s hrano v sobi (1,71 EUR), dietno prehrano (1,26 EUR), postiljanje postelje (0,95 EUR), aplikacijo zdravil (1,50 EUR), pomoč pri umivanju (2 EUR). Kot dodatne storitve ponujajo različne masaže, uporabo računalnika, hladilnika in televizorja, kar seveda tudi zaračunajo posebej.« (Zveza društev upokojencev Slovenije: Splošno o domovih in posebnih zavodih)

»Cene oskrbe, in sicer za osnovne dejavnosti v javnih zavodih in zasebnikih s koncesijo, se ne določajo prosto, temveč morajo biti oblikovane v skladu s predpisano metodologijo. Določijo jih pristojni organi domov, zanje pa morajo pridobiti tudi soglasje ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Cene nadstandardnih storitev določi vsak ponudnik sam.

Domovi lahko po zakonu opravljajo tudi tako imenovano tržno dejavnost, sredstva s tega naslova pa naj bi bila namenjena izboljševanju pogojev za izvajanje njihove osnovne dejavnosti. Cene so odvisne od vrste namestitve (enoposteljna, večposteljna soba, apartma, dodatna oprema, ločene sanitarije ali kopalnica) ter zdravstvenega stanja stanovalca. Stanovalci v domovih za starejše so glede na stopnjo pomoči, ki jo potrebujejo pri vsakodnevnih opravilih, razvrščeni v skupine oskrbe – od I do IV.« (ibid.)

Cene so v javnih zavodih občutno nižje kot pri zasebnikih s koncesijo, kar nakazuje tudi spodnja tabela.

POVPREČNE CENE OSKRBE 2015	OSKRBA I	DODATEK ZPIZ			OSKRBA IV
		4,80 EUR	9,60 EUR	13,77 EUR	
		OSKRBA II	OSKRBA IIIa	OSKRBA IIIb	
DOMOVI	19,69 EUR	24,49 EUR	29,29 EUR	33,46 EUR	31,44 EUR
JAVNI	18,01 EUR	22,81 EUR	27,61 EUR	31,78 EUR	29,42 EUR
ZASEBNI	22,03 EUR	26,83 EUR	31,63 EUR	35,80 EUR	34,17 EUR

Tabela 1: Povprečne cene oskrbe 2015.

Vir: Skupnost socialnih zavodov Slovenije: A.

Legenda:

OSKRBA I: Stanovalec pri izvajanju osnovnih življenjskih dejavnosti ne potrebuje neposredne pomoči. Potrebuje pa čiščenje prostora, pranje in prehrano.

OSKRBA II: Stanovalec potrebuje delno pomoč pri osnovnih življenjskih dejavnostih, kot so umivanje, oblačenje, prinašanje hrane v sobo, delno pomoč pri vstajanju s postelje in podobno.

OSKRBA IIIa: Stanovalec potrebuje neposredno osebno pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb.

OSKRBA IIIb: Stanovalec potrebuje stalni nadzor in varstvo ter oskrbo (npr. hranjenje po sondi).

OSKRBA IV: Stanovalec je pretežno mobilni, vendar zaradi starostne demence ali podobnih stanj potrebuje delno ali popolno pomoč, predvsem pa nadzor. (Skupnost socialnih zavodov Slovenije: A)

1.4 Revščina starih ljudi

»Beseda revščina se nanaša na neko nezaželeno stanje. Nakazuje, da je treba posameznikom ali skupinam, ki živijo v revščini, pomagati, da bi spremenili njihov položaj.« (Haralambos, Holborn 1995: 132)

Novak (1994: 28) zapiše, da »revščina ni nekaj danega in nespremenljivega, temveč je rezultat dogovora, ki temelji na presoji, kateri standardi življenja in življenjskega stila so za konkretno okolje razumljivi in sprejemljivi in kateri ne. Odstopanje od dogovorjenih standardov v smislu "ne imeti" pa je opredeljeno kot revščina.«

Za Townsend-a (1979: 31) revščina posameznika, družine ali skupine pomeni pomanjkanje virov, potrebnih za ohranitev prehrabnih vzorcev, za sodelovanje v aktivnostih in dejavnostih ter za ohranitev življenjskih načinov, ki so v družbi, v katero ti posamezniki, družine ali skupine sodijo, nekaj običajnega in pričakovanega.

Novak (1994: 18) trdi, da »se vzroki za nastanek revščine razlikujejo v vsaki posamezni družbi in tudi med družbami. Kljub različnim poudarkom, ki so rezultati lokalne "barvitosti" in raznolikosti, kot temeljne vzroke navede:

- izgubo dela,
- pomanjkanje ustreznih ukrepov države blaginje, predvsem v obliki socialne pomoči in delavskega zavarovanja, v katero bi bili vključeni brezposelni in nezaposleni,
- gospodarske, politične, rasistične in druge oblike neenakosti, ki preprečujejo, da bi se podpora splošnega mnenja revnim izboljšala.«

Ena izmed teorij revščine – konfliktna teorija – in njeni zagovorniki pravijo, da je za nenehen obstoj revščine kriva družba, ki ni zmožna pravično razdeliti svojih virov. Revnih ne obravnava kot krivce svoje usode, temveč kot žrtve sistema. Nekateri teoretiki vidijo revščino kot posledico neuspehov države blaginje, medtem ko drugi menijo, da je vzrok zanj v pomanjkanju moči in šibkem pogajalskem položaju revnih, kar jih postavlja v slabši položaj na trgu delovne sile (Haralambos, Holborn 1995: 169).

Raziskovalci revščine v Sloveniji dajejo večji poudarek relativni dohodkovni revščini in socialni izključenosti, tj. nezmožnosti uživati splošni napredek družbe. Pri tem pravimo, da merimo tveganje revščine, saj dejstvo, da je dohodek pod mejo relativne revščine, ni ne potreben ne zadosten pogoj za stanje revščine. Očitno je, da gre bolj za neenakost kot revščino v ozkem pomenu (Stropnik 2010: 3).

Pojem socialne izključenosti razumemo kot družbeno izključenost, torej kot moralni problem, ne le kot ekonomski, politični in socialni. Namreč, do izključenosti pride tudi zaradi pretrganja družbenih vezi (institucionalnih, ekonomskih in drugih), ki največkrat povezujejo posameznika z družbo, in zaradi nesolidarnosti v družbi. Trganje vezi prinaša s seboj tveganja za vsakega posameznika z vidika materialne in simbolne izmenjave s širšo družbo. Hkrati pa je zaradi tega ogrožena družba kot celota, saj ji grozi izguba kolektivnih vrednot (Hlebec *et al.* 2010: 14–15).

»Starejši prebivalci so izpostavljeni največjemu tveganju revščine. Stopnja revščine v Sloveniji je leta 2013 znašala 14,5 %, kar pomeni, da je pod pragom tveganja revščine živel 14,5 % ali približno 291.000 ljudi, in med temi je bilo 22 % ljudi starih 65 ali več let. Pri starejših moških je bila stopnja tveganja revščine 13,2 %, kar je nižje od slovenskega povprečja, pri ženskah pa je bila 25,5 %. Glede na velikost in sestavo gospodinjstva je revščina leta 2013 najbolj ogrožala enočlanska gospodinjstva starejših žensk (42,1 %).«
(www.stat.si – Mednarodni dan starejših 2014)

»Relativna revščina je veliko pogostejša med starejšim prebivalstvom (17,5 %) kot med mlajšim (10,3 %). V slednji skupini tudi narašča s starostjo. Stopnja relativne revščine je (precej) višja med starejšimi ženskami (22 %) kot med starejšimi moškimi (11,5 %); le v starostni skupini 55–59 let je situacija obratna. V starosti 55–59 let je med relativno revnimi precej ljudi, ki so zaposleni za polni ali krajši delovni čas. V tej starosti je 44 % ljudi upokojenih. Razumljivo je, da je med vsemi revnimi starejšimi ljudmi največ upokojencev (upokojenih je 89 % žensk in 76 % moških; 10 % moških je brezposelnih). Toda tega ne smemo razumeti tako, kot da upokojski status sam po sebi pomeni večje tveganje revščine. Osnovni vzrok za velik delež upokojencev med starejšimi relativno revnimi ljudmi je sama

starost teh oseb, saj je tudi med nerevnimi starejšimi 86 % upokojencev.« (Stropnik 2010: 13–14)

Stropnik (2010: 15–16) nadaljuje, da se »dohodkovni položaj žensk, mlajših od 60 let, ne razlikuje bistveno od položaja moških, kar gre pripisati podobnim stopnjam aktivnosti obeh spolov. Stopnja tveganja revščine za starejše ženske (tako kot za moške) narašča s starostjo in je po 60. letu (in še zlasti po 65. letu) precej višja od tiste za moške. Starejše ženske niso zaslužile tako visokih pokojnin kot enako stari moški, poleg tega pa je med ljudmi, starimi 65 let in več, precej več žensk kot moških. Od žensk, starih 65 let in več, skoraj vsaka četrta živi v samskem gospodinjstvu. Vse to so vzroki za visoko stopnjo tveganja revščine med ženskami (tudi v primerjavi z moškimi). V letih 2005–2007 je bilo relativno revnih skoraj 26 % žensk, starih od 65 do 74 let. Še veliko slabši je bil položaj tistih žensk, ki so živele v samskih gospodinjstvih. Že v starosti 55–59 let jih je bilo relativno revnih nekaj manj kot dve petini, v starosti 65–74 let pa več kot polovica.«

Haralambos in Holborn (1999: 153) trdita, da so ženske revnejše od moških, kar je posledica naslednjih značilnosti:

- Moški prejemajo starostne pokojnine in dohodke od investicij, pri ženskah je to redko.
- Poročene ženske manj verjetno delajo kot poročeni moški.
- Moški se ne zanašajo na podpore kot na glavni vir dohodka, takih je več žensk.
- Starši samohranilci hitreje postanejo revni in največ teh je žensk. Tudi upokojenk je več kot upokojencev.

»Verjetnost, da bo človek reven, se zmanjša, če ima nosilec gospodinjstva partnerja. Po drugi strani bivanje v upokojenskem gospodinjstvu precej poveča verjetnost, da bo starejši človek relativno reven. Rezultat je precej pričakovan, saj je za upokojenska gospodinjstva značilno, da večino njihovih prihodkov predstavljajo pokojnine. Ker pa se upokojenska gospodinjstva med sabo zelo razlikujejo, saj gre lahko za upokojenske pare ali pa za samska gospodinjstva, smo kot pojasnjevalno spremenljivko upoštevali še dejstvo, ali ima človek v upokojenskem gospodinjstvu partnerja. Izkazalo se je, da dejstvo, da starejši človek živi v upokojenskem

gospodinjstvu, kjer ima nosilec (upokojenec) partnerja, zmanjšuje verjetnost revščine.«
(Stropnik 2010: 47)

»Zaradi spremenjenih demografskih razmer je v socialnem in zdravstvenem sistemu močno izpostavljena problematika starejših. Po eni strani se starejši pogosto soočajo z nizkimi prihodki (pokojinami), zaradi česar je visoka tudi stopnja tveganja revščine pri starejših ljudeh, še posebej pri starejših, ki živijo sami, in še predvsem pri starejših ženskah, ki živijo same (skoraj vsaka druga ženska, stara nad 65 let, ki živi sama, ima razpoložljive dohodke pod nacionalno mejo tveganja revščine). Ob tem je pogosto slaba tudi socialna vključenost starejših ljudi.« (Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020: Ur. l. RS, št. 39/13)

Stari ljudje shajajo z revščino s pomočjo strategij, ki so razdeljene v skupine glede na tri temeljne razsežnosti. Prva razsežnost se nanaša na stopnjo aktivnosti, druga na smer delovanja in tretja na vrsto akterja.

Stropnik (2010: 105–113) zapiše, da »glede na stopnjo aktivnosti poznamo pasivne strategije, ki pomenijo predvsem omejevanje in zmanjševanje potreb, in aktivne strategije, kjer si posamezniki priskrbijo dodatne vire in resurse, s katerimi se uspešneje spopadajo s slabim socialnim in finančnim stanjem oziroma materialno deprivacijo. Najpogostejše oblike pasivnih strategij so omejevanje vitalnih potreb, omejevanje pri »priboljških«, omejevanje nujnih popravil, omejevanje večjih vlaganj in nakupov, omejevanje prostočasnih aktivnosti – potovanj, izletov, počitnic, zdravilišč, konjičkov in kulturne potrošnje, črpanje preteklih prihrankov, prejemanje pomoči od organizacij in društev (npr. Rdečega križa ali Karitasa) ter omejevanje pri nakupu oblačil. Najpogostejše oblike aktivnih strategij so iskanje dodatnih finančnih virov dohodka in dobrin, samooskrba s hrano, gospodarjenje s hrano, gospodarjenje z viri, vzdrževanje socialnega omrežja in stikov, plačevanje storitev in uslug, delitev stroškov med družinskimi člani in delitev dela med družinskimi člani.«

»Glede na vrsto akterja ločimo individualne, družinske in skupnostne strategije. Pri individualnih gre za (pasivne ali aktivne) strategije, ki se jih poslužuje posameznik, da bi lažje shajal v neugodnih finančnih razmerah. Podobno velja za družinske strategije, ki so prisotne v primeru, ko posamezniki živijo v istem gospodinjstvu z drugimi člani družine in

se cela družina, kot enota, poslužuje aktivnih ali pasivnih, notranjih oziroma zunanjih strategij. Analitično lahko opredelimo tudi skupnostne strategije, v katerih je akter bolj ali manj tesno povezana skupina, npr. sosedska skupnost (neformalno omrežje) ali formalno organizirana skupina (npr. društvo upokojencev). Poudariti velja tudi, da je delitev na različne razsežnosti in skupine strategij shajanja v veliki meri analitična, saj gre v praksi večkrat za kombinacijo več strategij.« (Stropnik 2010: 105–106)

Stopnja tveganja revščine se s starostjo povečuje. Analiza ekonomskega položaja starejšega prebivalstva med letoma 1997 in 2005 prikaže, da se je stopnja tveganja revščine zniževala za starejše in mlajše prebivalstvo. Vendar pa se je stopnja tveganja revščine v opazovanem obdobju povečala v spodnji in zgornji starostni skupini starejšega prebivalstva, tj. od 55 do 59 let ter 75 let in več (Kump, Stropnik 2009: 90–91).

Kakovost življenja v starosti postaja vse bolj aktualno vprašanje zaradi podaljševanja življenjske dobe in naraščajočega števila starih ljudi. Ravno stari ljudje so ena najbolj ranljivih družbenih skupin, predvsem zaradi njihovega slabšega finančnega položaja. Namreč, stopnja tveganja revščine je za ljudi, starejše od 65 let, višja kot za mlajše, še večje pa je tveganje za starejše ženske. Z izgubo varstvenega dodatka so stari ljudje postali še bolj revni.

1.5 Spremembe socialne zakonodaje

»V začetku leta 2012 je začela v Sloveniji veljati nova socialna zakonodaja, in sicer Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) in Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10). V medijih smo spremljali zaskrbljenost strokovne javnosti o učinkih nove zakonodaje, preobremenjenost socialnih delavcev na centrih za socialno delo z reševanjem vlog za dodelitev socialnih pravic, množično odpovedovanje pravicam do varstvenega dodatka in do državne pokojnine, slabovoljnost državljanov nad sprejetimi ukrepi in celo pomisleke o obstoju socialne države.« (Mali 2012a: 129)

»Z varstvenim dodatkom se upravičencu za čas prebivanja v Republiki Sloveniji zagotavljajo sredstva za kritje življenjskih stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem

obdobju (stroški z vzdrževanjem stanovanja, nadomeščanjem trajnih potrošnih dobrin ipd.) in niso stroški za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb. Do varstvenega dodatka so upravičeni državljani Republike Slovenije, ki imajo tu stalno prebivališče, ter tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje in stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, ki so trajno nezaposljivi ali trajno nezmožni za delo ali so starejši od 63 let (ženske) oziroma od 65 let (moški) ter so upravičeni do denarne socialne pomoči oziroma bi do nje lahko bili upravičeni ali katerih lastni dohodek presega višino njihovega minimalnega dohodka.« (Skupnost centrov za socialno delo)

Dremelj *et al.* (2013: 55) zapišejo, da so »po prejšnji ureditvi bili do varstvenega dodatka upravičeni uživalci starostne, invalidske, vdovske in družinske pokojnine s stalnim prebivališčem v RS, katerih pokojnina ni dosegala mejnega zneska (81,6 % najnižje pokojninske osnove), če skupaj z družinskimi člani niso imeli drugih dohodkov in premoženja, ki bi zadoščali za preživetje. Uživalec pokojnine, ki je bila nižja od mejnega zneska, je bil le možni upravičenec do varstvenega dodatka. Na ZPIZ so ugotavljali še, ali dohodki in premoženje vseh družinskih članov (razen pri osebah v celodnevem institucionalnem varstvu, pri katerih so upoštevali le njihove dohodke in premoženje) presegajo dohodkovni in premoženjski cenzus. Če dohodki in premoženje niso presegali cenzusov, je človek dobil varstveni dodatek.«

S 1. januarjem 2012 sta državna pokojnina in varstveni dodatek postala socialnovarstvena prejemka. Državne pokojnine kot samostojnega prejemka ni več. Tisti, ki so prejeli državno pokojnino ali varstveni dodatek, so po 1. januarju 2012 v primeru izpolnjevanja z zakonom določenih pogojev, lahko postali prejemniki denarne socialne pomoči in/ali varstvenega dodatka. Poudariti je treba, »da se skladno z novim Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10) pri odločanju o vseh pravicah poleg dohodka posameznika ali njegovih družinskih članov upošteva tudi premoženje. To pa pomeni, da nekateri upravičenci lahko po novem prejema višji varstveni dodatek ali denarno socialno pomoč, lahko sta prejemka nižja, lahko pa do teh pravic po novem zakonu niso več upravičeni.« (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije).

Dremelj *et al.* (2013: 55) pravijo, da so »v skladu z novo socialno zakonodajo do varstvenega dodatka upravičene osebe:

- ki so trajno nezaposljive ali trajno nezmožne za delo ali so starejše od 63 let (ženske) oziroma od 65 let (moški) in
- ki so upravičene do denarne socialne pomoči oziroma bi do nje lahko bile upravičene ali
- katerih lastni dohodek oziroma lastni dohodek družine presega višino njihovega minimalnega dohodka oziroma seštevka minimalnih dohodkov posameznih družinskih članov družine in zaradi tega niso upravičene do denarne socialne pomoči, ne presega pa višine njihovega minimalnega dohodka oziroma seštevka minimalnih dohodkov posameznih družinskih članov družine za varstveni dodatek.«

»Preoblikovanje pravice do varstvenega dodatka oziroma državne pokojnine v pravico do varstvenega dodatka oziroma do denarne socialne pomoči po Zakonu o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) ima od 1. januarja 2012 dalje za posledico omejitve dedovanja. V primeru, da upravičenec do denarne socialne pomoči oziroma varstvenega dodatka po smrti zapusti določeno premoženje, morajo dediči premoženja, ki niso socialno ogroženi, ta prejemek po Zakonu o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) vrniti oziroma se zapuščina za ta znesek zmanjša. Če je upravičenec do varstvenega dodatka oziroma denarne socialne pomoči lastnik nepremičnine, se mu prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist Republike Slovenije.« (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije)

Dremelj *et al.* (2013: 59) zapišejo, da »če je upravičenec do varstvenega dodatka lastnik nepremičnine, se mu z odločbo o upravičenosti do varstvenega dodatka prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist Republike Slovenije. Zakon o dedovanju (Ur. l. RS, št. 13/94) pa v 128. členu določa, da se dedovanje premoženja osebe, ki je uživala pomoč v skladu s predpisi o socialnem varstvu, omeji do višine vrednosti prejete pomoči. V prejeto pomoč se šteje tudi varstveni dodatek. Varstveni dodatek po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 109/06) ni bil podvržen zaznambi na premoženje prejemnika in omejitvi dedovanja, zato gre za zelo pomembno novost.«

»Po predpisih, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, se je pri odločanju o upravičenosti do varstvenega dodatka štelo naslednje premoženje vlagatelja in družine: stanovanjske hiše, stanovanja, poslovne stavbe in poslovni prostori razen stanovanjske hiše ali stanovanja, ki služi kot stalno prebivališče uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov; prostori za počitek in rekreacijo; kmetijska in gozdna zemljišča s katastrskim dohodkom nad višino, ki je v tekočem letu določena kot podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje; ter drugo obdavčljivo nepremično premoženje.« (Dremelj *et al.* 2013: 58)

Dremelj *et al.* (2013: 58–59) nadaljujejo, da se »po uveljavitvi Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) in Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10) za odmero varstvenega dodatka upošteva vse premično in nepremično premoženje, in sicer: vse nepremično premoženje; osebna in druga vozila; vodna plovila; lastniški deleži gospodarskih družb ali zadrug; vrednostni papirji, denarna sredstva na transakcijskem ali drugem računu, kadar ne predstavljajo dohodkov, ki niso oproščeni plačila dohodnine; hranilne vloge in druga denarna sredstva (prihranki) ter drugo premično premoženje, s katerim upravičenec razpolaga na dan vložitve vloge.«

V strahu pred odtujitvijo premoženja so se stari ljudje in njihovi sorodniki začeli množično odpovedovati varstvenemu dodatku in državni pokojnini, po novem denarni socialni pomoči. Do konca decembra 2011 je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije prejel približno 7800 preklicev varstvenih dodatkov in 1150 preklicev državnih pokojnin (Delo.si).

Leta 2012 se je v primerjavi z letom 2011 močno zmanjšal obseg sredstev pri varstvenem dodatku, in sicer za kar 35 milijonov evrov glede na mesečno povprečje. Na spletni strani 24ur.com so navedli, da »se je znižalo tudi število prejemnikov varstvenega dodatka, in sicer s 46.746 leta 2011 na 13.016 leta 2012. Pokazalo se je še, da je bilo skupaj 17.037 prejemnikov varstvenega dodatka, ki starostnemu pogoju – 63 let za ženske in 65 let za moške – po novi zakonodaji ne zadostijo več. Če k temu prištejemo še ljudi, ki si zaradi zastraševalne kampanje niso upali uveljaviti varstvenega dodatka, pridemo na več kot dvotretjinsko znižanje števila upravičencev.« (24ur.com)

Mesec v letu	Število prejemnikov varstvenega dodatka	
	Leto 2011	Leto 2012
Januar	47.181	13.727
Februar	47.091	13.757
Marec	47.019	13.840
April	46.897	13.878
Maj	46.790	13.944
Junij	46.595	14.035
Julij	46.441	13.788
Avgust	46.306	13.821
September	46.478	13.881
Oktober	46.579	10.802
November	46.856	10.328
December	46.752	10.386

Tabela 2: Število prejemnikov varstvenega dodatka v letih 2011 in 2012.

Vir: Dremelj et al. 2013: 61.

Dremelj *et al.* (2013: 62) primerjajo podatka o številu prejemnikov varstvenega dodatka decembra 2011 (46.752) in decembra 2012 (10.386) in ugotovijo, »da se je število prejemnikov zmanjšalo za dobre tri četrtine. Vzroki za tako korenit upad pa izhajajo iz:

- povsem nove opredelitve varstvenega dodatka: varstveni dodatek je po uveljavitvi Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10) in Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) postal samostojna socialnovarstvena pravica z vsemi značilnostmi tovrstnih pravic (na primer podvrženost zaznambi na nepremičnino in omejitvi pri dedovanju), spremenila pa se je tudi njegova funkcija: namenjen je kritju življenjskih stroškov, ki se jim na dolgi rok ni mogoče izogniti oziroma ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju (stroškov z vzdrževanjem stanovanja, nadomeščanjem trajnih potrošnih dobrin ipd.), in sicer samo za osebe, ki so nezmožne za delo ali nezaposljive (osebe z ustrezno odločbo ali osebe v starosti nad 63 oziroma 65 let);

- zakonskih sprememb pri uveljavljanju pravice do varstvenega dodatka oziroma za vse pravice iz javnih sredstev ter
- novega informacijskega sistema, ki ga CSD uporabljajo v postopku uveljavljanja pravic iz javnih sredstev: ta strokovnemu delavcu omogoča, da za večino dohodkov in premoženja vlagatelja in njegove družine avtomatsko pridobi podatke, kar pomeni natančnejši pregled nad materialnim stanjem družine in doslednejše upoštevanje vseh dohodkov in premoženja.« (Dremelj *et al.* 2013: 62)

»Če človek izpolnjuje pogoje upravičenosti do varstvenega dodatka, vendar je vključen v celodnevno institucionalno oskrbo, ni upravičen do varstvenega dodatka. Ta sprememba izhaja iz nove funkcije varstvenega dodatka; namenjen je namreč kritju življenjskih stroškov, ki se jim na dolgi rok ni mogoče izogniti oziroma ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju (stroškov z vzdrževanjem stanovanja, nadomeščanjem trajnih potrošnih dobrin ipd.). Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) sicer nikjer izrecno ne določa, da ljudje v celodnevnom institucionalnem varstvu niso upravičeni do varstvenega dodatka, vendar v praksi ti ljudje ne morejo več dobiti varstvenega dodatka. Gre za zelo pomembno spremembo v primerjavi z določili, ki so za upravičenost do varstvenega dodatka veljala pred uveljavitvijo Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) in Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10), ko so bili ljudje, vključeni v institucionalno varstvo, prav tako upravičeni do varstvenega dodatka.« (Dremelj *et al.* 2013: 56)

Z novo socialno zakonodajo so stari ljudje postali še bolj ranljivi in potisnjeni v življenje pod pragom revščine. Centri s terena poročajo, da mnogi ne živijo tako dobro, da bi se lahko odrekli varstvenemu dodatku, a so to storili zaradi varovanja premoženja. Vendar so negativne odločbe prejeli tudi mnogi, ki se niso nameravali odreči pomoči. Centri še ugotavljajo, da je zelo veliko ljudi izpadlo iz sistema, ker imajo prihranke. Pogosto je to, denimo, dva tisoč evrov, ki jih stari ljudje hranijo za pogreb, in to tudi sami povedo. Varčujejo, da sorodniki ne bodo imeli stroškov. To so generacije, ki razmišljajo o tem. In kdor ima prihranke, je dobil negativen odgovor. Statistika je eno, življenje pa nekaj drugega (Hočevár 2012).

Repovž (2012) zapiše besede Vesne Leskošek, ki pravi, da »če je socialna zakonodaja takšna, da omogoča ljudem samostojnost, da dobijo dovolj socialnih prejemkov, da lahko dostojno preživijo, potem so neodvisni, razpolagajo s svojim časom in imajo možnost, da razmišljajo tudi o svoji karieri. Če ta dostop zaprete, naredite ljudi odvisne od trga dela, ki je vedno bolj krut, potiskate pa jih tudi v vse večjo odvisnost od njihovih osebnih mrež. Študije o revščini pa kažejo, da ljudje, ki so revni, prej ali slej izgubijo svoja osebna omrežja. Po eni strani zato, ker je revščina sramota, po drugi strani pa jim dostojanstvo ne dopušča, da bi jim nekdo ves čas pomagal.«

Navedbe Vesne Leskošek v članku Repovž (2012) so še, da »ima večina tistih, ki prejemajo oziroma so doslej prejeli varstveni dodatek, tudi sorodnike, ki niso premožni. Verjetno so v spodnjem srednjem ali nižjem srednjem razredu. Problem odpovedi varstvenega dodatka bo pri tistih, ki so tik nad pragom revščine. Ko je videla prvi predlog novega zakona in ko je razumela, kaj se bo zgodilo z varstvenim dodatkom, je bila prepričana, da se mu bo veliko predvsem starejših žensk odpovedalo. Nekateri so se kljub temu sklicevali na raziskave, ki kažejo, da imajo ljudje svoja stanovanja zato, da si zagotovijo varno starost. To starejši lahko rečejo, ko se še počutijo varne. Ko pa gre za to, kaj bodo pustili svojim naslednikom, ljudje raje prikrajšajo sebe kot svoje otroke. V tem primeru se je ta logika izkazala za pravilno. Na tisoče ljudi, večinoma žensk, se je zato že odpovedalo varstvenemu dodatku. Vprašanje je, kaj se bo z njimi zgodilo.«

Močno obremenjeni pa so otroci starih ljudi, ki so se odpovedali varstvenemu dodatku. Leskošek v članku Repovž (2012) opozori na to, da »veliko otrok že zdaj finančno pomaga staršem. Vprašanje je, koliko otrok bo zdaj zmoglo še višje stroške. Ne govori o tistih, ki živijo pod pragom revščine – ti imajo pravice do denarnih dodatkov –, ampak o tistih, ki so tik nad pragom revščine. Takšnih ni le večina prejemnikov varstvenega dodatka, ampak tudi mnogo mladih. Mlad par, ki ima otroke in dobiva vsak na primer 700 evrov plače, je tik nad pragom revščine. In s tem denarjem se ne da skrbeti še za starše. Z novim zakonom smo večinoma starejše ženske postavili v zelo težek položaj, kjer v bistvu ni izbire. Izbira je lažna, kajti naravno je, da hoče vsak človek vsaj minimalno poskrbeti za svoje otroke. Zato je tudi število tistih, ki so se varstvenemu dodatku odpovedali, da ga njihovim sorodnikom ne bi bilo treba vračati, tako veliko.«

Dremelj *et al.* (2013: 46) zapišejo, da je »Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92) v 33. členu določal, da se denarna socialna pomoč lahko dodeli največ za obdobje enega leta, če zaradi starosti nad 60 let, bolezni ali invalidnosti ali drugih okoliščin ni mogoče pričakovati izboljšanja socialnega položaja upravičenca. Ta člen pa je določal tudi, da se upravičencu, ki je trajno nezmožen za delo in ki je brez vsakršnih dohodkov oziroma prejemkov ter brez premoženja in nima nikogar, ki bi ga bil dolžan in sposoben preživljati, in živi doma, dodeli trajna denarna socialna pomoč. Z uveljavitvijo Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) se je starostna meja za dodelitev denarne socialne pomoči za obdobje enega leta in za dodelitev trajne denarne socialne pomoči spremenila, in sicer nad 63 let za ženske in nad 65 let za moške.«

»Podatki o številu vlog za denarno socialno pomoč za leti 2011 in 2012 kažejo, da se je skupno število pozitivno rešenih vlog v letu 2012 znižalo za dobrega 6,4 %. Znižanje je najvišje v prvih dveh mesecih leta 2012, kar lahko pripišemo nekaterim spremembam (nov sistem za odločanje o pravicah iz javnih sredstev, zakonske spremembe) pri odločanju do pravice za denarno socialno pomoč.« (Dremelj *et al.* 2013: 47)

Stari ljudje so se odpovedovali varstvenemu dodatku zaradi sprememb, ki jih je nova socialna zakonodaja prinesla. Zgoraj so spremembe podrobno opisane. Tu pa jih le povzemam, in sicer so se stari ljudje odpovedali varstvenemu dodatku zaradi:

- drugačnih pogojev upravičenosti do prejemka (starostna omejitev in osebe v celodnevnem institucionalnem varstvu),
- upoštevanja večjega obsega dohodkov, prejemkov in premoženja,
- zaznambe prepovedi odtujitve in obremenitve nepremičnine prejemnika varstvenega dodatka v korist Republike Slovenije in omejitve pri dedovanju.

1.6 Socialno delo s starimi ljudmi in v domovih za stare

Mali (2008: 64–65) povzame Koskinenovo opredelitev specifičnosti socialnega dela s starimi ljudmi, »ki izhaja iz sodobnega razumevanja fenomena staranja kot kombinacije bioloških, psiholoških in družbenih procesov; ti prinašajo tudi določene življenjske spremembe, zaradi katerih potrebujejo stari ljudje specifično pomoč. Socialni delavci

potrebujejo za delo s starimi ljudmi znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah. Potrebujejo tudi različne strokovne spretnosti, denimo sposobnost komuniciranja, sposobnost presojanja, sposobnost sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih generacij. Pri oceni situacije, v kateri se je znašel star človek, potrebuje socialni delavec veliko specifičnega znanja, ki se razlikuje od drugih področij socialnega dela. Ocenjuje psihične, emocionalne, kognitivne in socialne zmožnosti starega človeka, preverja možnosti samooskrbe, išče različne vire moči tako v starem človeku kot v njegovem okolju in možne ovire v suportivnem okolju. V tem je socialno delo s starimi ljudmi drugačno od socialnega dela z ljudmi, ki sodijo v druge starostne skupine. Stari ljudje postavljajo zahteve po drugačnih vrednotah, znanju in praktični usposobljenosti socialnih delavcev. Po drugi strani lahko socialni delavci zaradi močne družbene konstrukcije starosti in prevladujočih predsodkov do staranja in starih ljudi ravna v nasprotju z etičnimi normami stroke, kar postavlja pred socialno delo etične dileme, vprašanja in probleme.«

»Pri svojem delu se socialni delavci srečajo z reševanjem težav starih ljudi, pri tem pa naletijo na različne situacije, na ranljivost starih ljudi, demenco, zelo stare ljudi, osamljenost, družine v stiski, medgeneracijske odnose, različno narodnost starih ljudi, stare osebe s posebnimi potrebami, slepe stare ljudi, alkoholizem pri starih ljudeh, stare ljudi, ki živijo sami, stres v starosti, samomorilnost med starimi ljudmi, nasilje, različno spolno usmerjenost, posledice holokavsta in drugo problematiko.« (Mali 2008: 65)

Mali (2008: 65) nadaljuje, da »socialni delavec pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč različnih služb, ki obstajajo v danem okolju. Socialni delavec je pri tem v vlogi koordinatorja storitev (case manager). Na podlagi poznavanj potreb starih ljudi socialni delavec prispeva k razvijanju različnih služb in storitev in k njihovemu medsebojnemu povezovanju.«

»Socialni delavci imajo torej ne glede na področje prakse, kjer delajo, ključno vlogo pri tem, da ljudem omogočijo dostop do različnih oblik pomoči, storitev in dajatev, ki jih ti potrebujejo. Vsak socialni delavec mora zato dobro poznati ne le svoje ožje področje dela, temveč tudi bistvene značilnosti drugih področij. Poznavanje obstoječih možnosti za

zagotovitev raznovrstnih oblik pomoči in posameznih storitev je še posebej pomembno pri delu s starimi ljudmi, ki so ranljiva družbena skupina in so njihove potrebe pogosto bistveno povečane. Pri tem je najpomembnejše, da socialni delavec ne spregleda vseh obstoječih neformalnih podpornih mrež (tudi potencialnih) in te dejavno vključi v načrt pomoči starostniku.« (Milošević Arnold 2003: 16)

Milošević Arnold (2003: 9–10) navaja načela gerontološkega socialnega dela, ki jih pri delu s starimi ljudmi uporabljajo socialni delavci:

- mobilizacija moči in sposobnosti starih ljudi (podpirati in motivirati starega človeka, da prebudi sposobnosti za premagovanje težav),
- maksimalno funkcioniranje (pomoč starim ljudem, da si znova pridobijo izgubljene sposobnosti),
- zagotoviti okolje, ki človeka ne bo omejevalo (postopati in upoštevati želje posameznika ter odpraviti vse ovire v okolju kjer biva),
- etičnost pri delu (stare ljudi je treba obravnavati s spoštovanjem in ohraniti njihovo dostojanstvo; star človek mora imeti možnost, da sam sprejema odločitve o svojem življenju),
- upoštevanje kulturnih razlik (spoznati, upoštevati in dosledno spoštovati kulturne razlike v odnosu do ravnanja v času bolezni, ob smrti, do življenja v instituciji ipd.),
- sistemska perspektiva (velik pomen interakcij med posameznikom in okoljem, v katerem živi); za starega človeka so pomembni sistemi, ki sestavljajo njegovo osebnost: psihični, fiziološki, socialni, in sistemi kot so družina, prijatelji, sosede; pomembno je, da se ohranjajo skladnosti teh sistemov in da se posameznik povezuje s sistemi,
- postavljanje ustreznih ciljev (pomembno je, da se cilji, ki jih pri sodelovanju postavlja uporabnik in socialni delavec, ujemajo s konkretnimi okoliščinami, izhajajo iz realnosti in motivirajo uporabnika pri doseganju zastavljenih ciljev) (Milošević Arnold 2003: 9–10).

Socialni delavci morajo osvojiti tudi spretnosti za delo s starimi ljudmi:

- razumevanje razvojnih faz staranja: na podlagi tega razumevanja socialni delavci oblikujejo temu primerna pričakovanja do starih ljudi.

- upoštevanje življenjskih izkušenj in vlog: tako izkušnje kot vloge starih ljudi lahko socialni delavci mobilizirajo za prilagajanje na spremembe, ki so povezane s staranjem.
- razumevanje doživljanja starosti pri starem človeku: omogoči vpogled v posameznikovo doživljanje in sprejemanje starosti, tudi v morebitna nasprotja med izkušnjami in pričakovanji.
- ugotavljanje funkcionalnih sposobnosti: je bistvenega pomena za organiziranje ustrezne pomoči. Socialni delavci ne morejo in ne smejo sklepati, da so različne bolezni, ki spremljajo starost, vzrok, da stari ljudje niso sposobni samostojno opravljati vsakodnevnih opravil. Po drugi strani pa socialni delavci ne smejo biti preveč zaščitniški in ne smejo organizirati popolne pomoči, saj s tem oropajo stare ljudi samostojnosti in neodvisnosti.
- prepoznavanje potreb na področju duševnega zdravja in znakov depresije: je pomembno za zagotovitev ustrezne obravnave in storitev pomoči.
- poznavanje dinamike družinskega sistema: preden socialni delavec pripravi ustrezen načrt pomoči za starega človeka, ga mora videti v kontekstu njegovega neformalnega podpornega sistema. Pri tem mora biti pozoren na spremembe v vlogi starega družinskega člana, prav tako mora opozarjati družino na vloge, ki jih je imel star človek v družini v preteklosti.
- sposobnost govora v jeziku starega človeka: ta jezik, ki ga uporablja socialni delavec, je prilagojen uporabnikom, torej starim ljudem, in je osnovno orodje za ustvarjanje dialoga s starimi ljudmi in delovnega odnosa.
- trdno prepričanje o neodvisnosti starih ljudi: pod vpliv stereotipov o odvisnosti in nesamostojnosti starih ljudi lahko zapadejo tudi socialni delavci. Da bi se temu izognili, se morajo zavedati teh stereotipov in biti trdno prepričani, da so stari ljudje neodvisni.
- problem smrti in umiranja: tabu temo o smrti in umiranju povezujemo s staranjem in starimi ljudmi, kar zanje predstavlja obremenitev. Pogostejša izguba prijateljev, znancev in družinskih članov vpliva na oženje socialnih mrež starih ljudi. Socialni delavci morajo biti na to pozorni in se ustrezno strokovno odzvati.
- spoštovanje religije in duhovnosti: socialni delavci morajo prepoznati in vključiti vlogo pomoči, ki jo lahko star človek in svojci črpajo iz religije.

- prepričanje o krepitvi moči: omogoči nov pogled na vlogo starih ljudi v družbi. Tako so tudi stari ljudje lahko prostovoljci, pomagajo drugim in zagovarjajo svoje pravice (Milošević Arnold 1999: 17).

Socialni delavci v domu za stare so pomemben člen v življenju starega človeka, ki se preseli vanj. Njihove naloge so številne in nujno potrebne, da lahko star človek zaživi kakovostno življenje v instituciji. Pri svojem delu se srečujejo z različnimi situacijami uporabnikov, njihovimi potrebami in željami. Upoštevati morajo številna načela in osvojiti spretnosti, ki jih morajo uporabljati pri delu s starimi ljudmi. Velikokrat se znajdejo v vlogi koordinatorja storitev, saj pomagajo staremu človeku in sorodnikom pridobiti pomoč različnih služb (npr. humanitarne organizacije, centri za socialno delo), ki se nahajajo v določenem okolju.

V praksi je zastopanost socialnih delavcev (glede na druge strokovnjake) dokaj skromna, saj je lahko na 195 stanovalcev zaposlen le en socialni delavec. Po drugi strani strokovna vloga socialnih delavcev v domovih ni najbolj zastavljena, saj ne upošteva znanja, ki ga imajo za neposredno delo z ljudmi, socialni delavci pa so tudi preveč obremenjeni z administrativnimi postopki in sprejemnimi procedurami (Mali 2008: 82).

Milošević Arnold (2003: 31) je zapisala vloge socialnih delavcev v domovih za stare, kjer je »socialni delavec strokovnjak, ki:

- pomaga ljudem pri reševanju njihovih problemov,
- dela s sistemi, da bi ljudem zagotovili potrebne vire in storitve, in
- povezuje ljudi z ustreznimi sistemi in tako podpira njihovo funkcioniranje.«

»Še posebej pri delu s starimi ljudmi je pomembno, da socialni delavec oziroma delavka pozna vse možne vire pomoči in storitve, ki so jim na voljo. Potrebe ljudi iz skupine starih, ki so že prekoračili 85 let, pa so pogosto še bolj izrazite. Pri tem je pomembno, da socialni delavec pri svojem delu vključuje vse možne neformalne in formalne vire pomoči in podpore, in oboje poskuša povezati v učinkovit sistem pomoči konkretnemu staremu človeku glede na njegove specifične potrebe.« (Milošević Arnold 2003: 32)

Milošević Arnold (2003: 32) še doda, da je »poslanstvo socialnega delavca v vsakem domu za stare ljudi nedvomno zelo pomembno. Bistvo njegove vloge je skrb za vse tisto, kar lahko v najžlahtnejšem pomenu razumemo kot »socialno«. Gre po eni strani za zagotavljanje vsega, kar stanovalci kot posamezniki potrebuje za kakovostno življenje v domu. Socialni delavec aktivno spremlja življenje stanovalca že od takrat, ko prejme njegovo vlogo za sprejem v dom, ves čas njegovega bivanja in tudi njegov odhod.«

»Socialni delavec v domu prihaja v stik s stanovalci v različnih časovnih intervalih, saj ima star človek opraviti z institucionalnim življenjem v različnih časovnih obdobjih. Socialni delavec je prisoten tako rekoč od prvega stika posameznika z institucijo do sklepne, poslovilne faze, ko se stanovalčev odnos z institucijo pretrga. Med prvo in zadnjo fazo je faza bivanja stanovalca v domu, ki je od posameznika do posameznika različno dolga, intenzivna, kompleksna in zahtevna. V vsaki fazi so naloge socialnega delavca drugačne in specifične, vse pa so med seboj prepletene in povezane.« (Mali 2008: 83)

Po navedbah Mali (2008: 83–89) so »naloge in vloge socialnega delavca v domu glede na fazo, v kateri pride star človek v stik z institucijo, naslednje:

- naloge socialnega delavca pred prihodom stanovalca v dom: vzpostavljati stik in sodelovati s stanovalcem, ki prihaja v dom ter z njegovimi sorodniki; sodelovati z drugimi strokovnjaki; sodelovati s sorodniki, preko katerih skuša socialni delavec ugotoviti, zakaj se je uporabnik odločil za odhod v dom, zlasti pa, ali je odločitev res njegova in je v njegovem interesu, ne pa v interesu sorodnikov; informirati bodočega stanovalca že pred prihodom v dom s čim več informacijami o domu;
- naloge socialnega delavca v času bivanja stanovalca v domu: podpreti stanovalca pri prilagajanju na življenje v domu, zagotoviti pomoč pri vzpostavljanju nove socialne mreže znotraj doma in ohranjanju stare; podpreti sorodnike in jih spodbuditi k sodelovanju pri dejavnostih doma; posredovati v konfliktnih situacijah med stanovalci ali zaposlenimi; razvijati prostovoljno delo; sodelovati pri organizaciji prireditev in aktivnosti;
- naloge socialnega delavca ob odhodu stanovalca iz doma: pripraviti odpust stanovalca v domače okolje, v drugo institucijo, v novo okolje; obravnavati predlog za premestitev stanovalca; urejati prenehanje bivanja stanovalca v primeru smrti,

predvsem obveščati sorodnike o smrti stanovalca, informirati sorodnike o zadevah, povezanih s smrtjo stanovalca, organizirati sloves od pokojnika;

- naloge socialnega delavca za zagotavljanje dobrega vzdušja v domu: zagotavljati pomoč stanovalcem in njihovim sorodnikom; povezovati tri sisteme – stanovalca, njegove sorodnike in delavce v domu;
- naloge socialnega delavca kot spremljevalca institucionalnega življenja stanovalcev: voditi stanovalca v novo življenjsko okolje in nov način življenja; skupno ustvarjati rešitev; odkrivati posameznikove individualne potrebe, želje in interese.« (Mali 2008: 83–89)

»Vloga socialnega dela v domu je prepletena z različnimi področji, izstopa pa mediatorska vloga socialnega delavca, saj se giblje med stanovalci, osebjem doma in sorodniki. Socialni delavec v domu ustvarja in ohranja ravnovesje med potrebami stanovalcev in zahtevami ustanove. Skupna točka vseh področij, ki smo jih opisali, je v tem, da socialni delavec v domu izhaja iz potreb, želja in interesov stanovalcev, upošteva zahteve ustanove, zlasti osebja, mnenja sorodnikov in posreduje pri usklajevanju vseh udeleženi v življenju starega človeka v domu. Usklajevanje interesov, ki se prepletajo v domski skupnosti, temelji na znanju in veščinah socialnega dela. Močno pa na vlogo socialnega delavca vplivajo institucionalne značilnosti domov.« (Mali 2008: 102–103)

2 PROBLEM

Sprememba socialne zakonodaje leta 2012 je v javnosti povzročila veliko polemik o tem, ali je Slovenija sploh še socialna država. Stari ljudje so se odpovedovali prejemkom, saj sta tako varstveni dodatek kot državna pokojnina (ki se je preoblikovala v denarno socialno pomoč) postala socialnovarstvena prejemka, kar pomeni, da sta pogojena z omejitvijo dedovanja in ju je treba vračati državi. Poleg tega je novost ta, da stari ljudje, ki bivajo v domovih za stare, ne morejo več prejemati varstvenega dodatka. Zakon o socialnovarstvenih prejemkih sicer nikjer izrecno ne določa, da ljudje v celodnevem institucionalnem varstvu niso upravičeni do varstvenega dodatka, vendar ga v praksi ti ljudje ne morejo več dobiti. Mnogi so bili zato potisnjeni še globlje v revščino, saj si težko plačujejo oskrbo za bivanje v domu za stare. O posledicah sprememb socialne zakonodaje nisem zasledila skoraj nobene raziskave. Zdi se mi, da bi morali o tem več raziskovati in pisati članke, da bi se ljudje seznanili s težko situacijo starih ljudi, jim morda tudi pomagali prebroditi stisko. Stroka socialnega dela ima pri raziskovanju pomembno vlogo, saj se socialni delavci srečujejo s starimi ljudmi, ki so zaradi sprememb zakonodaje v veliki stiski. Pomembno se mi zdi, da se sliši glas socialnih delavcev ter da poznamo njihov pogled na novo zakonodajo. Prav tako je treba izvedeti, kako se s spremembami zakonodaje soočajo stari ljudje. Pridobljeni podatki bi prikazali, kako prizadeti so ljudje po spremembi zakonodaje. Stroka socialnega dela pa bi lahko posledice predstavila odgovornim v državi ter poskušala doseči, da bi se finančno stanje najbolj ogroženih starih ljudi izboljšalo.

Za to temo sem se odločila, ker sta zakona (ZUPJS – Ur. l. RS, št. 62/10 in ZSVarPre – Ur. l. RS, št. 61/10) ob uveljavitvi leta 2012 dvignila veliko prahu. Stari ljudje so se v strahu odpovedovali varstvenemu dodatku, saj niso hoteli, da bi jim država vzela še tisto majhno premoženje, ki ga imajo, oziroma so hoteli premoženje zapustiti sorodnikom. Prav tako je dejstvo, da ljudje v institucionalnem varstvu ne morejo več dobiti varstvenega dodatka, marsikoga šokiralo in najbolj prizadelo stare ljudi. Ti so že tako najbolj ranljiva skupina v družbi, država pa sprejema zakone, ki jih potiskajo še globlje v revščino. V raziskavi me je predvsem zanimalo, kako so se stari ljudje s tem spoprijeli, čemu vse so se morali odpovedati, s čim so to nadomestili ter kakšne in čigave pomoči so bili deležni. Zanimal pa me je tudi pogled socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare, na novo socialno zakonodajo. Predvsem kako so pomagale starim ljudem, ko so se odpovedali varstvenemu

dodatku oziroma ko so jim ga zaradi preselitve v dom avtomatsko ukinili. Prav tako me je zanimalo, kako so se soočale s tem, kar nova socialna zakonodaja prinaša za socialno delo kot znanost in stroko, ter njihov vidik nove socialne zakonodaje.

Vprašanja za stare ljudi v domovih za stare, na katera bom odgovorila z raziskavo, so naslednja:

1. Ali so bili stari ljudje v domovih za stare seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje in do katere pravice niso več upravičeni?
2. Kakšen je bil vpliv sprememb socialne zakonodaje na življenja starih ljudi v domovih za stare in kako so se s tem soočali?
3. Kdo in na kakšen način je starim ljudem v domovih za stare nudil pomoč pri kritju stroškov in pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje?
4. Kakšna je bila pomoč socialne delavke starim ljudem v domovih za stare po tem, ko so prenehali prejemati varstveni dodatek?
5. Ali se stari ljudje v domovih za stare počutijo revne?

Vprašanja za socialne delavke, zaposlene v domovih za stare, na katera bom odgovorila z raziskavo, so naslednja:

1. Kako so se stari ljudje v domovih za stare soočali s spremembami socialne zakonodaje?
2. Kakšne oblike pomoči so bili deležni stari ljudje v domovih za stare po tem, ko so prenehali prejemati varstveni dodatek, in kdo jim je nudil pomoč?
3. Ali so po mnenju socialnih delavk stari ljudje v domovih za stare revni?
4. Kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na področje strokovnega dela socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in eksplorativna. Kot kvalitativno jo označuje to, da sem zbirala besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav. Gre za zbiranje izkustvenega gradiva v raziskovalnem procesu, za besedne opise in pripovedi. V tej raziskavi je gradivo obdelano in analizirano na besedni način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila. Raziskava je tudi eksplorativna ali poizvedovalna; njen namen je odkriti probleme in jih formulirati. Pri tem ni potrebno, »da bi zbirali le kvantitativne (številčne) podatke, ampak se lahko zadovoljimo s kvalitativnimi (zgolj besednimi) opisi. Značilnost te raziskave je tudi, da si ne prizadevamo proučiti celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, ampak se često omejimo na manjše število primerov« (Mesec 2009: 80). Raziskava je eksplorativna, ker sem zbirala kvalitativne opise (pripovedi) starih ljudi, ki bivajo v domu za stare, in sicer o vplivu sprememb socialne zakonodaje na življenje starih ljudi, o morebitnem povečanju njihove revščine, o posledicah spremembe varstvenega dodatka in državne pokojnine v socialnovarstvena prejemka ter o pomoči, ki so je bili stari ljudje deležni po ukinitvi varstvenega dodatka. Poleg tega sem zbirala kvalitativne opise (pripovedi) socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare, in sicer o njihovem videnju soočanja starih ljudi s spremembami socialne zakonodaje, o tem, kakšno pomoč so stari ljudje dobili in ali se jim zdijo stari ljudje v domovih revni, prav tako pa me je zanimalo, kakšne spremembe sta prinesla zakona (ZUPJS in ZSVarPre) na področje strokovnega dela socialnih delavk in ali se opazijo kakšne razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare. Raziskava je eksplorativna tudi zato, ker nisem raziskala celotne populacije, ampak sem se osredotočila le na 5 stanovalcev domov za stare in 5 socialnih delavk, ki so zaposlene v domovih za stare.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Za merski instrument sem uporabila vprašalnik, kot obliko spraševanja pa delno standardizirani intervju. »Vprašalnik je pripomoček pri standardiziranem (ali polstandardiziranem) intervjuju oziroma anketi in vsebuje vrsto pismente formuliranih vprašanj, ki so sistematično razvrščena v skladu z vsebinskimi in psihološkimi kriteriji« (Mesec 2009: 240). Da je intervju delno standardiziran, pa pomeni, da sem določila le teme

in nekaj podvprašanj. Prav tako se nisem strogo držala vrstnega reda vprašanj, ampak sem ta postavljala smiselno glede na prejšnje odgovore intervjuvancev.

Teme, ki so me zanimale in se nanašajo na stare ljudi v domovih za stare, so:

- seznanitev starih ljudi s spremembami socialne zakonodaje
- (ne)upravičenost do varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči
- vpliv sprememb socialne zakonodaje na življenja starih ljudi v domu za stare
- nudenje pomoči staremu človeku po ukinitvi prejemka
- pomoč socialne delavke staremu človeku
- revščina starih ljudi

Teme, ki so me zanimale in se nanašajo na socialne delavke, zaposlene v domovih za stare, so:

- soočanje starih ljudi s spremembami socialne zakonodaje
- oblike nudenja pomoči starim ljudem
- revščina starih ljudi
- spremembe socialne zakonodaje in njihov vpliv na socialno delo kot znanost in stroko

Vprašalnika sta v prilogi št. 1 in št. 2.

3.3 Populacija in vzorec

V raziskavi sem opredelila dve populaciji in dva vzorca.

Populacija je skupina enot množičnega pojava, ki ustreza določenim opredeljujočim pogojem. To so stvarni, krajevni in časovni pogoji. Prvo populacijo v tej raziskavi sestavljajo vsi stari ljudje, ki so v mesecu decembru 2015 živeli v Domu upokojencev Vrhnika. Drugo populacijo sestavljajo vsi socialni delavci in delavke, ki so bili zaposleni v domovih za stare med decembrom 2015 in marcem 2016.

Vzorec je manjše število enot, ki jih na poseben način izberemo iz populacije. Vzorčila sem neslučajnostno, kar pomeni, da je imela vsaka enota populacije pri izboru enako možnost, da se uvrsti v vzorec. Oba vzorca sta priročna. Za prvi vzorec sem s pomočjo socialne delavke izbrala 5 ljudi, ki so živeli v Domu upokojencev Vrhnika in so se odpovedali varstvenemu dodatku ali pa so ga izgubili, ko so začeli živeti v domu za stare. Za stanovalce Doma upokojencev Vrhnika sem se odločila zato, ker mi je bilo tako najbolj priročno, poleg tega pa sem v času študijske prakse navezala veliko stikov tako s stanovalci kot s socialno delavko, ki mi je bila v veliko pomoč. Vseh pet intervjuvank je bilo ženskega spola, nobena ni prejela varstvenega dodatka ali denarne socialne pomoči. Vse so imele sorodnike. V domu so bile nastanjene tako v enoposteljnih kot v dvoposteljnih sobah. Namreč, Dom upokojencev Vrhnika lahko sprejme do 242 stanovalcev. Na voljo imajo enoposteljne (53 stanovalcev) in dvoposteljne sobe (174 stanovalcev), 15 stanovalcev pa je nastanjenih v triposteljnih sobah. Dve stanovalki, s katerima sem opravila intervju, sta uporabljali invalidski voziček. Drugi vzorec sestavlja 5 socialnih delavk, ki so zaposlene v okoliških domovih za stare. Izbrala sem socialne delavke domov za stare, ker me zanima, kako je odpoved varstvenemu dodatku oziroma izguba tega vplivala na življenje stanovalcev domov za stare. Dva domova, v katerih sem opravila raziskavo, sta bila javna, trije pa zasebni s koncesijo.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala od decembra 2015 do marca 2016 v petih domovih za stare. Zaradi zagotavljanja anonimnosti socialnih delavk, s katerimi sem opravila intervjuje, domov za stare nisem naštel »po imenih«, saj bi se tako razkrila identiteta intervjuvanih socialnih delavk. Izpostavila sem le Dom upokojencev Vrhnika, kjer sem opravila pet intervjujev s stanovalci doma in socialno delavko, v preostalih domovih pa po en intervju s tam zaposlenimi socialnimi delavkami.

Podatke za potrebe raziskave sem zbirala z metodo spraševanja. V Domu upokojencev Vrhnika sem opravljala študijsko prakso, zato sem navezala stik s socialno delavko, ki mi je pomagala izbrati intervjuvance. Glede na temo naloge je izbrala pet oseb ženskega spola, za katere je vedela, da so prejemale varstveni dodatek, nato pa sva se odpravili do njih; vsaki me je predstavila in pojasnila, kaj želim, ter jih vprašala, ali so pripravljene sodelovati. Vseh

pet stanovalk doma je bilo pripravljenih sodelovati. Intervjuji so potekali individualno in v sobah stanovalk. Vsaki stanovalki sem pred začetkom razložila namen intervjuja (da ga bom uporabila v magistrskem delu), povedala sem, da je intervju anonimen, ter sogovornico vprašala, ali dovoli snemanje pogovora z diktafonom. Po nasvetu socialne delavke sem dala vsaki stanovalki podpisati izjavo o strinjanju, po končanih intervjujih pa sem jim izjave predala.

Opravila sem tudi pet intervjujev s socialnimi delavkami, ki so zaposlene v bližnjih domovih za stare. V stik s socialnimi delavkami sem prišla prek telefonske zveze, nato sem se z vsako dogovorila o času srečanja. Intervjuji so potekali individualno in v pisarnah socialnih delavk. Že po telefonski zvezi sem jim zagotovila, da bodo intervjuji anonimni in da bom pridobljene podatke uporabila v magistrskem delu. Vseh pet socialnih delavk je bilo ženskega spola. Intervjuje sem z njihovo privolitvijo tudi snemala. Trajali so od 15 do 30 minut. Nekateri intervjuji so bili nekajkrat prekinjeni zaradi telefonskih klicev ali vstopanja drugih v pisarno socialne delavke.

Dom upokojencev Vrhnika sem podrobno opisala, pri preostalih štirih pa so me predvsem zanimale cene oskrbe za primerjavo javnih in zasebnih domov za stare.

Dom upokojencev Vrhnika

Dom upokojencev Vrhnika je javni socialnovarstveni zavod. V domu se življenje prepleta z ožjim in širšim okoljem. Stalno potekajo različne prireditve in razstave, nastopi pevskih zborov, obiski otrok iz vrtcev in šol, predavanja ob diapozitivih. Zaposleni skupaj s stanovalci in gosti proslavljajo in obeležujejo državne in cerkvene praznike ter vsako leto pripravijo tudi piknik za stanovalce in svojce. V povprečju se odvijajo od tri do štiri prireditve na mesec (www.du-vrhnika.si).

Storitve institucionalnega varstva starejših nudi dom predvsem domačinom in občanom bližnjih občin, tako rekoč v njihovi življenjski sredini, kar omogoča ohranjanje tesnih stikov z družino, sorodniki ter širšim socialnim okoljem, iz katerega prihajajo stanovalci v dom. Še

posebna pozornost pa velja kakovostnemu izvajanju storitev za osebe z demenco (www.du-vrhnika.si).

	ZASEBNI DOMOVI S KONCESIJO			JAVNI DOMOVI	
OSKRBA I–IV na dan	A	B	C	D	E
OSKRBA I	26,07 EUR	24,27 EUR	18,82 EUR	16,86 EUR	17,86 EUR
OSKRBA II	30,87 EUR	29,07 EUR	23,62 EUR	21,66 EUR	22,66 EUR
OSKRBA IIIa	35,67 EUR	33,87 EUR	28,42 EUR	26,47 EUR	27,46 EUR
OSKRBA IIIb	39,84 EUR	38,04 EUR	32,59 EUR	30,63 EUR	31,63 EUR
OSKRBA IV	38,93 EUR	34,86 EUR	/	27,57 EUR	29,18 EUR

Tabela 3: Primerjava cen oskrbe javnih in zasebnih domov s koncesijo za dvoposteljne sobe.

	ZASEBNI DOMOVI S KONCESIJO			JAVNI DOMOVI	
OSKRBA I–IV na dan	A	B	C	D	E
OSKRBA I	31,29 EUR	29,13 EUR	20,07 EUR	18,64 EUR	19,65 EUR
OSKRBA II	36,09 EUR	33,93 EUR	25,05 EUR	23,39 EUR	24,44 EUR
OSKRBA IIIa	40,89 EUR	38,73 EUR	30,03 EUR	28,15 EUR	29,23 EUR
OSKRBA IIIb	45,06 EUR	42,90 EUR	34,47 EUR	32,23 EUR	33,38 EUR
OSKRBA IV	44,15 EUR	39,72 EUR	/	29,35 EUR	30,97 EUR

Tabela 4: Primerjava cen oskrbe javnih in zasebnih domov s koncesijo za enoposteljne sobe.

Tabeli (3 in 4) prikazujeta cene oskrbe v posameznih domovih glede na to, ali je dom javen ali zaseben s koncesijo. Trije domovi, v katerih sem opravljala raziskavo, so bili zasebni s koncesijo, dva pa sta bila javna. Storitve oskrbe plačujejo stanovalci sami ali pa jim pri kritju stroškov pomagajo sorodniki ali občina. Razvidno je, da so zasebni domovi dražji v nujenju oskrbe kot javni, predvsem zaradi investicijskih stroškov. Namreč, koncesijski zasebni domovi, ki so relativna novost, so sodobneje grajeni v primerjavi z državnimi. Ti so bili

zgrajeni že pred nekaj desetletji in jih samo občasno obnavljajo, bolj v smislu vzdrževanja kot v smislu povečanja kakovosti in udobja bivanja. Predvsem imajo zasebni domovi več enoposteljnih sob s kopalnicami in balkoni in lahko staremu človeku nudijo več zasebnosti in udobja kot javni domovi, v katerih prevladujejo dvoposteljne sobe s skupnimi kopalnicami.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem kvalitativno obdelala, in sicer s pomočjo kodiranja po Mescu (1997). Najprej sem intervjuje zapisala in določila enote kodiranja. Sledilo je odprto kodiranje ali pripisovanje pojmov, nato pa še osno kodiranje. Podatke sem predstavila in interpretirala v rezultatih in razpravi. Intervjuje stanovalk doma za stare in socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare, sem analizirala ločeno, vendar po istem postopku.

Najprej sem uredila pridobljene podatke – intervjuje, in sicer tako, da sem jih čim natančneje zapisala oziroma prepisala z izrazi in besedami, ki so jih uporabili intervjuvanci. Potem sem določila enote kodiranja tako, da sem besedilo, ki sem ga analizirala, razčlenila na sestavne dele – smiselno zaključene dele besedila. Enote kodiranja sem označila s poševnicami (/) in vsako posebej še oštevilčila, za mojo temo nepomembne dele besedila pa sem izpustila oziroma označila s podčrto. Izbrane dele besedila (npr. stavke ali dele stavkov) sem zapisala vsakega v svojo vrsto ter jih oštevilčila z zaporednimi številkami. Sledilo je odprto kodiranje, in sicer tako, da sem izbranim stavkom oziroma delom stavka pripisala pojme. To sem storila tako, da sem iskala sinonime oziroma asociacije ali pa sem neposredno poimenovala kategorije. Določene pojme sem med seboj primerjala in ugotavljala, kateri se bodo nanašali na podobne pojave, ter jih nato združila v širše kategorije. Nato sem uporabila še osno kodiranje; pojme sem razporedila po kategorijah oziroma vzpostavila hierarhijo med kategorijami in podkategorijami. Ves postopek obdelave podatkov je značilen za kvalitativno analizo.

Analizi intervjujev sta v prilogah št. 3, 4, 5 in 6.

Primer poteka obdelave podatkov je prikazan tu:

- Izbor relevantnega dela besedila: s podčrto je označeno besedilo, ki za raziskavo ni relevantno.

Spremenilo se je predvsem to, da sedaj ne hodim več pogosto v jedilnico, kjer imajo avtomat za kavo, ker si ne morem več privoščiti kave tako pogosto. Pa me potem sprašujejo ostali, zakaj nič dol ne pridem. Jah, kaj pa naj. Kavice ne morem piti, vsak dan se mi pa tudi ne da čvekati spodaj, ker samo opravljajo. Se pravi, manj se družim z drugimi, kavice ne pijem več pogosto, v trgovino ne grem več. Tako je, kaj hočemo.

- Določila sem enote kodiranja: označila sem jih s poševnicami (/).

Spremenilo se je predvsem to, da /sedaj ne hodim več pogosto v jedilnico,/ kjer imajo avtomat za kavo, ker si ne morem več privoščiti kave tako pogosto. Pa me potem sprašujejo ostali, zakaj nič dol ne pridem. Jah, kaj pa naj. Kavice ne morem piti, vsak dan se mi pa tudi ne da čvekati spodaj, ker samo opravljajo. Se pravi, /manj se družim z drugimi,/ /kavice ne pijem več pogosto,/ /v trgovino ne grem več./ Tako je, kaj hočemo.

- Vsako enoto sem označila z zaporedno številko.

Spremenilo se je predvsem to, da /sedaj ne hodim več pogosto v jedilnico,/(1) kjer imajo avtomat za kavo, ker si ne morem več privoščiti kave tako pogosto. Pa me potem sprašujejo ostali, zakaj nič dol ne pridem. Jah, kaj pa naj. Kavice ne morem piti, vsak dan se mi pa tudi ne da čvekati spodaj, ker samo opravljajo. Se pravi, /manj se družim z drugimi,/(2) /kavice ne pijem več pogosto,/(3) /v trgovino ne grem več./ (4) Tako je, kaj hočemo.

- Enote sem po zaporednih številkah zapisala vsako v svojo vrsto in jim pripisala pojme in kategorije (enota kodiranja → pojem → kategorija).

(1) sedaj ne hodi več v jedilnico → ne gre več v jedilnico → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka

(2) manj se družim z drugimi stanovalci → manj druženja → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka

(3) kave ne pije več tako pogosto → redko pije kavo → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka

(4) ne gre več v trgovino → ne kupuje → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka

- Pojme sem razporedila v kategorije.

spremembe v življenju po ukinitvi prejemka:

- ne gre več v jedilnico
- manj druženja
- redko pije kavo
- ne kupuje

- Na koncu sem pojme oziroma kategorije definirala.

➤ Kategorije intervjujev stanovalk doma za stare:

- Čas bivanja v domu: podatki o tem, koliko mesecev ali let stanovalke bivajo v domu za stare.
- Razlog za prihod v dom: vzroki oziroma opisi situacij, zaradi katerih so stanovalke prišle v dom za stare.
- Bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj: mnenja stanovalk o tem, ali se jim zdi bivanje v domu drago in zakaj.
- Prejemki: podatki o tem, katere prejemke dobivajo stanovalke.
- Upravljanje s prejemki: navedbe stanovalk, kdo upravlja z njihovim denarjem in ali jim je to všeč.
- Seznanitev s spremembami socialne zakonodaje: podatki o tem, ali so stanovalke vedele za sprejete zakone leta 2012 in za spremembe.
- Neupravičenost do pravice: navedbe stanovalk o (ne)upravičenosti do varstvenega dodatka in opisi o tem, zakaj so se odpovedale prejemanju varstvenega dodatka.
- Pomen ukinitve prejemka: opisi stanovalk, kaj za njih pomeni ukinitve varstvenega dodatka in čemu se morajo odpovedati ter kako bodo nadomestile stvari, ki so se jim morale odpovedati zaradi pomanjkanja denarja.

- Občutki ob ukinitvi prejemka: opisi stanovalk o tem, kako so se počutile, kaj so doživljale, ko so jim ukinili varstveni dodatek.
- Spremembe v življenju po ukinitvi prejemka: navedbe stanovalk, kako se je spremenilo njihovo življenje in bivanje v domu za stare, ko so prenehale prejemati varstveni dodatek.
- Pomen prejetega varstvenega dodatka: opisi stanovalk, kaj in koliko bi jim pomenilo, če bi lahko še vedno prejemale varstveni dodatek.
- Pomoč pri kritju finančnih stroškov: podatki o tem, kdo stanovalkam pomaga pokrivati finančne stroške, ki jih imajo.
- Pojasnilo sprememb socialne zakonodaje: navedbe stanovalk o tem, kdo jim je pojasnil spremembe socialne zakonodaje, in opisi, kako so jim jih pojasnili.
- Pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje: opisi stanovalk o zadovoljstvu s pomočjo pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje.
- Pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka: opisi stanovalk o tem, na kakšne načine jim je bila v oporo socialna delavka po tem, ko so izgubile varstveni dodatek, ali jim je bila njena opora všeč in ali bi si želele več podpore socialne delavke.
- Opredelitev revščine: opisi stanovalk, kaj za njih pomeni revščina.
- Podvrženost revščini: mnenja stanovalk, ali so bolj podvržene revščini, odkar ne prejemajo več varstvenega dodatka, in ali se počutijo revne.
- Imeti dovolj denarja: navedbe stanovalk, kaj bi si kupile ali privoščile, če bi imele dovolj denarja.

➤ Kategorije intervjujev socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare:

- Spremembe v življenju stanovalcev: opisi in navedbe socialnih delavk o tem, kakšne spremembe v vsakdanjem življenju so doletele stanovalce domov po ukinitvi varstvenega dodatka.
- Soočanje stanovalcev: opisovanje socialnih delavk o tem, s čim so se soočali stanovalci domov za stare po ukinitvi varstvenega prejemka, predvsem o njihovih občutkih.
- Pomoč socialne delavke stanovalcem: opisi socialnih delavk o njihovih načinih pomoči stanovalcem pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku. Gre tudi za podatke socialnih delavk o tem, kakšna je bila njihova pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati

prejemanju varstvenega dodatka, in kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog.

- Vloga sorodnikov: opisi socialnih delavk o tem, kakšna je bila vloga sorodnikov v času odpovedovanja varstvenega dodatka stanovalcem in kasneje.
- Pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje: opisi socialnih delavk, kako in na kakšne načine so pojasnjevale stanovalcem domov spremembe zakonodaje, torej spremembe, ki zadevajo prejemanje varstvenega dodatka.
- Finančno stanje stanovalcev: mnenja socialnih delavk o poslabšanju finančnega stanja stanovalcev z izgubo varstvenega dodatka ter opisi, kako se je to opazilo.
- Pomoč stanovalcem pri kritju stroškov: navedbe socialnih delavk o tem, kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu, ter opisi, kako se socialne delavke soočajo s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov.
- Podvrženost stanovalcev revščini: mnenja socialnih delavk o morebitni večji podvrženosti revščini stanovalcev, ki ne prejema več varstvenega dodatka, ter opisi o tem, kako se to opazi.
- Spremembe strokovnega dela: opisi socialnih delavk o tem, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na njihovo področje strokovnega dela.
- Mnenje socialne delavke o ZUPJS in ZSVarPre: mnenja socialnih delavk o Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakonu o socialnovarstvenih prejemkih na področju starih ljudi.
- Diskriminacija stanovalcev: mnenja in opisi socialnih delavk o diskriminiranosti stanovalcev domov za stare, ker niso upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka.
- Spremembe za socialno delo: opisi socialnih delavk o spremembah, ki jih prinašata zakona (ZUPJS in ZSVarPre) za socialno delo kot znanost in stroko.
- Razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare: opažanja in navedbe socialnih delavk o razlikah med stanovalci (ki ne prejema več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare.
- Spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi: navedbe socialnih delavk o tem, kaj bi spremenile v socialni zakonodaji na področju starih ljudi.

4 REZULTATI

Stanovalke doma za stare, ki so sodelovale v raziskavi, živijo v domu od enega leta in pol pa do pet let. Razlogi, ki so jih privedli v dom za stare, so različni. Najpogosteje so navajale, da so v lastnih stanovanjih in hišah ostale same in brez pomoči drugih (*»Nikogar ni bilo, da bi me rihtal«* C3), da so v dom za stare prišle zaradi slabega zdravstvenega stanja (*»Križ imam zelo zanič, roke me bolijo in ne morem delati, kakor bi hotela«* B3) in padcev. Nekatere stanovalke so povedale, da so v dom za stare prišle tudi zaradi nezmožnosti skrbeti zase.

Življenje v domu za stare predstavlja stanovalkam velik finančni zalogaj (*»Plačevanje doma je velik izdatek«* D5). Le ena je dejala nasprotno. A je dodala, da se ji tako ali tako zdi vse drago, ne samo oskrba v domu. Stanovalke so povedale, da jim življenje v domu za stare predstavlja velik finančni zalogaj zato, ker imajo nizke dohodke oziroma premalo denarnih sredstev (*»Ne morem si sama plačati oskrbe«* C6, *»Ne ostane mi nič«* E7). Skoraj vse stanovalke so dodale, da jim drugi, predvsem sorodniki in občina, pomagajo pri plačevanju oskrbe (*»200 evrov mi mora hčerka doplačati«* C5).

Stanovalke prejemajo samo pokojnino. Z njihovim denarjem upravljajo drugi (*»Vse ima čez nečakinja«* A9, *»hči«* C9, *»sin«* D8), le ena stanovalka je povedala, da za denar skrbi sama. Dodala je, da hoče imeti nadzor nad svojim denarjem, saj sorodnikom ne zaupa, in da je zadovoljna, ker lahko še sama upravlja z denarjem. Preostale stanovalke so povedale, da so zadovoljne s pomočjo sorodnikov (*»Je kar dobro tako«* E11) in da to pomoč nujno potrebujejo, saj same iz različnih razlogov ne morejo upravljati z denarjem (*»Ne morem iti na banko pa na urade rihtat papirje«* C11).

Glede seznanitve s spremembami socialne zakonodaje so stanovalke povedale, da so z njimi seznanjene (*»Ja, nekaj sem slišala po televiziji«* B12). Približno vedo, za kaj gre, in sicer, da so se spremenili pogoji za pridobitev varstvenega dodatka.

Nobena izmed stanovalk ni upravičena do varstvenega dodatka (*»Ne morem več dobiti varstvenega dodatka«* E13). Na vprašanje, kateri pravici – varstvenemu dodatku ali denarni socialni pomoči – so se stanovalke odpovedale, so odgovorile, da se niso ničesar

odpovedale (*»Meni so ga avtomatsko ukinili, nisem se mu odpovedala« C14*), so pa stanovalke varstveni dodatek izgubile, ko so prišle živeti v dom za stare. Nekatere stanovalke so dodale, da jim po novi socialni zakonodaji varstveni dodatek ne pripada več (*»Do varstvenega dodatka sploh nisem upravičena, in to zato, ker bivam v domu upokojencev« E15*).

Za vsako stanovalko je imela ukinitve varstvenega dodatka drugačen pomen. Povedale so, da jim je ukinitve predstavljal stisko, grozo, pripisovale so ji zelo velik pomen in zanje je predstavljal težavo za sorodnike, saj morajo slednji zdaj več doplačevati za oskrbo. Nekatere so še povedale, da odkar ne prejema več varstvenega dodatka, morajo biti pozorne glede porabe denarja (*»Na vse kraje je treba gledati« A19*) in skromne (*»Moraš biti bolj tako, na poceni naštiman« A22*). Stanovalke so se zaradi ukinitve varstvenega dodatka odpovedale frizerju, pedikerju, kavi (*»Niti za kavo več nimam« B17*), nakupom (*»Sploh ne hodim v trgovino« E18*), priboljškom (*»Saj si včasih zaželim kakšen piškot, ampak ne gre« C18*), radiu in željam. Zaradi pomanjkanja denarja zmanjšujejo pogostnost obiskov pri frizerju in pedikerju. Večina je povedala, da stvari, dejavnosti, ki se jim odpovedujejo, z ničimer ne nadomeščajo. Povedale so, da so se sprijaznile z nastalo situacijo (*»Pač, bo treba živeti naprej brez tega« B22*), in dodale, da jim stvari, ki si jih ne morejo več privoščiti, včasih plačajo sorodniki.

Občutki, ki so stanovalke spremljali ob ukinitvi varstvenega dodatka, so bili vse prej kot prijetni. Počutile so se neprijetno (*»Bilo ji je zelo težko in hudo« B23*), nekatere so spremljali jeza, strah in žalost pa tudi zaskrbljenost (*»Na stara leta se moram sekirati« E28*). Medtem ko je nekaj stanovalk premagal jok, ko so izvedele, da so jim ukinili varstveni dodatek, je bilo drugim stanovalkam predvsem žal za sorodnike (*»Bilo mi je žal za sina, ker bo moral več plačevati« D16*). Namreč, ker so izgubile varstveni dodatek, so morali sorodniki doplačati ta znesek, da se je poplačala oskrba.

Stanovalke so se strinjale, da po ukinitvi varstvenega dodatka niso doživele opaznih sprememb (*»Živim še vedno enako kot prej« A28*). Dodale pa so, da ne nakupujejo več, nekatere ne grejo več v jedilnico in se manj družijo z drugimi (*»Ždim v sobi cele dneve«*

E31), postale so bolj skromne in zato tudi ne pijejo kave tako pogosto kot prej, ko so še prejemale varstveni dodatek.

Če bi stanovalke še vedno lahko prejemale varstveni dodatek, bi to imelo zanje velik pomen. Bile bi zadovoljne, vesele in srečne. Nekatere bi si lahko privoščile priboljške (*»Lahko bi si kaj privoščila«* B29), sadje, kavo (*»Večkrat bi lahko pila kavico«* E34) in pogostejše obiske pri frizerju. Le redkokatera stanovalka je povedala, da ne ve, kaj bi, in da si ne more predstavljati, kaj bi ji pomenilo, če bi lahko prejela varstveni dodatek.

Stanovalkam pri kritju finančnih stroškov nekdo pomaga. Največkrat so to sorodniki. Stanovalke so povedale, da jim pomagajo nečakinja, hčerka, sin in občina. Le ena stanovalka oskrbo plačuje sama in ji pri kritju finančnih stroškov nihče ne pomaga, kar je danes velika redkost, saj imajo stari ljudje nizke dohodke oziroma pokojnine.

Prav tako so stanovalkam spremembe socialne zakonodaje pojasnili drugi. Največ jih je o spremembah socialne zakonodaje izvedelo po televiziji. Podrobnosti so jim razložili socialna delavka, sostanovalci (*»Smo se med sabo stanovalci pogovarjali o tem«* B35) in sorodniki (*»Nečakinja mi je povedala, da bom dobivala manj denarja«* A36). Nekaterim stanovalkam sprememb socialne zakonodaje ni pojasnil nihče, ker jih ni zanimalo. Stanovalke so navedle, kako so jim pojasnili spremembe socialne zakonodaje. Povedale so, da je bil sprejet nov zakon, ki ureja prejemanje varstvenega dodatka in je zaostril pogoje za pridobitev le-tega. Dodale so, da če prejemajo varstveni dodatek, jim lahko zaplenijo premoženje (*»Tisti, ki so še v svojih hišah, bodo morali en del dati državi oziroma bo hiša po njihovi smrti od države«* D24). Povedale so še, da zaradi bivanja v institucionalnem varstvu ne morejo dobiti varstvenega dodatka.

Pomoč, ki je bila stanovalkam zagotovljena ob pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje, je bila večini dovolj. Povedale so, da so pojasnilo sprememb socialne zakonodaje razumele, temu je nasprotovala le ena stanovalka. Večina je dodala, da dodatne pomoči pri razumevanju sprememb socialne zakonodaje niso potrebovale in da so bile z zagotovljeno pomočjo pri razlagi zadovoljne.

Socialna delavka je bila ob izgubi varstvenega dodatka v oporo večini stanovalk doma za stare. Tiste, ki so bile deležne njene opore, so povedale, da jim je pomagala z razlago (*»Mi je razložila, kako in zakaj je do tega prišlo« B40*) in svetovanjem, zakaj je do izgube varstvenega dodatka prišlo, z njimi se je pogovorila. Socialna delavka je skupaj s stanovalkami raziskala druge možnosti, predvsem kateri drugi finančni priliv bi jim lahko pripadal, za nekatere stanovalke je tudi iskala materialne stvari (*»Poskusila je sodelovati z Rdečim križem in Karitasom, da bi dobila kakšne obleke in čevlje« E46*). Nekaterim stanovalkam je socialna delavka zagotovila, da jim je lahko vedno na voljo in lahko kadarkoli pridejo k njej na pogovor. Stanovalke so izrazile zadovoljstvo glede pomoči, ki jim jo je zagotovila socialna delavka. Strinjale so se, da nobena ni želela večje podpore socialne delavke ob ukinitvi varstvenega dodatka.

Stanovalke so pojem revščine opredelile različno. Nekatere so povedale, da jih revščina asociira na težavo (*»Veliko hudega« D33*), preostale so pojem revščine dojemale kot ostati na cesti, ničesar imeti, ne imeti za kruh in mleko, ne imeti za dom/stanovanje, kot nekaj slabega. Ena stanovalka je povedala, da biti reven pomeni biti brezdomec. Druga pa je izpostavila duhovno revščino in revščino v smislu biti brez prijateljev.

Večina stanovalk se ne počuti revne, medtem ko se ena ni mogla opredeliti glede revnosti (*»Se in se ne počuti revno« C47*), druga pa se ima za srednje revno. Nekatere so še dodale, da zdaj, ko so izgubile varstveni dodatek, hitreje postajajo revne (*»Hitreje drvim proti revščini« E53*).

Na vprašanje, kaj bi si kupile oziroma privoščile, če bi imele dovolj denarja, so stanovalke odgovorile, da bi denar podarile (*»Verjetno bi ga dala kakšnim revčkom« A44*, *»Dala bi ga sinovoma« D36*), da si ne bi ničesar privoščile (*»Nič, imam vse« D35*) in da bi varčevale. Ena stanovalka ni vedela, kaj bi si kupila ali privoščila, medtem ko so nekatere povedale, da bi si privoščile kakšno malenkost, druge bi kupile radio in šle vsak dan na kavo v skupni domski prostor, kjer se po navadi zadržuje največ stanovalcev, ter se tako tudi družile z njimi.

Socialne delavke so povedale, da v življenjih stanovalcev domov za stare, potem ko so izgubili varstveni dodatek, večina ni opazila sprememb. Prva socialna delavka je dejala, da je opazila nekaj, ko so določeni stanovalki doma za stare ukinili doplačilo občine. Šla je do stanovalke in ji pojasnila, zakaj se je to zgodilo, prav tako sorodnikom. Dodala je še, da se je življenje stanovalcev zapletlo. Socialne delavke so izpostavile tudi strah, ki je bil prisoten pri stanovalcih doma, zmedo, negotovost in zaskrbljenost. Druga socialna delavka ni opazila nikakršnih finančnih težav stanovalcev zaradi izgube varstvenega dodatka, je pa dodala, da so ji nekateri potožili o tem, da morajo kar paziti na stroške. Opazile so še, da so ljudje predvsem zamenjevali dodatek za pomoč in postrežbo ter varstveni dodatek, medtem ko nekatere socialne delavke niso zaznale nobenih težav stanovalcev.

Soočanje stanovalcev doma za stare z izgubo varstvenega dodatka so socialne delavke opazale različno. Izpostavile so, da je bilo stanovalce strah, da so začeli nekoliko bolj varčevati (*»Začeli so razmišljati, pri katerih stvareh bodo lahko prišparali kakšen evro« G8*) in tarnati, bili so zmedeni, vendar so se na koncu sprijaznili s situacijo. Socialne delavke so povedale, da so bili nekateri stanovalci po ukinitvi varstvenega dodatka v res slabem finančnem stanju in so se s tem težko spoprijemali. Opazile so tudi, da so bili stanovalci po ukinitvi varstvenega dodatka jezni, odpovedovali so se malenkostim (*»Nekaj stanovalcev se je odpovedalo stvarim, ki jih ljudje opravljamo pogosto« H6*), frizerki in nakupom ter izražali večjo skrb za svoja oblačila (*»Glede oblek so postali bolj natančni in previdni« H9*). Stanovalci domov za stare so izrazili tudi skrb, da bi morali sorodniki državi vračati znesek, ki so ga stanovalci prejeli v obliki varstvenega dodatka (*»Eno gospo je skrbelo to, da ne bi slučajno morali njeni otroci kasneje kaj vračati ali pa da ne bi dobili pri dedovanju tistega, kar jim je namenila« I3*).

Socialne delavke so stanovalcem domov za stare po ukinitvi varstvenega dodatka pomagale pri spopadanju z osebno stisko na različne načine, največ se jih je s stanovalci pogovorilo, trudile so se urediti denarno socialno pomoč (*»Kar trenutno lahko poskusim, je ta izredna denarna socialna pomoč za te ljudi, ki so pri nas« F14*), poskušale so sodelovati s humanitarnimi organizacijami (*»Lahko pomagaš le s kakšno pomočjo Rdečega križa« G17*), jim pomagale pri izpolnjevanju vlog ter sodelovale s centri za socialno delo. Pomoč, ki so jo socialne delavke zagotavljale stanovalcem domov za stare, ko so se želeli odpovedati

določeni pravici, pa je bila v obliki razlage, pomirjanja, tolažbe, svetovanja, poslušanja in urejanja dodatka za pomoč in postrežbo. Prav tako so nekatere socialne delavke namenile čas posamezniku (*»Posvetiti se vsakemu posebej«* G15), ponudile pomoč prostovoljcev in skupaj s stanovalcem in njegovimi sorodniki iskale rešitve. Nekaj pomoči pri izpolnjevanju vlog so stanovalcem nudili tudi sorodniki, saj so nekatere socialne delavke povedale, da njihova pomoč pri tem ni bila potrebna (*»Meni osebno se ni bilo treba srečati s kakršnimkoli izpolnjevanjem vlog, niti me ni nihče prosil za to«* J7).

Vloga sorodnikov stanovalcev domov za stare je bila po besedah socialnih delavk v doplačevanju stroškov oskrbe (*»Kar precej jih doplačuje za oskrbo mame ali očeta«* G24). Prav tako so sorodniki stanovalcem pomagali pri izpolnjevanju vlog, stanovalcem so nudili finančno in čustveno podporo. Sorodniki so stanovalce tolažili in jim razlagali novosti. Nekaterе socialne delavke so izpostavile, da vedno več sorodnikov tudi samih potrebuje pomoč, predvsem finančno.

Socialne delavke so stanovalcem domov za stare spremembe socialne zakonodaje pojasnile na različne načine, predvsem pa so jim za spremembe povedale sproti, tudi na skupinah, ki jih vodijo, obveščale so jih prek letakov (*»Smo dali obvestila po domu na oglasne deske in po dvigalih«* I12), prek pogovora, razlagale so jim individualno (*»Glede na vsakega posameznika, njemu primerno sem razložila«* J11) ter jih po potrebi tudi napotile na center za socialno delo. Načini, na katere so stanovalcem razložile spremembe zakonodaje, so bili preprosti (*»Gre za neke črke zakona, ki jih skušam malo bolj preprosto povedati«* F23), poleg tega jim veliko niti ni bilo treba razlagati. Socialne delavke so spremembe socialne zakonodaje opisale z besedami, da je prišlo do sprememb, kjer sta varstveni dodatek in denarna socialna pomoč postala socialnovarstvena prejemka, da so se zaostрили pogoji za pridobitev varstvenega prejemka, da se pri pridobivanju varstvenega dodatka upošteva posameznikovo premoženje, da je treba varstveni dodatek vračati državi in da država lahko postane lastnica posameznikove nepremičnine (*»Če je oseba, ki prejema varstveni dodatek, lastnica nepremičnine, se lahko zgodi, da bo država naredila zaznamek na nepremičnino, če se znesek varstvenega dodatka kasneje ne bi vrnil«* J27).

Finančno stanje stanovalcev domov za stare se je po mnenju večine socialnih delavk z izgubo varstvenega dodatka poslabšalo. Včasih so šli sami v trgovino, lahko so si privoščili več, hodili so na izlete. Z izgubo varstvenega dodatka so se odpovedali nakupovanju oblek, frizerki, pitju kave, kajenju in nakupovanju hrane. Socialne delavke menijo, da so stanovalci bolj pozorni na denar, da težje plačujejo za oskrbo (*»Stanovalci težje pokrijejo znesek oskrbe oz. ga ne zmorejo več« H29*) in da dolgo časa vztrajajo pri nižji stopnji oskrbe, ker višje stopnje nikakor ne bi zmogli plačevati (*»Tako sorodniki kot stanovalci skušajo čim dlje vztrajati pri nižji stopnji oskrbe, ker je cenejša« G41*). Nekatere socialne delavke niso opazile poslabšanja finančnega stanja stanovalcev domov za stare, a menijo, da se jim je verjetno po izgubi varstvenega dodatka finančno stanje poslabšalo.

Socialne delavke so povedale, da so največ pomoči pri kritju finančnih stroškov stanovalcem zagotovili sorodniki in občine, v katerih imajo stanovalci stalno prebivališče. Pomagali so jim tudi sostanovalci, nekateri stanovalci si stroške lahko krijejo sami. Socialne delavke stanovalcem pomagajo tako, da jim poskušajo urediti izredno denarno socialno pomoč, dodatek za pomoč in postrežbo ter iščejo pomoč pri humanitarni organizaciji. Ko stanovalci ne morejo sami pokrivati stroškov, se socialne delavke težko soočajo s tem (*»Mi je pa res težko, ker ne morem trpeti tega« J20*). Nekatere socialne delavke so bile zaskrbljene nad dogajanjem, stanovalce poskušajo tolažiti, medtem ko druge vedo, da ne morejo storiti nič drugega, in jim je zato lažje.

Ali so stanovalci bolj podvrženi revščini, odkar so izgubili varstveni dodatek, je bilo socialnim delavkam težko oceniti. Nekatere so potrdile, da se jim zdijo stanovalci bolj podvrženi revščini, ena je dejala, da se ji zdijo revni predvsem stanovalci, ki so bili prejemniki varstvenega dodatka in prejemajo kmečko pokojnino, saj je zelo nizka, večina pa se je strinjala, da je revnih stanovalcev vedno več. Da so stanovalci domov za stare podvrženi revščini, so socialne delavke sklepale po tem, da si ne privoščijo več priboljškov, se odpovedujejo pitju kave (*»Če so prej spili dve kavi na dan, zdaj spijejo eno« F30*), nekateri so nehali kaditi, drugi pa se pritožujejo nad pralnico (*»Ko se oblačilo strga, postane grdo, se več pritožujejo, kaj delajo v pralnici z oblekami; včasih so brez besed pač kupili novo obleko« F31*).

Večina socialnih delavk se je strinjala, da zakona (ZUPJS in ZSVarPre) na njihovo področje strokovnega dela nista prinesla večjih sprememb (*»Sama nisem opazila nobenih sprememb, ker je bilo tega veliko več na centru za socialno delo«* J23). Navedle so le več dela z vlogami, pomanjkanje časa za socialno delo, manj stikov s stanovalci domov za stare in pomanjkanje časa za pogovore s stanovalci.

Mnenja socialnih delavk glede obeh zakonov na področju starih ljudi so zelo različna. Nekaterim socialnim delavkam se zakona ne zdita tako slaba in so neopredeljene, medtem ko imajo ostale socialne delavke o zakonih negativno mnenje, saj najbolj prizadeneta stare ljudi (*»Kar se tiče starih ljudi, sta jih zakona res precej prizadela, v finančnem smislu«* H45). Socialne delavke so dodale, da gre pri zakonih za varčevanje države na račun starih ljudi in da se jim postavlja vprašanje socialne države (*»Če bo tako še v bodoče oz. če ne bo kakšne spremembe, bomo lahko tisto besedo 'socialna' država kar izpustili«* F35). Prav tako menijo, da zakona povzročata osiromašenje starih ljudi, da imajo občine vse večje težave z doplačevanjem oskrb (*»Mislim, da tudi sistem ne bo zdržal, saj občine ne bodo mogle doplačevati oskrbe tako velikemu številu stanovalcev domov za stare«* G58), da so sorodniki še bolj finančno prizadeti in da bo manj nastanitev starih ljudi v domove za stare (*»Mislim, da se bo manj ljudi odločalo za preselitev v dom za stare, ker tukaj avtomatsko izgubijo varstveni dodatek«* G60). Nekatero socialne delavke pa menijo, da so posamezniki zdaj še na slabšem kot pred sprejetjem obeh zakonov.

Socialne delavke si glede diskriminacije stanovalcev domov za stare, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka, niso enotne. Približno polovici socialnih delavk se zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, druga polovica pa je glede tega neopredeljena. Nekatero socialne delavke menijo, da stanovalci niso diskriminirani oziroma se ne počutijo diskriminirane. Se pa večini socialnih delavk zdi nepošteno, da stanovalci domov za stare ne morejo prejemati varstvenega dodatka v primerjavi s starimi ljudmi v lastnih domovih, ker ravno tako plačujejo za primerno urejeno bivanjsko okolje, in sicer z oskrbo (*»Saj stanovalci domov za stare imajo tudi stroške s stanovanjem, torej z bivanjem v domu; ko plačajo oskrbo, je tako, kot da bi posebej plačali elektriko, komunalo, stroške hrane in tako naprej«* G63). Namreč, varstveni dodatek je namenjen za kritje življenjskih

stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju, npr. stroškov z vzdrževanjem stanovanja.

Socialne delavke so naštele nekaj sprememb, ki sta jih zakona prinesla za socialno delo kot znanost in stroko, in sicer, da zakona ne prinašata nič dobrega, da gre za nasprotovanje med etiko in praktičnim delom (*»Neka etika, ki jo narekujejo stroka in sama zdrava pamet, je s tem, kar moramo delati, večino časa skregana« F38*), za zapiranje socialnih delavk v pisarne, in da je socialno delo postalo zbirokratizirano (*»Socialno delo je postalo še bolj zbirokratizirano, saj se je treba vedno več ukvarjati s papirji« J29*). Nekatere socialne delavke so dejale, da sprememb za stroko niso opazile. Preostale pa so dodale, da bo treba iskati rešitve proti birokratizaciji socialnega dela, da bi morale socialne delavke imeti več časa za stike s stanovalci in da se bo moralo iskati nove metode in načine dela s starimi ljudmi.

Večina socialnih delavk ni opazila razlik med stanovalci javnih in stanovalci zasebnih domov za stare s koncesijo, potem ko so prenehali prejemati varstveni dodatek. Opazile so le, da prihaja do premestitev iz zasebnih v javne domove (*»Imamo kar precej premestitev, torej da stari ljudje pridejo v naš dom le za določen čas, dokler ne najdejo druge namestitve v javnem domu, ki je cenejši« H51*) in da stari ljudje že v samem začetku iščejo namestitve v javnih domovih. Nekatere socialne delavke, ki so zaposlene v zasebnem domu za stare, so povedale, da se opazi skromnost stanovalcev, da bolj razmišljajo o nakupih in varčujejo, odkar so prenehali dobivati varstveni dodatek.

Na vprašanje, kaj bi spremenile v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi, če bi bilo to mogoče, so socialne delavke povedale, da bi starim ljudem vrnile varstvene dodatke in bi se jim s tem izboljšalo finančno stanje. Nekatere bi povečale pokojnine in starim ljudem namenile finančne dodatke (*»Namenila bi jim takšne in drugačne dodatke, da bi imeli dovolj za plačevanje doma« G75*), tudi zato, da sorodniki ne bi bili več tako zelo finančno prizadeti. Prav tako bi zakon spremenile tako, da se pri uveljavljanju varstvenega dodatka ne bi upoštevali posameznikovi prihranki.

5 RAZPRAVA

V raziskavi sem ugotovila, da so vzroki, ki so botrovali temu, da so stanovalci prišli živeti v dom za stare, različni. Eden izmed pomembnejših in pogostejših vzrokov je, da so v lastnih hišah in stanovanjih ostali sami in brez pomoči drugih, torej so potrebovali pomoč pri opravljanju vsakdanjih opravil. Flaker *et al.* (2008: 19) dodajo, da se je ravno zaradi bolezni, dolgotrajne stiske, hendikepa ali oslabelosti povečalo število starih ljudi, ki potrebujejo pomoč. Vzroka za prihod v dom za stare sta bila tudi slabo zdravstveno stanje stanovalcev in nezmožnost skrbeti zase. Vsi vzroki kažejo na to, da noben stanovalec v dom za stare ni prišel živeti, ker bi sam tako hotel, ampak so bili na nek način k temu prisiljeni, saj niso zmogli več skrbeti zase.

Po prihodu v dom za stare so se stanovalci srečali s plačevanjem oskrbe, kar je za večino predstavljalo velik finančni zalogaj, saj imajo nizke dohodke oziroma pokojnine, prav tako imajo premalo denarnih sredstev. Flaker *et al.* (2008: 167) potrjujejo, da so prihodki starih ljudi izredno majhni, večinoma prejemajo denarno socialno pomoč ali pokojnino in s količino denarja, ki ga imajo, večinoma niso zadovoljni. Stanovalci niso imeli privarčevanih denarnih sredstev, kar me je nekoliko presenetilo, saj je za večino starih ljudi značilno, da varčujejo in živijo skromno. Pri plačevanju oskrbe doma za stare jim tako pomagajo predvsem sorodniki, nekaterim pa doplačuje tudi občina. Vendar se v nekaterih občinah že pojavljajo težave, ko tudi te ne zmorejo več plačevati oskrb starim ljudem v domovih za stare. Menim, da bo treba razmisliti o tem, saj takšen sistem ne bo zdržal. Postavlja se mi vprašanje, kaj se bo zgodilo s človekom, ki mu občina ne bo zmogla več plačevati domske oskrbe. Bo pristal na cesti? Ali pa mu bo dom še naprej nudil oskrbo na svoje stroške? Močno dvomim, zato je treba čim prej razmisliti o tem, kako se bo država spopadla s to problematiko. Tudi sorodniki ne zmorejo več pomagati pri kritju stroškov oskrbe, pomagajo pa stanovalcem urejati zadeve, povezane s plačevanjem. Z njihovo pomočjo so stanovalci zadovoljni, saj sami ne zmorejo upravljati z denarjem. Zanimivo se mi je zdelo, da je le ena intervjuvana stanovalka sama upravljala s svojim denarjem, in sicer ker sorodnikom ne zaupa in želi imeti nadzor nad denarjem. To se mi zdi dobro, saj stanovalka sama razpolaga s svojim denarjem in točno ve, za kaj se namenja. Namreč, nekateri sorodniki izkoriščajo pokojnine starih ljudi tudi za lastne potrebe, kar se mi ne zdi prav.

V začetku leta 2012 je začela v Sloveniji veljati nova socialna zakonodaja, in sicer Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/10) in Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Ur. l. RS, št. 62/10), ki je povzročila množično odpovedovanje pravicam do varstvenega dodatka in do državne pokojnine ter pomisleke o obstoju socialne države (Mali 2012a: 129). Spremenili so se pogoji za pridobitev varstvenega dodatka in denarne socialne pomoči, ki sta postala socialnovarstvena prejemka. Stanovalci so bili s spremembami zakonodaje seznanjeni in so vedeli, kaj prinašajo. Od stanovalcev sem izvedela, da noben ni upravičen do varstvenega dodatka in da se pravzaprav niso odpovedali nobeni pravici – niti varstvenemu dodatku niti denarni socialni pomoči. Varstveni dodatek so nekateri stanovalci prejeli, še preden so prišli živeti v dom za stare, in so jim ga ukinili ob preselitvi v dom za stare. Drugim stanovalcem pa po novi socialni zakonodaji varstveni dodatek ne pripada več oziroma do njega niso več upravičeni, ker živijo v domu za stare. V zakonu sicer nikjer izrecno ne piše, da stari ljudje, ki živijo v domu za stare, ne morejo prejemati varstvenega dodatka. Vendar nova definicija varstvenega dodatka pravi, da se upravičencu z varstvenim dodatkom zagotavljajo sredstva za kritje življenjskih stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju (stroški z vzdrževanjem stanovanja) in niso stroški za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb (Skupnost centrov za socialno delo). Stari ljudje, ki pa živijo v domu za stare, niso upravičeni do tega dodatka. Menim, da je to nepošteno, saj stari ljudje, ki živijo v domovih za stare, prav tako plačujejo za stroške stanovanja oziroma doma, le da so ti stroški zajeti v ceni oskrbe. So pa tudi primeri, ko stari ljudje živijo v domu za stare, a morajo nekje še vedno vzdrževati lastno stanovanje, se mu ne želijo odpovedati, oziroma so lastniki nepremičnin, s katerimi so tudi stroški. Namreč, po besedah Flakerja *et al.* (2008: 111) je stanovanje prostor, ki omogoči varnost in zasebnost, je prostor, kjer se počutimo »doma« in daje človeku eno od osnovnih birokratskih podlag identitete – naslov stalnega prebivališča. Tudi socialnim delavkam, zaposlenim v domovih za stare, s katerimi sem opravila intervjuje, se ne zdi pošteno, da stanovalci domov za stare ne morejo prejemati varstvenega dodatka v primerjavi s starimi ljudmi, ki živijo v lastnih domovih. Tudi stanovalci domov za stare namreč plačujejo za primerno urejeno bivanjsko okolje, in sicer s plačevanjem oskrbe, saj ko plačajo to, je pravzaprav tako, kot bi posebej plačali elektriko, komunalo, stroške hrane in podobno. Tako kot to plačajo stari ljudje, ki bivajo v lastnih domovih.

Ukinitve varstvenega dodatka je imela za stanovalce različen pomen, predstavljala jim je stisko, grozo in težavo za sorodnike, ki morajo doplačevati za oskrbo stanovalcev. Na slednje je opozorila Leskoškova, in sicer, da je že pred ukinitvijo oziroma izgubo varstvenega dodatka veliko otrok finančno pomagalo staršem. Vprašanje je, koliko otrok bo zdaj zmoglo še višje stroške, ki jih je treba poravnati za oskrbo staršev. Mlad par z otroki, od katerega vsak dobiva okrog 700 evrov plače, je tik nad pragom revščine; in s tem denarjem ne moreta skrbeti še za starše (Repovž 2012). Res je, in to sem tudi opazila, da večina starih ljudi v domovih za stare živi skromno, poleg tega pa so tudi stanovalci povedali, da morajo biti pozorni glede zapravljanja denarja, odkar so prenehali prejemati varstveni dodatek. Dodali so, da se pomanjkanje denarja kaže tudi v tem, da so se odpovedali nakupom, priboljškom, željam in pitju kave, ki stane borih 30 centov. Prav tako so zmanjšali pogostnost obiskov pri frizerju in pedikerju. Stropnik (2010: 105–113) zapiše, da so najpogostejša oblika spopadanja s slabim finančnim stanjem omejevanje vitalnih potreb, omejevanje pri »priboljških«, omejevanje nujnih popravil, omejevanje nakupov, omejevanje potovanj in izletov, črpanje preteklih prihrankov, prejemanje pomoči s strani organizacij in društev ter omejevanje pri nakupu oblačil. Stanovalci so se po izgubi varstvenega dodatka odpovedali stvarjem, ki jih večina ljudi opravlja skoraj vsak dan. Hodimo po nakupih, se s prijatelji ustavimo na kavi ali pa gremo k frizerju. In ne razmišljamo dolgo, ali bomo neko stvar kupili, medtem ko stanovalci doma ob tako nizkih dohodkih gledajo na vsak evro. Mislim, da si nihče ne želi takšne starosti, sploh pa ne skrbi zaradi pomanjkanja denarja. Zelo dobro mi je ostalo v spominu, ko je ena od stanovalk dejala, da se je s tem sprijaznila in da pač ne bo več hodila v trgovino po sadje, ki si ga je občasno zaželela, prav tako ne bo več pila kave, ki stane 30 centov. Zdi se mi zelo žalostno, da se morajo ljudje soočati s takšnimi težavami v starosti, ki bi morala biti čim bolj brezskrbna. Podobno so opisovale socialne delavke, in sicer so opazile, da je bilo po izgubi varstvenega dodatka stanovalce domov za stare strah, da so začeli varčevati, vendar so se sprijaznili s situacijo, saj vedo, da ne morejo ničesar spremeniti. Prav tako so opazale, da so se stanovalci odpovedali malenkostim oziroma stvarjem, ki jih ljudje opravljamo pogosto, predvsem nakupom in frizerju, in postali so veliko bolj natančni glede svojih oblačil. Namreč, če se kakšna obleka v domski pralnici poškoduje, so bolj nezadovoljni in jezni kot prej, ko so še prejemali varstveni dodatek. Takrat so pač kupili novo oblačilo, zdaj pa si tega ne morejo privoščiti. So pa socialne delavke še povedale, da so nekateri stanovalci domov za stare izrazili skrb glede vračanja denarja sorodnikov državi. Stanovalci domov za stare so se ob ukinitvi varstvenega dodatka srečali z vse prej

kot prijetnimi občutki. Bilo jim je težko, nekatere so spremljali jeza, strah, žalost in zaskrbljenost, kako bodo v prihodnje plačevali domsko oskrbo.

Večjih sprememb stanovalci po ukinitvi varstvenega dodatka niso navajali, zdi pa se mi, da jih le niso opazili. Povedali so, da ne hodijo več po nakupih, nekateri pa so dodali, da ne grejo niti v domski skupni prostor, kjer se po navadi zadržuje največ stanovalcev. Njihovi odgovori na vprašanje, zakaj so se prenehali zadrževati v skupnem prostoru, so me močno razžalostili. Namreč, ker nimajo denarja, da bi si lahko privoščili kavo iz tamkajšnjega avtomata, raje sploh ne grejo v skupni prostor, ker se počutijo neprijetno, ko jih kdo vpraša, zakaj pa oni ne pijejo kave. Menim, da se tu zelo dobro vidi negativna posledica, ki jo je prinesla ukinitve varstvenega dodatka, in sicer zmanjševanje stikov z drugimi. Ker je stanovalce zaradi pomanjkanja denarja sram, se raje sploh ne družijo z drugimi. To pa po mojem mnenju ni dobro, saj ljudje postajajo osamljeni in se zapirajo v svoje sobe. Flaker *et al.* (2008: 258) poudarijo, da je potreba po stikih in druženju ena od temeljnih človekovih potreb, saj je človek družbeno bitje in ga stiki nekako zaznamujejo, govorijo o tem, kaj smo, o naši identiteti. Izogibanja stanovalcev sostanovalcem sicer socialne delavke niso opazile, a so se začele dogajati stvari, ki jim niso bile jasne. Denimo, kar naenkrat so eni od stanovalk ukinili doplačilo občine in nihče ni vedel, zakaj. Na CSD so pojasnili, zakaj se je to zgodilo, in sicer, stanovalka je imela prihranke na bančnem računu. Pred spremembo socialne zakonodaje to ni zanimalo nikogar, po spremembi pa je ta denar pomenil, da si stanovalka lahko sama plačuje domsko oskrbo, čeprav je imela tega denarja zelo malo. Menim, da to ni prav, saj stari ljudje varčujejo za vnuke, nekateri celo za lasten pogreb, ker jih je strah, da jim sorodniki pogreba ne bodo mogli plačati. Socialne delavke so še povedale, da se je življenje stanovalcev po ukinitvi varstvenega dodatka zapletlo, bili so zmedeni, negotovi in zaskrbljeni. Zmedenost se je kazala predvsem v tem, da so zamenjevali dodatek za pomoč in postrežbo ter varstveni dodatek. Zaskrbljeni pa so bili, ker niso vedeli, kako bodo zmogli plačevati oskrbo v domu za stare.

Po mnenju socialnih delavk se je finančno stanje stanovalcev domov za stare z izgubo varstvenega dodatka poslabšalo. Pred izgubo dodatka so stanovalci sami hodili po nakupih, lahko so si privoščili več, nekateri so hodili na izlete. Ko pa so varstveni dodatek izgubili, so se odpovedali nakupom oblek, frizerki, pitju kave, kajenju in nakupovanju hrane. Socialne

delavke so opazile, da so bolj pozorni na denar, da težje plačujejo oskrbo in da dolgo časa vztrajajo pri nižji stopnji oskrbe, ker višje ne bi zmogli plačevati. Pri tem se jim pridružujejo tudi sorodniki, ki doplačujejo za oskrbo, saj tudi oni ne zmorejo več plačevati stroškov. Tako se stanovalci domov trudijo in naprezajo ter poskušajo čim več stvari postoriti sami, da ne bi zapadli v višjo stopnjo oskrbe. A pri tem prihaja do padcev, poškodb, ker določenih stvari dejansko ne zmorejo več sami, temveč bi potrebovali pomoč negovalcev. Tu se dobro vidi, kako veliko bi pomenilo stanovalcem domov za stare, če bi še lahko prejeli varstveni dodatek. Bili bi zadovoljni, srečni in veseli, predvsem pa bi se jim zmanjšala skrb glede plačevanja domske oskrbe. Prav tako bi si lahko privoščili pribojčke, sadje, kavo in pogostejše obiske pri frizerju. Menim, da bi stanovalci domov za stare lahko živeli in uživali brezskrbno tretje življenjsko obdobje, če bi prejeli varstveni dodatek. Morda se nam zdi, da tistih dobrih 100 evrov varstvenega dodatka ni veliko, vendar starim ljudem z nizkimi pokojninami to predstavlja velik delež k dohodku.

Stanovalcem domov za stare pri kritju finančnih stroškov nekdo pomaga, redkokateri stanovalec si oskrbo plačuje iz lastnih dohodkov. Največkrat jim pri kritju stroškov pomagajo sorodniki in občina. Tudi socialne delavke so potrdile, da je poglavitna vloga sorodnikov doplačevanje stroškov oskrbe stanovalcev. Po spremembi socialne zakonodaje so sorodniki pomagali tudi pri izpolnjevanju vlog, s katerimi so se stanovalci odpovedali prejemanju varstvenega dodatka. Tu se mi je pojavila dilema, kdo si je bolj želel, da se star človek odpove prejemanju varstvenega dodatka – sorodniki ali star človek. Namreč, sorodniki, ki so vedeli, da jim bodo starši zapustili nepremičnino, so si zagotovo želeli, da oče ali mama ne prejmeta varstvenega dodatka, saj bi v nasprotnem primeru država na nepremičnino naredila zaznambo, to pa bi pomenilo, da nepremičnina ne bi bila v celoti njihova, ampak deloma tudi od države, dokler ne bi vrnili zneska. V strahu pred odtujitvijo premoženja so se stari ljudje in njihovi sorodniki začeli množično odpovedovati varstvenemu dodatku in državni pokojnini, po novem denarni socialni pomoči, namreč, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je do konca decembra 2011 prejel okoli 7800 preklicev varstvenih dodatkov in 1150 preklicev državnih pokojnin (Delo.si). Na drugi strani pa je star človek, ki živi v domu za stare in potrebuje vsak evro za plačevanje domske oskrbe, kar pomeni, da se marsikdo ni želel odpovedati varstvenemu dodatku. Vseeno menim, da je bilo takih sorodnikov malo in da so starim ljudem nudili tudi čustveno podporo, ne samo finančne. Sorodniki so stanovalcem domov za stare tudi razložili

spremembe socialne zakonodaje. Poleg sorodnikov pa imajo veliko vlogo doplačnikov občine, v katerih imajo stanovalci stalno prebivališče. Torej, če stanovalec sam in s pomočjo sorodnikov ne more plačevati oskrbe, mu te stroške pokrije občina. Vendar je določeno, da »če je uporabnik storitve, ki uveljavlja oprostitev plačila storitve institucionalnega varstva, lastnik nepremičnine, se mu z odločbo o oprostitvi plačila prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist občine, ki zanj financira institucionalno varstvo. Na podlagi dokončne odločbe pa se prepoved odtujitve in obremenitve zaznamuje v zemljiški knjigi in tako učinkuje tudi proti tretjim osebam. Prepoved odtujitve in obremenitve nepremičnine v praksi pomeni, da se nepremičnina med drugim ne sme prodati, podariti, zamenjati, obremeniti z zastavno pravico (hipoteka) ali s služnostjo. V primeru smrti uporabnika, ki je bil deležen pomoči v skladu s predpisi o socialnem varstvu, se dedovanje po njem omeji do višine prejete pomoči. Ta omejitev se izvede tako, da postane del zapustnikovega premoženja, ki ustreza vrednosti prejete pomoči, lastnina občine, če se je pomoč financirala iz proračuna občine. Temu se lahko dediči izognejo in dedujejo vse zapustnikovo premoženje, vendar le pod pogojem, da se obvežejo povrniti vrednost dane pomoči občini« (Veingerl 2012). Socialne delavke pri tem pomagajo tako, da poskušajo stanovalcem urediti izredno denarno socialno pomoč, dodatek za pomoč in postrežbo ali pa iščejo pomoč pri humanitarnih organizacijah, predvsem pri Karitasu in Rdečem križu. V primeru, ko za stanovalca ne najdejo nobene rešitve in ta še vedno težko pokriva stroške oskrbe, je to za socialne delavke obremenjujoče. S tem se težko soočajo, so pa nekako pomirjene, saj vedo, da so izčrpale vse možnosti.

Stanovalcem doma za stare so spremembe in novosti socialne zakonodaje pojasnili drugi, in sicer socialna delavka v domu za stare, sostanovalci in sorodniki, veliko pa so izvedeli tudi po televiziji. Osebe, ki so spremembe socialne zakonodaje pojasnjevale, so navajale, da je bil sprejet nov zakon, ki ureja prejemanje varstvenega dodatka, in da lahko zaplenijo premoženje tistim, ki bi prejeli varstveni dodatek. Spremembe socialne zakonodaje so bile po mojem mnenju predstavljene preprosto, vendar nekoliko preozko. Ko so namreč stari ljudje slišali, da se jim lahko zapleni premoženje, so se v paniki odpovedovali prejemanju varstvenega dodatka. Marsikateremu staremu človeku se ne bi bilo treba odpovedati dodatku, vendar je to storil zaradi strahu pred odtujitvijo nepremičnine. Morda bi morali sorodniki in novinarji spremembe predstaviti na način, ki ne bi povzročil takšne panike. Namreč, prejemanju varstvenega dodatka se je takoj v začetku leta 2012, ko sta začela veljati

zakona ZUPJS in ZSVarPre, odpovedalo (ali pa do varstvenega dodatka niso bili več upravičeni) več kot 30.000 starih ljudi. Ali je za to kriv strah starih ljudi pred izgubo premoženja ali le prenapihnjena razlaga sprememb socialne zakonodaje, težko rečem. So pa bili stanovalci domov za stare zadovoljni s pomočjo, ki so jo prejeli ob pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje, prav tako dodatne pomoči niso potrebovali, saj so pojasnilo sprememb razumeli. Socialne delavke so stanovalcem domov za stare spremembe socialne zakonodaje pojasnjevale na različne načine. Pojasnjevale so jim sproti, na skupinah, ki jih vodijo, obveščale so jih prek letakov v dvigalih in na oglasnih deskah, prek pogovora, nekatere pa so napotile na pristojni center za socialno delo. Njihove razlage so bile preproste, zato da so jih stanovalci domov za stare razumeli. Spremembe socialne zakonodaje so razložile z besedami, da sta sprejeta nova zakona, ki sta varstveni dodatek in denarno socialno pomoč (prejšnjo državno pokojnino) spremenila v socialnovarstvena prejemka, da so se zaostрили pogoji za pridobitev varstvenega prejemka, da se pri pridobivanju tega upošteva posameznikovo premoženje, da je treba varstveni dodatek vračati državi in da država lahko postane lastnica posameznikove nepremičnine. Navedene razlage se mi zdijo dobre in preproste, tako da so jih stanovalci domov za stare razumeli, po drugi strani pa še vedno dovolj strokovne.

Ob izgubi varstvenega dodatka so bile večini stanovalcev domov za stare v oporo tam zaposlene socialne delavke. Predvsem so jim pomagale z razlago, zakaj je do izgube oziroma ukinitve varstvenega dodatka prišlo, s svetovanjem in pogovorom, kaj lahko naredijo v prihodnje. Socialne delavke so stanovalcem domov za stare poskušale pomagati tudi tako, da so raziskale druge možnosti, predvsem kateri drug finančni priliv bi jim lahko pripadal, povezale pa so se tudi s humanitarnimi organizacijami, ki bi lahko priskrbele oblačila ali čevlje za najbolj finančno prizadete stanovalce domov za stare. Namreč, socialni delavec pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč različnih služb, ki obstajajo v danem okolju, torej je pri tem v vlogi koordinatorja, na podlagi poznavanj potreb starih ljudi pa prispeva k razvijanju različnih služb in k njihovemu medsebojnemu povezovanju (Mali 2008: 65). Prav tako so bile socialne delavke stanovalcem vedno na voljo za kakršnakoli vprašanja. Ti so bili zadovoljni s pomočjo socialnih delavk in niso imeli potrebe po večji podpori, kar nakazuje na to, da so socialne delavke zelo dobro pojasnile spremembe socialne zakonodaje in so bile stanovalcem v veliko oporo. Socialni delavci imajo ključno vlogo pri tem, da ljudem omogočijo dostop do različnih oblik pomoči, storitev in dajatev, ki jih ti

potrebujejo, še posebej pa je to pomembno pri delu s starimi ljudmi, ki so ranljiva družbena skupina in so njihove potrebe pogosto bistveno povečane (Milošević Arnold 2003: 16). Tudi socialne delavke same so povedale, da so stanovalcem po ukinitvi oziroma izgubi varstvenega dodatka pomagale pri soočanju z osebno stisko na različne načine, predvsem s pogovorom, trudile so se urediti denarno socialno pomoč, torej so sodelovale s centri za socialno delo, poskušale so tudi sodelovati z Rdečim križem in Karitasom ter pomagale stanovalcem pri izpolnjevanju vlog. Prav tako so socialne delavke stanovalce mirile, tolažile, jim svetovale, kaj narediti, jih poslušale, jim pomagale pri urejanju dodatka za pomoč in postrežbo, posvečale čas vsakemu posebej, nudile pomoč prostovoljcev in skupaj s stanovalci ter njihovimi sorodniki iskale rešitve za izboljšanje finančnega stanja stanovalcev, da ti ne bi postali še bolj revni.

Revščino so stanovalci domov za stare opredelili različno, predvsem jo vidijo kot težavo, kot nekaj slabega. Revščina jim pomeni tudi to, da nekdo ostane na cesti, ne more plačevati doma ali stanovanja oziroma da je brezdomec, da nima ničesar, nima denarja niti za kruh in mleko. Zanimivo se mi je zdelo, ko je ena od intervjuvank izpostavila duhovno revščino in revščino v smislu biti brez prijateljev. Danes namreč večina ljudi revščino pogojuje z denarjem in dejansko se vse vrti okrog tega. Stari ljudje pa poleg denarja potrebujejo tudi prijatelje, saj je osamljenost med njimi zelo pogosta. Kljub temu se večina starih ljudi ne počuti revne, tako da ne morem reči, da je ukinitve varstvenega dodatka povzročila revščino starih ljudi. Res pa je, da je večina starih ljudi že od otroštva vajena živeti skromno in preprosto, saj so bili že kot otroci izpostavljeni pomanjkanju. Na statističnem uradu so objavili podatke, ki nakazujejo, da je vse več starih ljudi revnih, saj je v Sloveniji leta 2013 pod pragom tveganja revščine živelo 14,5 % ali približno 291.000 oseb, in med temi je bilo 22 % oseb starih 65 ali več let (www.stat.si – Mednarodni dan starejših 2014). Podatki vzbujajo skrb, še posebno ker se pokojnine zmanjšujejo, poleg tega pa marsikateri upokojenec oziroma star človek skrbi še za preživetje lastnih otrok, ki so brezposelni. Na to so opozorile tudi socialne delavke. Tudi one težko ocenijo, ali so stanovalci domov za stare bolj podvrženi revščini, odkar ne prejema več varstvenega dodatka, se pa njihova mnenja bolj nagibajo k temu, da so stanovalci po sprejetju novih zakonov bolj podvrženi revščini, še posebej so izpostavile tiste stanovalce, ki so prejeli varstveni dodatek in kmečko pokojnino, saj je ta že v osnovi zelo nizka. Hočevar (2012) potrdi, da so z novo socialno zakonodajo stari ljudje postali še bolj ranljivi in potisnjeni v življenje pod pragom revščine,

saj so centri s terena poročali, da mnogi ne živijo tako dobro, da bi se lahko odrekli varstvenemu dodatku, a so to storili zaradi varovanja premoženja. Da so stanovalci podvrženi revščini, so socialne delavke opazile tako, da si ne privoščijo več priboljškov, se odpovedujejo pitju kave, torej stvarjem, ki jih ljudje običajno počnemo vsak dan, nekateri so celo nehali kaditi. Zdi se mi dobro, da so se stari ljudje odpovedali nekaterim slabim razvadam, na primer kajenju, saj je to dobro za njihovo zdravje. Ne zdi pa se mi prav, da so se morali zaradi pomanjkanja denarja odpovedati užitku, sploh v starosti, ki bi morala biti čim bolj brezskrbna. Ukinitve varstvenega dodatka je tako hkrati prinesla dobro in slabo posledico.

Stanovalci domov za stare so po ukinitvi oziroma izgubi varstvenega dodatka postali še bolj varčni z denarjem. Na vprašanje, kaj bi si privoščili, če bi imeli dovolj denarja, so namreč odgovorili, da bi denar večinoma podarili revežem ali sorodnikom in da bi varčevali. Presenetilo pa me je to, da bi si le redkokateri stanovalec doma za stare kaj kupil, če pa bi si, bi bila to le kakšna malenkost, na primer vsakodnevna kavica. Čeprav so stari ljudje vajeni živeti skromno, menim, da bi morala država poskrbeti za to, da bi bila njihova starost finančno čim bolj brezskrbna. Z zakonoma, sprejetima v začetku leta 2012, je država naredila ravno nasprotno.

Socialne delavke so se strinjale, da zakona (ZUPJS in ZSVarPre) na njihovo področje strokovnega dela nista prinesla večjih sprememb. Menim, da zato, ker je več ali manj vse, kar je bilo povezano s prejemanjem varstvenega dodatka, potekalo na centrih za socialno delo. Socialne delavke, zaposlene v domovih za stare, so opazile le, da so imele nekaj dela z vlogami, da jim je primanjkovalo časa za socialno delo, ter manj stikov in pogovorov s stanovalci domov. Tu se pokaže, kako socialno delo postaja vse bolj zbirokratizirano in socialne delavke zapira v pisarne. To so poudarile tudi socialne delavke same. Kljub temu si niso bile enotne glede mnenja o obeh zakonih. Večina ima o zakonih negativno mnenje, saj najbolj prizadeneta stare ljudi, poleg tega pa socialne delavke menijo, da gre pri zakonih za varčevanje države na račun starih ljudi in da Slovenija kmalu ne bo več socialna država. Z doplačevanjem domske oskrbe so vse bolj obremenjene občine in sorodniki stanovalcev, saj si ti ne morejo več sami plačevati oskrbe zaradi nizkih pokojnin. Pomislila sem celo, da marsikateri star človek, ki prejema varstveni dodatek, ne bo šel živeti v dom za stare samo

zato, ker bi varstveni dodatek z namestitvijo v institucionalno oskrbo izgubil. Tako bodo nekateri stari ljudje raje v lastnih domovih težko živeli in skrbeli zase, morda bodo celo žrtev zlorab s strani sorodnikov. Socialne delavke so si bile enotne glede tega, da za stroko socialnega dela zakona ne prinašata nič dobrega in da gre celo za nasprotovanje med etiko in praktičnim delom. Poudarile so še, da bo treba iskati nove metode in načine dela s starimi ljudmi, saj sta jih nova zakona močno prizadela. Z njihovim mnenjem se strinjam in upam, da bo stroka socialnega dela skupaj z uporabniki, torej stanovalci domov za stare, našla načine, da bo starost stanovalcev čim bolj brezskrbna.

Ko sem premišljevala o stanovalcih domov za stare in ukinjanju varstvenega dodatka, se mi je tudi porodilo vprašanje, ali se opazijo kakšne razlike med stanovalci javnih in stanovalci zasebnih domov za stare. Socialne delavke razlik med stanovalci po tem, ko so prenehali prejemati varstveni dodatek, niso opazile. So pa opazile, da je bilo po letu 2012 nekaj več premestitev stanovalcev iz zasebnih domov v javne domove za stare in da stari ljudje že v samem začetku iščejo namestitve v javnih domovih, ki so seveda cenejši. Stari ljudje lažje plačujejo oskrbo v javnih domovih kot v zasebnih s koncesijo. Nekaterim uspe celo malo denarja prihraniti, čeprav je takih zelo malo. Večini morajo pri plačevanju oskrbe pomagati sorodniki.

Socialne delavke, ki so zaposlene v domovih za stare, bi stanovalcem omogočile brezskrbno in mirno starost, če bi le lahko. To bi storile tako, da bi jim vrnille varstvene dodatke, jim povečale pokojnine in jim namenile finančne dodatke, da bi si lahko sami plačevali domsko oskrbo. Tako tudi sorodniki ne bi bili več obremenjeni. Namen socialnih delavk je seveda dober, toda država poskuša varčevati pri najbolj ranljivi skupini ljudi, kar ji je tudi uspelo. Menim pa, da bo treba marsikaj spremeniti, saj stari ljudje ne bodo več zmogli živeti s tako slabimi finančnimi pogoji.

Pri opravljanju raziskave sem se srečala s problemom, in sicer težko je bilo najti stanovalce doma za stare, ki bi prejemali ali pa so prejemali varstveni dodatek. Namreč, že pred sprejetjem ZUPJS in ZSVarPre je veljalo, da stanovalci domov za stare niso upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka. Zato mi je socialna delavka, zaposlena v domu za stare, kjer sem opravila raziskavo, našla takšne stanovalce, ki so varstveni dodatek prejemali pred

prihodom v dom za stare. Drugi problem, s katerim sem se srečala pri opravljanju raziskave, pa je bil, da s socialno delavko žal nisva našli nobenega stanovalca doma za stare, ki bi prejemal prejšnjo državno pokojnino oziroma po novem – denarno socialno pomoč. Zato sem se tudi v sami raziskavi osredotočila bolj na (ne)prejemanje varstvenega dodatka.

Na vprašanja, ki sem jih zastavljala intervjuvankam, predvsem stanovalkam doma za stare, so te odgovarjale precej na kratko, kar lahko štejem kot pomanjkljivost te raziskave. Z odgovori intervjuvanih socialnih delavk pa sem bila zadovoljna. V raziskavi sem intervjuvala samo osebe ženske spola, tako stanovalke doma za stare kot tudi socialne delavke, zaposlene v domovih za stare. Vendar se mi zdi, da ne bi dobila drugačnih odgovorov, četudi bi intervjuvala kakšno osebo moškega spola, saj tema magistrskega dela ni vezana na spol osebe.

Menim, da bi raziskavo lahko še dopolnila. Kot sem že omenila, bi lahko vključila tudi stanovalce domov za stare, ki so prejemali državno pokojnino, in bi preverila, ali so se po spremembi državne pokojnine v denarno socialno pomoč tej odpovedali ali ne. Prav tako bi lahko celotno raziskavo usmerila na širšo skupnost, torej na stare ljudi, ki še bivajo v lastnih domovih, in na socialne delavke, zaposlene na centrih za socialno delo. Namreč, izpolnjevanje vlog in vse, kar je bilo povezano s prejemanjem varstvenega dodatka, se je več ali manj dogajalo na centrih za socialno delo. Kljub temu sem raziskavo raje zastavila tako, da sem opravila intervjuje s stanovalci doma za stare in socialnimi delavkami, zaposlenimi v domovih za stare, saj mi je bilo tako bolj priročno.

Kot sem že omenila, sem opravila intervjuje samo z osebami ženskega spola. Ker v rezultatih in razpravi nisem mogla uporabiti pojma »intervjuvanke«, saj se ne bi vedelo, o kom se govori – o intervjuvanih stanovalkah doma za stare ali o intervjuvanih socialnih delavkah, zaposlenih v domovih za stare, sem za intervjuvane stanovalke doma za stare uporabila splošen izraz »stanovalci«, izraz za intervjuvane socialne delavke pa je ostal enak – torej socialne delavke. Takšno poimenovanje sem uporabila zaradi lažjega razumevanja, saj so socialne delavke govorile na splošno o stanovalcih domov za stare, ne samo o stanovalkah. Zato tudi velja, da bi lahko rezultate raziskave posplošila na vse stanovalce domov za stare in vse socialne delavce, zaposlene v domovih za stare, ne glede na njihov spol.

6 SKLEPI

- Življenje v domovih za stare predstavlja stanovalcem velik finančni zalogaj, saj imajo nizke pokojnine oziroma premalo denarnih sredstev. Zato jim pri plačevanju domske oskrbe pomagajo sorodniki, nekaterim pa tudi občina stalnega prebivališča. S pomočjo sorodnikov so stanovalci domov za stare zadovoljni.
- Spremembe socialne zakonodaje v začetku leta 2012, ko sta bila sprejeta Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS – Ur. l. RS, št. 62/10) in Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (ZSVarPre – Ur. l. RS, št. 61/10), so močno prizadele stare ljudi, saj so se spremenili pogoji za pridobitev varstvenega dodatka in denarne socialne pomoči, ker sta postala socialnovarstvena prejemka.
- Stanovalci domov za stare so bili s spremembami socialne zakonodaje seznanjeni.
- Po novi definiciji varstvenega dodatka stanovalci domov za stare niso upravičeni do prejemanja le-tega. Tudi socialnim delavkam, zaposlenim v domovih za stare, se to ne zdi pošteno.
- Ukinitve varstvenega dodatka je stanovalcem domov za stare predstavljala stisko, grozo in težavo za sorodnike. Po ukinitvi varstvenega dodatka so začeli živeti bolj skromno, odpovedali so se nakupom, priboljškom, željam, pitju kave ter zmanjšali pogostnost obiskov pri frizerju in pedikerju. Socialne delavke v domovih za stare so opazile, da je po izgubi varstvenega dodatka stanovalce postalo strah, bilo jim je težko, spremljale so jih jeza, žalost in zaskrbljenost.
- Finančno stanje stanovalcev domov za stare se je z izgubo varstvenega dodatka poslabšalo. Postali so bolj pozorni na denar, težje plačujejo stroške oskrbe in dolgo časa vztrajajo pri nižji stopnji domske oskrbe, saj višje ne bi zmogli plačevati.
- Stanovalcem domov za stare pri kritju finančnih stroškov pomagajo sorodniki in občine. Poglavitna vloga sorodnikov je torej doplačevanje stroškov domske oskrbe. Socialne delavke v domovih za stare stanovalcem pomagajo tako, da jim poskušajo urediti izredno denarno socialno pomoč ali dodatek za pomoč in postrežbo oziroma iščejo pomoč pri humanitarnih organizacijah.
- Stanovalcem doma za stare so spremembe socialne zakonodaje pojasnili socialne delavke, zaposlene v domovih za stare, sostanovalci in sorodniki, veliko pa so o tem izvedeli tudi po televiziji. S pomočjo, ki so jo stanovalci prejeli ob pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje, so bili zadovoljni, dodatne pomoči niso potrebovali.

Spremembe socialne zakonodaje so bile stanovalcem domov za stare pojasnjene prek letakov in pogovora.

- Ob izgubi varstvenega dodatka so bile stanovalcem domov za stare v oporo tam zaposlene socialne delavke. Pomagale so jim z razlago, zakaj je do izgube oziroma ukinitve varstvenega dodatka prišlo, s svetovanjem, pogovorom, sodelovale so s centri za socialno delo in stanovalcem pomagale pri izpolnjevanju vlog. Prav tako so jih mirile, tolažile, jih poslušale, jim nudile pomoč prostovoljcev in skupaj s stanovalci ter njihovimi sorodniki iskale rešitve za izboljšanje finančnega stanja. Stanovalci domov za stare so bili s pomočjo, ki so jo prejeli, zadovoljni.
- Stanovalci domov za stare so po spremembah socialne zakonodaje bolj podvrženi revščini, vendar se sami še ne počutijo revne. Revščino so opredelili kot težavo, kot ostati na cesti, biti nezmožen plačevati dom ali stanovanje, ne imeti denarja niti za kruh in mleko. Revščina stanovalcev domov za stare se opazi v tem, da si ne privoščijo več priboljškov, se odpovedujejo pitju kave in kajenju cigaret.
- Zakona ZUPJS in ZSVarPre po mnenju socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare, nista prinesla večjih sprememb, imajo pa glede zakonov negativno mnenje, saj najbolj prizadeneta stare ljudi. Socialno delo je s spremembami socialne zakonodaje postalo bolj zbirokratizirano in socialne delavke zapira v pisarne. Zakona ne prinašata nič dobrega, gre celo za nasprotovanje med etiko in prakso.
- Razlik med stanovalci javnih in stanovalci zasebnih domov za stare ni opaziti. Opazi se le to, da je vse več premestitev starih ljudi iz zasebnih v javne domove, saj so slednji cenejši.

7 PREDLOGI

- Socialni delavci v domovih za stare bi morali dobro sodelovati s socialnimi delavci na centrih za socialno delo, saj je stanovalcev domov za stare, ki se soočajo s finančnimi težavami, vedno več. S sodelovanjem socialnih delavcev omenjenih institucij bi starim ljudem v domovih za stare omogočili finančne pomoči, ki bi jim pomagale pri spoprijemanju s finančno stisko.
- Tudi stanovalci domov za stare bi morali prejemati varstveni dodatek, saj tako oni kot stari ljudje, ki še živijo v lastnih stanovanjih, plačujejo za življenjske stroške, ki se jim dolgoročno ni mogoče izogniti oziroma ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju. Možnost prejemanja varstvenega dodatka bi država morala omogočiti tudi starim ljudem v domovih za stare, odločitev o tem, ali bi ga dejansko želeli prejemati, pa bi bila prepuščena njim samim. Tako bi se stari ljudje v domovih za stare lahko sami odločili (v primeru, da so lastniki nepremičnine), ali bodo prejeli varstveni dodatek ali ne, in sprejeli posledice tega, tj. prepoved odtujitve in obremenitve nepremičnine v korist države.
- Država bi morala omiliti nove pogoje za prejemanje varstvenega dodatka, saj se mu je odpovedalo mnogo preveč upravičencev, ki so se z bali za svoje nepremičnine.
- Treba bi bilo razmisliti o načinih plačevanja domskih oskrb za stanovalce, ki jih sami ne zmorejo več plačevati, saj jim občine ne bodo več zmogle dolgo doplačevati za oskrbe, prav tako ne sorodniki. Po mojem mnenju je dobra rešitev tega problema Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (www.mddsz.gov.si). Ljudje bi tako že skozi življenje na neki način plačevali za morebitno namestitev v dom za stare. Tako občine kasneje s plačevanjem domskih oskrb ne bi imele tolikšnih težav.
- Storitev pomoč na domu bi morali razširiti in ponujati v tolikšni meri, da bi stari ljudje lahko dlje časa ostali v domačem okolju, prav tako bi lažje plačevali pomoč na domu kot domsko oskrbo. Predvsem domovi za stare bi lahko ponujali storitev pomoč na domu, saj so razkropljeni po vsej državi in bi bil tako dostop do storitve enak za vse ljudi, ki to pomoč potrebujejo.
- Socialno delo je preveč zbirokratizirano; to bi se moralo popraviti, da bi imele socialne delavke v domovih za stare več stika s stanovalci in jih delo ne bi zapiralo v pisarne. Ena izmed utopičnih rešitev bi bila, da bi se poleg socialne delavke zaposlila tudi oseba z administrativno izobrazbo, ki bi prevzela večino birokratskega

dela in tako socialnim delavcem omogočila več časa za pogovore in stike s stanovalci domov za stare.

- Socialni delavci, prostovoljci, profesorji s področja socialnega dela s starimi ljudmi in stari ljudje sami bi morali aktivno sodelovati pri sprejemanju novih zakonov in opozarjati na negativne posledice, ki jih zakoni prinašajo za stare ljudi.
- Študenti socialnega dela bi morali čim več raziskovati na področju socialnega dela s starimi ljudmi in opozarjati javnost na težave, s katerimi se stari ljudje srečujejo.

8 LITERATURA

- Delo.si (2012), *Varstveni dodatek preklicalo okoli 7800, državne pokojnine pa 1150 ljudi*. Dostopno na <http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/varstveni-dodatek-preklicalo-okoli-7800-drzavne-pokojnine-pa-1150-ljudi.html> (7. 1. 2016).
- Dom upokojencev Vrhnika. Dostopno na <http://www.du-vrhnika.si/PageContent/Default.asp?DisplayTopic=2&SPID=0> (20. 11. 2015).
- Domovi za starejše – koristne informacije. Dostopno na <http://www.zdus-zveza.si/domovi-za-starejse-koristne-informacije> (19. 11. 2015).
- Dragoš, S. (2000), Socialne mreže in starost. *Socialno delo*, 39, 4–5: 293–314.
- Dremelj, P., Smolej, S., Boškić, R., Narat, T., Rihter, L., Kovač, N., Kobal Tomc, B. (2013), *Ocena učinkov izvajanja nove socialne zakonodaje (končno poročilo)*. Dostopno na http://www.irssv.si/upload2/Ocena_ucinkov_socialna_zakonodaja_IRSSV_2013.pdf (18. 1. 2016).
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V., Nagode, M., Rafaelič, A., Udovič, N. (2011), *Nastajanje dolgotrajne oskrbe: ljudje in procesi – eksperiment in sistem*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Haralambos, M., Holborn, M. (1995), *Sociologija – teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Haralambos, M., Holborn, M. (1999), *Sociologija – teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Harl, K., Benčan, V. (2010), *Zadovoljstvo stanovalcev z bivanjem v domu za stare Lenart in Cerknica*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- Hlebec, V., Kavčič, M., Filipovič Hrast, M., Vezovnik, A., Trbanc, M. (2010), *Samo da bo denar in zdravje: življenje starih revnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hojnik Zupanc, I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hočevár, B. (2012), *Le še petina dobiva varstveni dodatek*. Dostopno na <http://www.delo.si/arhiv/le-se-petina-dobiva-varstveni-dodatek.html> (7. 1. 2016).

- Kump, N., Stropnik, N. (2009), Socialno-ekonomski položaj starejšega prebivalstva. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (77–93).
- Mali, J. (2002), Starost, emocije in emocionalno delo v domovih za stare. *Socialno delo*, 41, 6: 317–323.
- Mali, J. (2006), Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo*, 45, 1–2: 17–27.
- Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2009a), Medgeneracijska solidarnost v obstoječih oblikah skrbi za stare ljudi. V: Tašner, V., Lesar, I., Antić, M. G., Hlebec, V., Pušnik, M., Zgaga, P. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (243–256).
- Mali, J. (2009b), Spremembe v institucionalnem varstvu starejših. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (95–107).
- Mali, J. (2012a), Socialno delo s starimi ljudmi in nova socialna zakonodaja. *Čas. krit. znan.*, 39, 250: 128–137.
- Mali, J. (2012b), Uvajanje dezinstitutionalizacije na področju oskrbe starih ljudi. *Čas. krit. znan.*, 39, 250: 86–94.
- Mednarodni dan starejših (2014). Dostopno na <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6513> (1. 12. 2015).
- Mesec, B. (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. (1999), *Razvoj in značilnosti socialnega dela s starimi ljudmi*. Kaljenje, 1: 8–24.
- Milošević Arnold, V. (2003), *Socialno delo s starimi ljudmi (Izbrani članki in referati)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Novak, M. (1994), *Dober dan, revščina: dejstva, pristopi, politike*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.
- Požarnik, H. (1981), *Umetnost staranja: leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (2010). Dostopno na http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/ZD_OZDO_uvod__cleni_in_obrazlozitev_-_12.03.2010.pdf (10. 6. 2016).

- Ramovš, J. (2000), Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, 39, 4–5: 315–329.
- Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Repovž, E. (2012), *Moderna sociala – podaljšana roka trga in jeklena pest države*. Dostopno na <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/moderna-sociala-ndash-podaljsana-roka-trga-in-jeklena-pest-drzave.html> (11. 1. 2016).
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (ReNPSV13-20), (2013). *Ur. l. RS*, 39/2013: 4668–4680. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68> (30. 11. 2015).
- Rodrigues, R. (2015), *Dolgotrajna oskrba – problem trajnostnega financiranja*. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije (zbirno poročilo).
- Skupnost centrov za socialno delo – varstveni dodatek. Dostopno na <http://www.scsd.si/varstveni-dodatek.html> (7. 1. 2016).
- Skupnost socialnih zavodov (A) – Način oblikovanja cen v domovih. Dostopno na <http://www.ssz-slo.si/Media/Default/Page/Cene%20in%20oblikovanje/cene%20povp.pdf> (7. 1. 2016).
- Skupnost socialnih zavodov (B) – splošno o domovih in posebnih zavodih. Dostopno na <http://www.ssz-slo.si/splosno-o-domovih-in-posebnih-zavodih> (19. 11. 2015).
- Stropnik, N. (2010), *Revščina in materialna deprivacija starejšega prebivalstva: projekt v okviru Ciljni raziskovalni program Konkurenčnost Slovenije 2006–2013 v letu 2006*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Townsend, P. (1979), *Poverty in the United Kingdom*. Harmondsworth, Penguin.
- Trunk-Širca, N., Tavčar, M. (1998), *Management nepridobitnih organizacij*. Koper: Visoka šola za management.
- Veingerl, M. (2016), *Pravo za vse: plačevanje doma za starejše*. Dostopno na: <http://www.delo.si/znanje/potrosnik/pravo-za-vse-placevanje-doma-za-starejse.html> (24. 5. 2016).
- Zakon o socialnem varstvu (1992). *Ur. l. RS* 54/92. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO869> (13. 3. 2016).
- Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (2010). *Ur. l. RS* 61/10. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5609> (15. 12. 2015).

- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010). *Ur. l. RS 62/10*. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4780> (15. 12. 2015).
- Zakon o dedovanju (1994). *Ur. l. RS 13/94*. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO317> (13. 3. 2016).
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2006). Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1431> (14. 3. 2016).
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije – Varstveni dodatek in državna pokojnina po 1. 1. 2012. Dostopno na <http://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf=325> (7. 1. 2016).
- Zveza društev upokojencev Slovenije – koristne informacije: Splošno o domovih in posebnih zavodih. Dostopno na <http://www.zdus-zveza.si/2-koristne-informacije> (13. 1. 2016).
- 24ur.com (2013), *Danes je žalosten dan za socialno državo*. Dostopno na <http://www.24ur.com/novice/slovenija/ministrstvo-za-delo-napoveduje-spremembe-socialnovarstvene-zakonodaje.html?ar> (7. 1. 2016).

9 PRILOGE

9.1 Priloga 1: vprašalnik za stanovalce doma za stare

- Koliko časa že živite v domu za stare?
- Kakšni so bili razlogi za prihod v dom za stare?
- Se vam zdi bivanje v domu za stare velik finančni zalogaj? Zakaj?
- Navedite, katere prejeme dobivate.
- Kdo upravlja z vašimi prejemki? Vam je to všeč?
- Ste seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje po letu 2012?
- Do katere pravice niste več upravičeni?
- Kateri pravici ste se odpovedali in zakaj?
- Opišite, kaj pomeni ukinitve prejemka v vašem življenju. Se morate sedaj čemu odpovedati? Čemu?
- Opišite, kako boste to nadomestili. Ali sploh boste? Ali boste v prihodnje živeli brez tega?
- Opišite, kako ste se počutili, ko so vam ukinili prejemek.
- Opišite, kako se je spremenilo vaše življenje in bivanje v domu za stare po tem, ko ste nehali prejemati varstveni dodatek.
- Opišite, kaj in koliko bi vam pomenilo, če bi še vedno lahko prejemali varstveni dodatek in/ali denarno socialno pomoč.
- Vam pri kritju finančnih stroškov kdo pomaga? Kdo?
- Vam je kdo pojasnil spremembe zakonodaje? Kdo?
- Opišite, kako so vam pojasnili spremembe zakonodaje.
- Vam je bila nudena pomoč/razlaga dovolj? Ste bili zadovoljni s pomočjo ali ste želeli več pomoči?
- Opišite, ali in na kakšen način vam je bila v oporo socialna delavka po tem, ko ste izgubili varstveni dodatek.
- Vam je bila njena opora všeč?
- Bi želeli več podpore z njene strani?
- Opišite, kaj za vas pomeni revščina.
- Menite, da ste sedaj, ko ne prejemate več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Se počutite bolj revne?
- Kaj bi si kupili/privoščili, če bi imeli dovolj denarja?

9.2 Priloga 2: vprašalnik za socialne delavke, zaposlene v domovih za stare

- Kakšne spremembe je prinesla nova zakonodaja v življenja stanovalcev doma?
- Opišite, kako so se stanovalci soočali s tem.

- Opišite, na kakšen način ste jim pomagali/jim pomagate pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku in/ali denarni socialni pomoči.
- Kakšna je bila vaša pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati določeni pravici? Kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog?
- Kakšna je bila vloga sorodnikov?
- Opišite, kako ste stanovalcem pojasnili spremembe zakonodaje.
- Menite, da se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči? Kako se to opazi?
- Kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu? Kako se vi soočate s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov?
- Menite, da so stanovalci, ki ne prejema več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Kako se to opazi?
- Opišite, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na vaše področje strokovnega dela. Navedite konkretne primere.
- Kakšno je vaše mnenje/vaš pogled na oba zakona na področju starih ljudi?
- Se vam zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka? Zakaj?
- Opišite, kakšne spremembe prinašata zakona za socialno delo kot znanost in stroko.
- Ste opazili kakšne razlike med stanovalci (ki ne prejema več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare? Kakšne?
- Če bi lahko, kaj bi spremenili v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi?

9.3 Priloga 3: analiza intervjujev stanovalk doma za stare – odprto kodiranje

Intervju A

Koliko časa že živite v domu za stare?

/Tretje leto bo letos./ (1)

Kakšni so bili razlogi za prihod v dom za stare?

Ja seveda. Tam /sem stanovala sama in visoko,/(2) v tretjem nadstropju v bloku na Vrhniki. Bile so stopnice, ni bilo dvigala. /Težko sem hodila po stopnicah gor in dol,/(3) in tako. Za sabo nimam nobenega potomca. Imam samo nečakinjo. Mi je rekla, da naj grem v dom, da mi bo lažje pa tako. Po eni strani mi je žal, bi bila lahko še en čas doma. No tako, prišla sem sem. Tukaj je pa v redu, nimam kaj reči.

Se vam zdi bivanje v domu velik finančni zalogaj? Zakaj?

/Ja seveda je,/(4) /ker imam majhno pokojnino./ (5) /To je velik zalogaj./ (6) Sreča, da imam nekaj majhnega najemnine od svojega stanovanja in nekaj pokojnine. Ampak kljub temu /mora nečakinja vsak mesec nekaj dodat, doplačat./ (7)

Navedite, katere prejemke dobivate.

/Pokojnino dobivam,/(8) nič drugega. Prej sem imela varstveni dodatek. Mislim, da je bilo okrog 140 evrov, nekako tako. Ko sem pa prišla sem, so mi pa varstveni dodatek vzeli, ukinili.

Kdo upravlja z vašimi prejemki? Vam je to všeč?

/Vse ima čez nečakinjo./ (9) Vse. Jaz sem ji dala tisto knjižico, tako da vse ona ureja. Jaz sem že stara, a veste. In ne zastopim teh stvari. Pa težko hodim, ne morem kar iti po opravkih. Tako da vse ima ona čez. /Mi je všeč, da ona skrbi za to,/(10) saj pravim, da /jaz ne morem./ (11) Pa /mene bi še kaj okrog prinesli, ker ne vem za kaj se gre./ (12)

Ste seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje po letu 2012?

/Ja, ja,/(13) to je bilo leta 2012. /Približno vem, za kaj se gre./ (14) Država da nekaj za ta dom v katerem bivam, in zato so mi ukinili varstveni dodatek, ki je tudi bil od države, iz ZPIZ-a. No, na ta način nekaj. To sem vedela, ker je bila tudi sosedna na istem.

Do katere pravice niste več upravičeni?

/Do varstvenega dodatka./ (15) Ne dobivam ga več.

Kateri pravici ste se odpovedali in zakaj?

/Sama se nisem ničemur odpovedala./ (16) Meni /so kar vzeli varstveni dodatek. Ker sem se preselila v dom./ (17)

Opišite, kaj pomeni ukinitve prejemka v vašem življenju. Se morate sedaj čemu odpovedati? Čemu?

Ja kaj pomeni, /stisko./ (18) Seveda. Že tako mi nečakinja doplačuje dom. To je treba, drugače nimam kje živeti. Žepnina je pa švoh. /Pa na vse kraje je treba gledat./ (19) /K frizerju samo kadar je nujno,/(20) /k pedikerki sploh ne grem,/(21) razen če je sila. To so sami visoki stroški. No takole. Če bi bil kakšen dinar več, bi bilo lažje. Tako /moraš pa bolj tako biti, na poceni naštiman./ (22) No, saj če smo že tukaj postreženi, je dovolj.

Opišite, kako boste to nadomestili. Ali sploh boste? Ali boste v prihodnje živeli brez tega?

Ja takole. /Nimam s čim nadomestiti./ (23) Denarja nimam. Še časopisa nimam več naročenega. Pa tukaj nekaj malega prišparam. Saj pravim, grem k frizerju samo kadar je nujno. A veste, to so stvari, ki jih ne moreš kar odpisat, opustit, kot časopis. Kakšna pa bom, če nebi šla nikoli več k frizerju. /Manjkrat bo treba tja, pa bo šlo./ (24)

Opišite, kako ste se počutili, ko so vam ukinili varstveni dodatek.

/Ni bilo fajn./ (25) /Najprej si jezen,/(26) ker se država tako obnaša do nas, potem /me je pa postalo strah./ (27) Kako bom plačevala vse stroške, predvsem dom. Strah me je bilo, da bom šla na cesto. Hvalabogu mi pomaga nečakinja.

Opišite, kako se je spremenilo vaše življenje in bivanje v domu za stare po tem, ko ste nehali prejemati varstveni dodatek.

Ja, takole je. /Živim še vedno isto kot prej./ (28) Vendar pa /ne kupujem ničesar./ (29) Včasih mi kaj prinese nečakinja, kakšen piškot ali sadje. Sama si tega ne morem privoščiti, sicer pa hrano dobim v domu. Bolj se mi gre za obleke in tako. Tega ne kupujem nič. Pa kot sem že rekla, /k frizerju samo ko je nujno, pa h pedikerju./ (30) /Je treba bit skromen./ (31) To so me učili že od majhnega.

Opišite, kaj in koliko bi vam pomenilo, če bi še vedno lahko prejemali varstveni dodatek.

/Ne vem, ne vem kaj bi./ (32) /Si ne znam predstavljati./ (33) Ker nič ne pričakujem, sploh nisem nikoli razmišljala o tem, nisem računala na to. Je tako kot je.

Vam pri kritju finančnih stroškov kdo pomaga? Kdo?

Ja, /največ nečakinja./ (34)

Vam je kdo pojasnil spremembe zakonodaje? Kdo?

/Ne, nihče nič./ (35) Nič ne vem, da bi mi kdo kaj razložil. To je prišlo kar tako en dan. Kolikor /mi je nečakinja povedala, (36) da bom dobivala manj denarja. Ker to sem dobila skupaj z pokojnino. Je rekla, da bom dobivala samo še pokojnino. Takole je bilo in konec.

Vam je bila nudena pomoč/razlaga dovolj? Ste bili zadovoljni s pomočjo ali ste želeli več pomoči?

Hja, saj veste. Star človek težko razume te zakone in pravila. Še nečakinja ko mi je nekaj razlagala, /nisem dobro razumela za kaj se gre./ (37) /Dodatne pomoči pa ne rabim./ (38) Saj se ne bo nič spremenilo. Vzeli so mi varstveni dodatek, nazaj ga ne bo.

Opišite, ali in na kakšen način vam je bila v oporo socialna delavka po tem, ko ste izgubili varstveni dodatek.

/Ne vem, da bi z njo kaj govorile o tem./ (39) Če je enkrat tako odločeno, kaj čem sitnariti. Saj ona ne bi mogla nič spremenit. Je bilo za vse tako, ne samo zame.

Bi želeli več podpore z njene strani?

/Ne, saj mi ni hudega./ (40) Že tako ima veliko dela z drugimi, ki so bolj potrebni njene pomoči.

Opišite, kaj za vas pomeni revščina.

/Težava. Hudo velika težava./ (41) Ko smo bili mladi, smo kot otroci probali veliko revščine. Tista huda kriza takrat pred vojno. Pa na kmetiji smo bili, en kup otrok. To se zdaj ne omenja več. Takrat nisi vedel kako pa kaj, se niti ne zavedaš. Je bilo tako kot je bilo, boljšega nismo poznali. Pa se nam je zdelo v redu, takrat nebi rekli, da smo bili revni. Pa ko gledam današnjo mladino pa nas kot otroke... prvič je že vzgoja drugačna, včasih je bilo vse tabu. Zdaj je pa vsega malo preveč. Pa včasih smo bili brez izobrazbe, danes pa otroci samo še v šolo hodijo.

Menite, da ste sedaj, ko ne prejemate več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Se počutite bolj revne?

/Se ne počutim revno./ (42) ker imam stroške poravnane. Dokler bo to šlo s pomočjo nečakinje, bo v redu. Strah me pa je, če bom kdaj obležala. Takrat pa pridejo večji stroški, kaj bo potem, kako bo. Kdo mi bo plačeval dom? Tega se človek boji. Ker zdaj sama zjutraj vstanem, se umijem in oblečem. Pa posteljo pogrnem, grem v jedilnico, no se peljem z vozičkom. Pa včasih grem še ven na dvorišče. Nimam kaj reči, mi gre. Bogi so tisti, ki so v posteljah cele dneve. Tega se pa človek boji. Ampak če tako pride, nimaš kaj.

Kaj bi si kupili/privoščili, če bi imeli dovolj denarja?

/Res ne vem,/(43) kaj bi si privoščila. Na izlet iti je nemogoče, ker me noge več ne držijo. Res ne vem kaj bi, če bi kakšen denar imela. Verjetno /bi ga dala kakšnim revčkom, v dober namen./(44) Že tako me včasih prime, da bi rada komu dala kakšen dinar, ker je toliko bogih. Predvsem tistim, ki jih poznam. Pa ne morem. Še zase imam komaj. Včasih sem pa hodila po izletih, ko sem še lahko. Dvakrat sem bila v Lurdu, dvakrat v Rimu pa v Medigorju, pa seveda na Brezje smo šli dostikrat. Pa z nečakinjo sem bila, ko je bila še majhna pa ni mogla iti sama, na dopustu v Portorožu, na morju. Saj meni ni bilo toliko za iti, sem morala iti zaradi nje, ker je bila še majhna in si je zelo želela iti. Njeni starši pa niso mogli iti. Dokler se je le dalo, sem hodila okoli po izletih. Zdaj pa ne bi mogla, tudi če bi hotela.

- (1) letos bo tri leta → bivanje v domu → čas bivanja v domu
- (2) stanovala je sama in visoko → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom
- (3) težko je hodila po stopnicah gor in dol → slabo zdravstveno stanje → razlog za prihod v dom
- (4) seveda se ji zdi bivanje v domu drago → bivanje v domu je velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj
- (5) ima majhno pokojnino → nizki dohodki → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj
- (6) bivanje v domu se ji zdi velik zalogaj → bivanje v domu je velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj
- (7) nečakinja mora vsak mesec nekaj dodati, doplačati za oskrbo → pomoč drugih pri plačevanju oskrbe → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj
- (8) dobiva pokojnino → prejemanje pokojnine → prejemki
- (9) za vse poskrbi nečakinja → drugi upravljajo z denarjem → upravljanje s prejemki
- (10) všeč ji je, da nečakinja skrbi za to → zadovoljstvo s pomočjo sorodnikov → upravljanje s prejemki
- (11) sama ne more skrbeti za denar → potrebna pomoč sorodnikov → upravljanje s prejemki
- (12) lahko bi jo okrog prinesli, ker ne ve za kaj se gre → nesamostojnost → upravljanje s prejemki
- (13) ja, seznanjena je s spremembami → seznanitev → seznanitev s spremembami socialne zakonodaje
- (14) približno ve, za kaj se gre → vedenje → seznanitev s spremembami socialne zakonodaje
- (15) ni več upravičena do varstvenega dodatka → neupravičenost do varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice
- (16) sama se ni ničemer odpovedala → brez odpovedi → neupravičenost do pravice
- (17) kar vzeli so ji varstveni dodatek, ker se je preselila v dom → izguba varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice
- (18) pomeni veliko stisko → stiska → pomen ukinitve prejemka
- (19) na vse konce mora gledati → biti pozoren glede denarja → pomen ukinitve prejemka
- (20) k frizerju gre samo kadar je nujno → odpovedovanje frizerja → pomen ukinitve prejemka
- (21) k pedikerki ne hodi več → odpovedovanje pedikerke → pomen ukinitve prejemka
- (22) mora biti na poceni naštimana → biti skromen → pomen ukinitve prejemka
- (23) ne more z ničimer nadomestiti → brez nadomestitve → pomen ukinitve prejemka
- (24) manjkrat bo šla k frizerju, pa bo zmogla finančno → zmanjševanje pogostosti obiskov → pomen ukinitve prejemka
- (25) ni se počutila dobro → neprijetno počutje → občutki ob ukinitvi prejemka
- (26) najprej je bila jezna → jeza → občutki ob ukinitvi prejemka
- (27) postalo jo je strah → strah → občutki ob ukinitvi prejemka
- (28) živi še vedno isto kot prej → ni sprememb → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka

- (29) ne kupuje ničesar → ne kupuje → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (30) k frizerju in pedikerju gre le, ko je nujno → redko gre k frizerju in pedikerju → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (31) mora biti skromna → skromnost → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (32) sploh ne ve, kaj bi → ne ve, kaj bi → pomen prejemanja varstvenega dodatka
- (33) ne zna si predstavljati → brez predstave → pomen prejemanja varstvenega dodatka
- (34) največ nečakinja → nečakinja → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (35) nihče nič → nihče → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (36) nečakinja ji je povedala, da bo dobivala manj denarja → nečakinja → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (37) ni dobro razumela, za kaj se gre → ni razumela → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (38) dodatne pomoči ne rabi → pomoči ne rabi → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (39) ne ve, da bi kaj govorila s socialno delavko → brez pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (40) ni ji hudega → ne želi večje podpore → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (41) revščina je hudo velika težava → težava → opredelitev revščine
- (42) se ne počuti revno → ni revna → podvrženost revščini
- (43) res ne ve, kaj bi si privoščila → ne ve → imeti dovolj denarja
- (44) verjetno bi ga dala kakšnim revčkom, v dober namen → podaritev denarja → imeti dovolj denarja

Intervju B

Koliko časa že živite v domu za stare?

Leto in pol. Čakaj, lani septembra sem prišla. /Torej 15 mesecev./ (1)

Kakšni so bili razlogi za prihod v dom za stare?

Praktično /sama sem ostala./ (2) Mož mi je umrl, njegovi otroci so bili v službi cele dneve, jaz sem bila pa sama. /Križ imam zelo zelo zanič, roke me bolijo in ne morem delati kakor bi hotela./ (3) Bolna sem, pač stara 85 let. /Nisem se več mogla komandirati sama in sem prišla sem./ (4)

Se vam zdi bivanje v domu za stare velik finančni zalogaj? Zakaj?

/Ni drago./ (5) /ker danes je tako ali tako vse drago./ (6) Vse kar imam, cela penzija mi gre za dom, ampak nič zato. Jaz sem zelo zadovoljna. Od snažilke pa do največjega vodstva, jaz sem z vsemi zadovoljna. Še posebej vodstvo. Če greš do njih in jih kaj prosiš, da ti uredijo, vse zrihtajo. Res, hvala jim. Nimam besed, res so prijazni.

Navedite, katere prejeme dobivate.

/Dobivam pokojnino./ (7)

Kdo upravlja z vašimi prejemki? Vam je to všeč?

/Zaenkrat sama./ (8) Imam vse zrihtano preko trajnika, ampak upravljam vse sama. /Seveda mi je to všeč./ (9) saj /točno vem kam gre denar in kaj se z njim dogaja./ (10) /Težko bi nekomu zaupala svoj denar./ (11) Tudi svojcem težko.

Ste seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje po letu 2012?

/Ja, nekaj sem slišala po televiziji./ (12) Da so ukinili varstveni dodatek in pokojnino, ki so jo dobivali od države. Kaj se to grejo. Ne morem verjeti.

Do katere pravice niste več upravičeni?

/Ne morem več dobiti varstvenega dodatka./ (13) Tako so mi rekli. Veste kaj to pomeni, ubogi ljudje. Jaz še nekako shajam, nekateri pa nimajo niti za to, da bi plačali dom. In kaj bodo, jih bodo dali na cesto? Saj ne morejo. Bogi, bogi ljudje.

Kateri pravici ste se odpovedali in zakaj?

/Nisem se odpovedala./ (14) Tako je bilo. Nekaj let nazaj sem dobivala varstveni dodatek, mislim da eno leto je prihajal. Potem pa kot da bi odrezal, ni mi več pripadal. Sem si mislila prav, naj ga dajo tistim, ki ga res rabijo. Zdaj so mi pa razložili, da /ga sploh ne morem dobiti, ker živim v domu. Nam sploh ne pripada./ (15)

Opišite, kaj pomeni ukinitvev prejemka v vašem življenju. Se morate sedaj čemu odpovedati? Čemu?

Jah, groza. /Absolutna groza./ (16) /Niti za kavo več nimam./ (17) Včasih sem šla vsak dan dol na kavo, ko imajo avtomat. Zdaj pa če /grem enkrat na teden./ (18) je že veliko. Ne moreš si privoščiti takih stvari. Pa /v trgovino ne grem več./ (19) Hrane je tukaj dovolj, /sicer pa si druge ne morem kupiti./ (20)

Opišite, kako boste to nadomestili. Ali sploh boste? Ali boste v prihodnje živeli brez tega?

/Nimam s čim nadomestit./ (21) Moram gledat na vsak evro, na vsako popito kavico. Saj pravim, lačna nisem, tukaj dobim dovolj hrane. Če si pa kdaj zaželim kakšnega sadja ali piškotov, pa ostanem brez tega. Ne grem jih kupit. Pač /bo treba živeti naprej brez tega./ (22) Dokler imam osnovne stvari, je v redu. Važno, da sem na toplem in suhem, pa da nisem lačna. To mi je pomembno.

Opišite, kako ste se počutili, ko so vam ukinili varstveni dodatek.

/Zelo hudo mi je bilo, zelo težko./ (23) Varstveni dodatek mi je bil v veliko pomoč. Ker, a veste, ne bo več dolgo, ko mi bodo morali zvišati stopnjo oskrbe. Sama se ne bom več dolgo mogla rihtat. Roke imam čisto pokrivljene. Na eni roki ne morem narediti pesti, na drugi pa stegniti ne morem prstov. Ampak zaenkrat se še sama matram, ker vem da moram čim več gibat. Zato posteljo posteljem sama, prah pobrišem. Pač vse kar se da, naredim sama, da čim manj plačam. Pa da morda potem ostane za eno kavico na teden.

Opišite, kako se je spremenilo vaše življenje in bivanje v domu za stare po tem, ko ste nehali prejemati varstveni dodatek.

Spremenilo se je predvsem to, da /sedaj ne hodim več pogosto v jedilnico./ (24) kjer imajo avtomat za kavo, ker si ne morem več privoščiti kave tako pogosto. Pa me potem sprašujejo ostali, zakaj nič dol ne pridem. Jah, kaj pa naj. Kavice ne morem piti, vsak dan se mi pa tudi ne da čekati spodaj, ker samo opravljajo. Se pravi, /manj se družim z drugimi./ (25) /kavice ne pijem več pogosto./ (26) /v trgovino ne grem več./ (27) Tako je, kaj hočemo.

Opišite, kaj in koliko bi vam pomenilo, če bi še vedno lahko prejemali varstveni dodatek.

/Zelo veliko./ (28) /Lahko bi si kaj privoščila./ (29) /Kakšno sadje bi si lahko kupila./ (30) recimo kakšno dobroto, kaj takega. Ker zdaj ne morem, in ne upam. Enostavno ne upam. Ne veš, koliko časa še boš živel, moraš res na vsak evro misliti. Kam ga boš dal in kako ga boš porabil. Na tesno gre, zelo na tesno.

Vam pri kritju finančnih stroškov kdo pomaga? Kdo?

/Ne, zaenkrat nihče./ (31) /Zaenkrat lahko še vse sama plačam./ (32)

Vam je kdo pojasnil spremembe zakonodaje? Kdo?

Ja, /Simona (socialna delavka)/ (33) mi je omenila. Pa tudi /po televiziji sem slišala./ (34) Potem pa seveda /smo se med sabo stanovalci tudi pogovarjali o tem./ (35) Eni so res jamrali, da ne bodo več imeli dovolj za plačat dom.

Opišite, kako so vam pojasnili spremembe zakonodaje.

Simona je rekla, /da je sprejet nov zakon, ki je zaostрил pogoje za dobivanje varstvenega dodatka./ (36) Potem mi je pa še rekla, /da ti lahko vzamejo premoženje, če ga imaš./ (37) Sem si mislila, banda. Vse bi nam vzeli. Od česa naj pa živimo? Nimamo vsi domačih, ki bi nam pomagali. Pa saj imajo danes tudi mladi težave z denarjem. Kako naj potem še za nas skrbijo.

Vam je bila nudena pomoč/razlaga dovolj? Ste bili zadovoljni s pomočjo ali ste želeli več pomoči?

/Ja, vsekakor./ (38) Že to, da se je trudila mi razložiti, je ogromno. /Zelo zadovoljna sem bila z njo./ (39)

Opišite, ali in na kakšen način vam je bila v oporo socialna delavka po tem, ko ste izgubili varstveni dodatek.

/Mi je razložila, kako in zakaj je do tega prišlo./ (40) Drugače /mi pa vedno da kakšen nasvet./ (41)

Vam je bila njena opora vseč?

/Zelo./(42) Nimam besed. Še nikdar mi ni odklonila, niti enkrat ne. Vedno prijazna, vedno pomaga, kolikor le lahko. Zelo v redu ženska.

Bi želeli več podpore z njene strani?

Ah, dajte no. Že tako mi vedno pomaga, tudi če imam kaj za urediti, mi takoj zrihta. Kaj naj še hočem. /Res ne potrebujem več z njene strani./(43) Kar naredi zame, je vredno ogromno.

Opišite, kaj za vas pomeni revščina.

/Revščina pomeni, da nič nimaš./(44) /Da nimaš niti za kruh in mleko./(45) To je zame revščina.

Menite, da ste sedaj, ko ne prejimate več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Se počutite bolj revne?

/Ne, zaenkrat se ne počutim revno./(46) Oblečena sem, obuta sem, hrano imam. Sama se lahko rihtam. Če pa tega ne bi mogla, da bi obležala v postelji, potem bi pa bila revna.

Kaj bi si kupili/privoščili, če bi imeli dovolj denarja?

Veste kaj, /nebi si nič privoščila./(47) /Skromno bi živela./(48) ker sem že od nekdaj vajena skromnosti. Ker nikoli ne veš, koliko časa te bo bog na svetu držal, koliko časa boš še živel. In treba je za naprej misliti in paziti, da imaš denar. Če bom obležala v postelji, bom morala imeti kakšen zalogaj, da bom lahko plačevala oskrbo in nebi bila odvisna od drugih. To bi naredila. /Šparala bi./(49) kot vedno do sedaj.

(1) 15 mesecev → bivanje v domu → čas bivanja v domu

(2) ostala je sama → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom

(3) križ ima zelo zanič, bolijo jo roke in ne more delati kakor bi hotela → slabo zdravstveno stanje → razlog za prihod v dom

(4) ni več zmogla skrbeti sama zase → nezmožnost skrbeti zase → razlog za prihod v dom

(5) bivanje v domu ni drago → bivanje v domu ni velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(6) danes je tako ali tako vse drago → vse je drago → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(7) dobiva pokojnino → prejemanje pokojnine → prejemki

(8) zaenkrat sama → sama upravlja z denarjem → upravljanje s prejemki

(9) seveda ji je to vseč → zadovoljstvo → upravljanje s prejemki

(10) točno ve, kam gre denar in kaj se z njim dogaja → nadzor nad denarjem → upravljanje s prejemki

(11) težko bi nekomu zaupala njen denar → nezaupljivost → upravljanje s prejemki

(12) nekaj je slišala po televiziji → seznanitev → seznanitev s spremembami socialne zakonodaje

(13) ne more več dobiti varstvenega dodatka → neupravičenost do varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice

(14) ni se odpovedala pravici → brez odpovedi → neupravičenost do pravice

(15) sploh ne more dobiti varstvenega dodatka, ker živi v domu in ji ne pripada → varstveni dodatek ne pripada → neupravičenost do pravice

(16) absolutna groza → groza → pomen ukinitve prejemka

(17) niti za kavo nima več → pomanjkanje denarja → pomen ukinitve prejemka

(18) le še enkrat na teden gre na kavo → odpovedovanje kavi → pomen ukinitve prejemka

- (19) ne gre več v trgovino → odpovedovanje nakupom → pomen ukinitve prejema
- (20) ne more si kupiti druge hrane → odpovedovanje priboljškom → pomen ukinitve prejema
- (21) nima s čim nadomestiti → brez nadomestitve → pomen ukinitve prejema
- (22) pač bo morala živeti naprej brez tega → živeti naprej → pomen ukinitve prejema
- (23) bilo ji je zelo hudo in težko → žalost → občutki ob ukinitvi prejema
- (24) sedaj ne hodi več v jedilnico → ne gre več v jedilnico → spremembe v življenju po ukinitvi prejema
- (25) manj se družijo z drugimi stanovalci → manj druženja → spremembe v življenju po ukinitvi prejema
- (26) kave ne pije več tako pogosto → redko pije kavo → spremembe v življenju po ukinitvi prejema
- (27) ne gre več v trgovino → ne kupuje → spremembe v življenju po ukinitvi prejema
- (28) pomenilo bi ji zelo veliko → velik pomen → pomen prejetja varstvenega dodatka
- (29) lahko bi si kaj privoščila → privoščiti si kaj → pomen prejetja varstvenega dodatka
- (30) kakšno sadje bi si lahko kupila → nakup sadja → pomen prejetja varstvenega dodatka
- (31) ne, zaenkrat nihče → nihče → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (32) zaenkrat lahko še vse sama plača → sama plačuje → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (33) ja, Simona (socialna delavka) ji je omenila → socialna delavka → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (34) po televiziji je slišala → televizija → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (35) stanovalci so se med seboj o tem pogovarjali → sostanovalci → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (36) sprejet je bil nov zakon, ki je zaostрил pogoje za dobivanje varstvenega dodatka → sprejet nov zakon → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (37) lahko ti vzamejo premoženje, če ga imaš → zaplenba premoženja → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (38) ja, vsekakor → nudena pomoč/razlaga je bila dovolj → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (39) zelo zadovoljna je bila s pomočjo → zadovoljstvo → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (40) razložila ji je, kako in zakaj je do tega prišlo → razlaga → pomoč socialne delavke ob izgubi prejema
- (41) vedno ji da kakšen nasvet → svetovanje → pomoč socialne delavke ob izgubi prejema
- (42) opora ji je bila zelo všeč → zadovoljstvo → pomoč socialne delavke ob izgubi prejema
- (43) res ne potrebuje več z njene stvari → ne želi večje podpore → pomoč socialne delavke ob izgubi prejema
- (44) pomeni, da nič nimaš → ničesar imeti → opredelitev revščine
- (45) nimaš niti za kruh in mleko → ne imeti za kruh in mleko → opredelitev revščine
- (46) ne, zaenkrat se ne počuti revno → ni revna → potrjenost revščini
- (47) nič si nebi privoščila → ne privoščiti si nič → imeti dovolj denarja
- (48) živel bi skromno → skromno življenje → imeti dovolj denarja
- (49) šparala bi → varčevanje → imeti dovolj denarja

Intervju C

Koliko časa že živite v domu za stare?

/Pet let/(1) je bilo marca.

Kakšni so bili razlogi za prihod v dom za stare?

/Padla sem./ (2) Otrok ni bilo doma, pa me niso mogli rihtati. V službi so, ne morejo me umivati. Pa predaleč so. Ena hčerka je v Mariboru, druga na Trojanah. /Nikogar ni, ki bi me lahko rihtal./ (3) Doma je sicer sin in snaha, ampak imata oba službo. Jaz pa rabim cel dan nekoga zraven sebe. Pa vnuki... vsak na svojem koncu, saj veste. Sem pa samovoljno šla v dom, me ni nihče prisilil.

Se vam zdi bivanje v domu velik finančni zalogaj? Zakaj?

/Ja, precej./ (4) /200 evrov mi mora hčerka doplačati./ (5) ker jaz imam po možu pokojnino. Je umrl, ko je bil star 40 let. Drugače ima pa denar hčerka čez. Saj vidite, /ne morem si sama plačati oskrbe./ (6) /Res se mi zdi drago./ (7) Že res, da imamo vsega polno, hrane, pa tudi skrbijo lepo za nas, ampak še vseeno se mi zdi drago.

Navedite, katere prejeme dobivate.

/Dobivam samo pokojnino po možu./ (8)

Kdo upravlja z vašimi prejemki? Vam je to všeč?

/Hčerka./ (9) Ona plačuje, dviguje pokojnino, vse. Lepo skrbi zame, nimam kaj reči. /Mi je všeč./ (10) saj sem sama tako hotela. A veste, jaz /ne morem iti na banko, pa na te urade rihtat papirje./ (11) pa tako. Ona pa vse naredi namesto mene. Hčerka poskrbi za te stvari.

Ste seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje po letu 2012?

/Ja, poznam./ (12) Ukinili so mi varstveni dodatek, ki sem ga dobivala.

Do katere pravice niste več upravičeni?

/Do varstvenega dodatka./ (13) So mi ga kar ukinili, ko sem prišla v dom. Potem pa še slišim, da so leta 2012 še zaostri pogoje za dobivanje dodatka. Ne morem verjeti.

Kateri pravici ste se odpovedali in zakaj?

/Meni so ga avtomatsko ukinili, nisem se mu odpovedala./ (14) Če nebi prišla živeti v dom, bi ga še vedno lahko dobivala. Tako /so mi ga pa vzeli, ker živim v domu./ (15) Pa mi ni žal. Že res, da je težko s tako nizko pokojnino in bi mi dodatek prav prišel, toda doma res nisem mogla ostati. Tukaj me pa rihtajo, imam za jest, pa družbo. To mi največ pomeni.

Opišite, kaj pomeni ukinitve prejemka v vašem življenju. Se morate sedaj čemu odpovedati? Čemu?

/Veliko./ (16) A veste, že 10 evrov pomeni ogromno. Sicer ne zapravljam veliko, ker nič ne rabim. Samo za kavice rabim. /Niti se mi ni treba ničesar odpovedati, ker samo kavice pijem./ (17) Ostalo mi hčerka pošlje. Res pa je, da bi bilo hčerki veliko lažje, če ji ne bi bilo treba toliko doplačevati. Da bi jaz lahko pokrila oskrbo s pokojnino in dodatkom. Ampak kaj hočemo. Saj /si včasih kaj zaželim, kakšen piškot, ampak ne gre./ (18) Pa saj v bistvu mi hčerka prinese, ali pa vnuki.

Opišite, kako boste to nadomestili. Ali sploh boste? Ali boste v prihodnje živeli brez tega?

/Pa saj se da živeti tudi brez tega./ (19) Človek si ponavadi zaželi stvari, ki so nekakšen nadstandard. Ali kako bi rekla temu. Jaz /lahko preživim brez piškotov./ (20) pa /brez frizerke./ (21) Meni je važno, da imam oskrbo, da lepo ravnajo z mano, da imam za jest. Pa prijatelje. Drugega ne rabim. Kaj bodo meni nove obleke. Ne rabim.

Opišite, kako ste se počutili, ko so vam ukinili varstveni dodatek.

/Ni mi bilo vseeno./ (22) Potem sem pa hčerki povedala, pa je rekla ja kaj hočeš, mama, tako pač je. S tem se je bilo treba sprijaznit. Čeprav težko. Saj veste, vsak evro prav pride. Ampak /sem se sprijaznila./ (23)

Opišite, kako se je spremenilo vaše življenje in bivanje v domu za stare po tem, ko ste nehali prejemati varstveni dodatek.

/Veliko se ni spremenilo./ (24) Bolj se je spremenilo v tem pogledu, da ko sem prišla sem, sem še lahko šla sama na wc, zdaj pa tega ne morem več. Lahko bi rekla, da se je spremenilo v tem, da /moram zdaj še več plačevati za oskrbo kot na začetku./ (25) ko sem prišla v dom. Tako me sestre vsak dan previjajo, pa me morajo dvigniti pa tako. Tudi umivajo me. Odvisna sem od njih.

Opišite, kaj in koliko bi vam pomenilo, če bi še vedno lahko prejemali varstveni dodatek.

/Ogromno, veliko./ (26) Včasih me prime, da bi si kaj kupila ali pa naročila hčerki, naj mi gre kupit kakšno stvar. Pa ne morem. Pa tukaj se gospe pogovarjajo, kako so bile pri frizerki pa tako. Jaz si tega ne morem privoščiti. Če bi pa dobila dodatek, /bi pa morda tudi k frizerju lahko šla./ (27) Ampak kaj hočemo.

Vam pri kritju finančnih stroškov kdo pomaga? Kdo?

/Hčerka./ (28) Samo ona doplačuje za mojo oskrbo. Ker so otroci med sabo nekaj skregani. Pa sem jih že tolikokrat mirila. Pa še kar trmarijo. Ne bom se vtikala, dovolj so stari, da vejo, kaj počnejo.

Vam je kdo pojasnil spremembe zakonodaje? Kdo?

/Da bi mi kdo razložil, ne./ (29) /Slišala sem po televiziji./ (30) pa /med sabo smo se pogovarjali tukaj v domu./ (31) /Hčerka mi je nekaj na hitro omenila./ (32) ampak takrat sem že vedela, za kaj se gre.

Opišite, kako so vam pojasnili spremembe zakonodaje.

Rekli so, /da so sprejeli nek nov zakon in da bo še težje dobiti varstveni dodatek, kot do zdaj./ (33) Pa /da se bodo usedli na premoženje./ (34) Nekaj takega.

Vam je bila nudena pomoč/razlaga dovolj? Ste bili zadovoljni s pomočjo ali ste želeli več pomoči?

/Razumela sem za kaj se gre./ (35) Tako da /mi je bilo dovolj./ (36) /Dodatne pomoči pa nisem rabila./ (37) Saj bi lahko vprašala, če bi hotela. Pa me ni nič dodatnega zanimalo. Dodatka ni in konec.

Opišite, ali in na kakšen način vam je bila v oporo socialna delavka po tem, ko ste izgubili varstveni dodatek.

/Nisem je nič prosila, za nobeno pomoč./ (38) Saj je nisem rabila. Je pa res, da /je rekla, da se lahko kadarkoli obrnem nanjo./ (39) to mi pa dostikrat reče.

Vam je bila njena opora všeč?

/Seveda./ (40) Veste, v domu, kjer so svojci tako daleč stran, da jih ne vidiš vsak dan, je kar dobro imeti nekoga, na katerega se lahko obrneš, če bi kaj potreboval. In Simona je taka. Nanjo lahko računam.

Bi želeli več podpore z njene strani?

/Ne, ne. Ne rabim./ (41)

Opišite, kaj za vas pomeni revščina.

Hja, ne vem kako bi to opisala. /Nekaj slabega./ (42) Res ne vem. Recimo /to, da si ne moreš plačati doma ali stanovanja./ (43) Pa /da ostaneš na cesti./ (44) Lahko si pa /reven tudi duhovno./ (45) Pa /da nimaš prijateljev./ (46) To je precej širok pojem.

Menite, da ste sedaj, ko ne prejimate več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Se počutite bolj revne?

/Ja in ne./ (47) Ja zato, ker mi mora za oskrbo doplačevati hčerka. Ne pa zato, ker imam vse, kar rabim. Če pa gledam na splošno, se mi pa zdi, da smo stari ljudje danes veliko bolj revni kot včasih. Že res, da kot otroci nismo imeli veliko. Ampak če gledam 10 let nazaj, smo boljše živeli kot danes. Zdaj nam pa samo še vzemajo in vzemajo.

Kaj bi si kupili/privoščili, če bi imeli dovolj denarja?

/Morda kakšno malenkost./ (48) pa še to samo kdaj pa kdaj. Drugače /bi pa šparala./ (49) Sem vajena skromno živeti.

(1) pet let → bivanje v domu → čas bivanja v domu

(2) padla je → padec → razlog za prihod v dom

(3) nikogar ni, ki bi jo lahko rihtal → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom

(4) ja, precej → bivanje v domu je velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(5) 200 evrov na mesec ji doplača hčerka → pomoč drugih pri plačevanju oskrbe → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(6) sama si ne more plačati oskrbe → premalo denarnih sredstev → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(7) res se ji zdi drago → bivanje v domu je velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(8) dobiva samo pokojnino po možu → prejemanje pokojnine → prejemki

(9) hčerka upravlja s prejemki → drugi upravljajo z denarjem → upravljanje s prejemki

(10) vseh ji je → zadovoljstvo s pomočjo sorodnikov → upravljanje s prejemki

(11) ne more iti na banko in na urade rihtat papirje → nesamostojnost → upravljanje s prejemki

(12) ja, pozna → seznanitev → seznanitev s spremembami socialne zakonodaje

(13) ni upravičena do varstvenega dodatka → neupravičenost do varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice

(14) ukinili so ji ga avtomatsko, ni se mu odpovedala → brez odpovedi → neupravičenost do pravice

(15) vzeli so ji ga, ker živi v domu → izguba varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice

(16) pomeni ji veliko → velik pomen → pomen ukinitve prejemka

(17) ni se ji treba ničesar odpovedati, ker pije samo kave → brez odpovedi → pomen ukinitve prejemka

(18) včasih si kaj zaželi, kakšen piškot, vendar ga ne kupi → odpovedovanje željam → pomen ukinitve prejemka

(19) saj se da živeti tudi brez tega → biti skromen → pomen ukinitve prejemka

(20) lahko preživi brez piškotov → odpovedovanje priboljškom → pomen ukinitve prejemka

(21) lahko preživi brez frizerke → odpovedovanje frizerja → pomen ukinitve prejemka

- (22) vseeno ji ni bilo → ni bilo vseeno → občutki ob ukinitvi prejemka
- (23) se je sprijaznila → sprijaznjenje → občutki ob ukinitvi prejemka
- (24) veliko se ni spremenilo → ni sprememb → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (25) zdaj mora še več plačevati za oskrbo kot na začetku → več plačati za oskrbo → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (26) ogromno, veliko → velik pomen → pomen prejetja varstvenega dodatka
- (27) morda bi lahko šla k frizerju → iti k frizerju → pomen prejetja varstvenega dodatka
- (28) pomaga ji hčerka → hčerka → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (29) nihče ji ni razložil → nihče → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (30) slišala je po televiziji → televizija → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (31) med sabo so se pogovarjali v domu → sostanovalci → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (32) hčerka ji je nekaj na hitro omenila → hčerka → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (33) da so sprejeli nek nov zakon in da bo še težje dobiti varstveni dodatek, kot do zdaj → sprejet nov zakon → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (34) da se bodo usedli na premoženje → zaplemba premoženja → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (35) razumela je za kaj se gre → je razumela → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (36) razlaga ji je bila dovolj → nudena pomoč/razlaga je bila dovolj → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (37) dodatne pomoči ne rabi → pomoči ne rabi → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (38) ni je nič prosila, za nobeno pomoč → brez pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (39) lahko se kadarkoli obrne nanjo → svetovanje → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (40) seveda ji je bila všeč → zadovoljstvo → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (41) ne, ne rabi → ne želi večje podpore → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (42) pomeni nekaj slabega → nekaj slabega → opredelitev revščine
- (43) to, da si ne moreš plačati doma ali stanovanja → ne imeti za dom/stanovanje → opredelitev revščine
- (44) da ostaneš na cesti → ostati na cesti → opredelitev revščine
- (45) lahko si reven duhovno → duhovna revščina → opredelitev revščine
- (46) da nimaš prijateljev → biti brez prijateljev → opredelitev revščine
- (47) se in se ne počuti revno → ja in ne → podvrženost revščini
- (48) morda kakšno malenkost → malenkost → imeti dovolj denarja
- (49) šparala bi → varčevanje → imeti dovolj denarja

Intervju D

Koliko časa že živite v domu za stare?

V tem domu sem od februarja (10 mesecev), bila sem pa pred tem v Horjulu 3 mesece. Se pravi /dobro leto sem od doma./(1) Pred tem sem bila pa še v bolnici pa na Soči.

Kakšni so bili razlogi za prihod v dom za stare?

/Padla sem doma,/(2) lansko leto v juliju. Zlomila sem si vretence, nato sem imela operacijo. In /od takrat ne hodim./(3) Pa /še revmo imam že 50 let./(4) Me matra ponoči, tudi tableti mi ne pomagajo več. No, en mesec sem bila na travmatološkem oddelku, potem so me dali na Sočo, je rekel zdravnik, da ni uspeha. So me poslali domov. Doma sem bila 1 mesec, me je sin negoval. Ta čas smo pa iskali dom. Sem dobila v Horjulu, pa sem hotela v ta dom priti, ker mi je bližje domu. Pa cenejši je, pa tudi lepo mi je tukaj.

Se vam zdi bivanje v domu velik finančni zalogaj? Zakaj?

Ja, je kar. Sreča, da imam po možu pokojnino. Mož ni imel tako slabe plače. Ne vem, kaj bi bilo, če nebi dobivala njegove pokojnine. Jaz nikoli nisem delala. Ne vem, kako bi šla v dom, s čim bi ga plačala. Mož je pa bil zadnje mesece pred smrtjo hudo dementen. Pa ni hotel v dom, za nobeno ceno. Tako sem jaz skrbela zanj. Skratka, /plačevanje doma je velik izdatek./(5) Saj /nekaj mi doplačajo,/(6) ne vem koliko.

Navedite, katere prejemke dobivate.

Po možu /prejemam pokojnino./

Kdo upravlja z vašimi prejemki? Vam je to všeč?

/Sin./(8) On ima vse to čez. A veste, mi smo že kakšnih sedem let nazaj razdelili hišo oziroma stanovanja. Da se ve, čigavo je kaj. En sin ima v sredini hiše stanovanje, ta drug na vrhu, spodaj sva imela pa z možem. No, smo se takrat dogovorili, da mlajši sin skrbi za naju z možem do smrti. In tako tudi je. Je zelo dober. Ta je star 59, starejši pa 62 let.

Ste seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje po letu 2012?

/Nekaj sem zasledila v medijih, ja./(9)

Do katere pravice niste več upravičeni?

Sin mi je pravil, da /ne morem dobiti varstvenega dodatka./(10)

Kateri pravici ste se odpovedali in zakaj?

/Nisem se ničemur odpovedala,/(11) sin mi ni nič omenil. Res pa je, da /varstvenega dodatka ne morem dobiti. Ker bivam v domu./(12)

Opišite, kaj pomeni ukinitve prejemka v vašem življenju. Se morate sedaj čemu odpovedati? Čemu?

/Težko je za sina./(13) Snaha ima že tako majhno pokojnino, on bo imel še manjšo. In če bo treba kaj doplačevati za dom, ne vem kako bo zmogel. On vzdržuje hišo, mene obiskuje, mi kaj kupi če rabim. Saj zaenkrat še gre, pokojnina krije stroške. A nikoli ne veš kaj pride. /Zaenkrat si lahko kupim vse,/(14) oziroma mi kupuje sin. /Ni potrebe, da bi se čemu odpovedala./(15) Ampak živim skromno. Ne rabim veliko stvari. Saj imam tukaj vse. Hrane še preveč. Sin mi pa iz lekarne prinese zdravila. To vse stane.

Opišite, kako ste se počutili, ko so vam ukinili varstveni dodatek.

Žal mi je bilo. Pa ne toliko tega denarja. Bolj /mi je bilo žal za sina./(16) Kaj če bo moral revež doplačevati za mojo oskrbo v domu. Kako bo zmogel. /Težko mi je bilo./(17)

Opišite, kako se je spremenilo vaše življenje in bivanje v domu za stare po tem, ko ste nehali prejemati varstveni dodatek.

Bi rekla, da /se veliko ni spremenilo./(18) Ker živim skromno. Nič si ne kupujem, nič ne privoščim, ker tukaj imam vse. Ko pa sem dobivala varstveni dodatek, sem ga pa shranila. Za hude čase. No, to je zdaj sin dobil. Ko bo treba, bo pa iz tega doplačal za dom. Ali pa bo plačal moj pogreb. Ko si star, moraš razmišljati tudi o tem.

Opišite, kaj in koliko bi vam pomenilo, če bi še vedno lahko prejeli varstveni dodatek.

/Zadovoljna bi bila./(19) seveda. Nikoli ni samo stanovanje za plačat, vedno so še drugi stroški. In vsak evro pride prav, čeprav se trudim živeti skromno.

Vam pri kritju finančnih stroškov kdo pomaga? Kdo?

/Ja, sin mi pomaga./(20)

Vam je kdo pojasnil spremembe zakonodaje? Kdo?

Večinoma sem /izvedela preko televizije./(21) Nekaj mi je pa /tudi sin povedal./(22) Te spremembe grejo pa zmeraj na slabše, nikoli na boljše.

Opišite, kako so vam pojasnili spremembe zakonodaje.

/Jaz sem tako razumela, da nihče, ki biva v domu upokojencev, ne more dobiti varstvenega dodatka./(23) /Tisti, ki pa so še v svojih hišah, pa bodo morali en del dati državi oziroma bo hiša po njihovi smrti od države./(24) Nekaj takega.

Vam je bila nudena pomoč/razlaga dovolj? Ste bili zadovoljni s pomočjo ali ste želeli več pomoči?

/Dovolj./(25) /Razumela sem, za kaj se gre./(26) /Dodatne pomoči pa nisem rabila./(27) Meni je važno, da me oskrbijo, umijejo in tako.

Opišite, ali in na kakšen način vam je bila v oporo socialna delavka po tem, ko ste izgubili varstveni dodatek.

/Pogovorili sva se./(28) Mi /je povedala, zakaj je do tega prišlo./(29) Pa tudi večkrat malo poklepetava. Pa zmeraj reče, da /lahko pridem do nje, če bom kaj potrebovala./(30) Zelo je v redu.

Vam je bila njena opora vseč?

/Seveda/(31) je bila. Vedno pomaga, če le more. Tudi sprejela me je, ko sem prišla v dom, zelo lepo. Pa vse je razložila. Še zdaj pride dostikrat do mene, ker imam sobo blizu jedilnice, pa se dostikrat ustavi pri meni, ko hiti do drugih.

Bi želeli več podpore z njene strani?

/Ne, ne./(32) Kolikor se sedaj trudi, je več kot dovolj. Res je v redu ženska.

Opišite, kaj za vas pomeni revščina.

/Veliko hudega./(33) Sicer sem zrasla v revščini, kot otrok. Pa zato sem navajena živeti skromno. Nikoli ni bilo razkošja. Zato vem, kako ljudje živijo, kaj narod doživlja po svetu. Vem, kako težko je to. Groza.

Menite, da ste sedaj, ko ne prejimate več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Se počutite bolj revne?

/Recimo srednje revna./(34) Še vedno imam denar za poplačat dom, imam za hrano. Nisem kot sosednja gospa. Jaz ne živim za tisto, česar nimam. Vedno sem bila zadovoljna s tem, kar imam. Niti nisem bila ljubosumna ne nekoga, ki nekaj ima. Po poklicu sem šivilja, veliko sem šivala. In moža jaz nisem nikoli nič koštala.

Kaj bi si kupili/privoščili, če bi imeli dovolj denarja?

V teh letih...včasih sem bila na izletih s sinom, pa z upokojenci. Zadnja leta pa nisem več mogla okrog hoditi, zaradi sebe, niti zaradi moža, ker je bil bolan. Zmeraj je moral biti nekdo zraven njega. A veste, hotel je skozi okno skočiti pa tako. Težko službo je imel, bil je v vojni. Grozote. No, ravno danes je bil direktor pri meni, je voščil novo leto. Pa je vprašal, kaj si želim. Sem rekla /nič, imam vse./(35) Hrane je dovolj. Je pa tako kot doma. En dan je dobro za jesti, drugi dan mogoče ni. Smo si različni, ljudem različno paše. Če bi pa res imela veliko denarja, /bi ga pa dala sinovoma,/(36) naj imata zase. Pa bi morda obnovila hišo.

- (1) dobro leto je od doma → bivanje v domu → čas bivanja v domu
- (2) doma je padla → padec → razlog za prihod v dom
- (3) od takrat ne more hoditi → nezmožnost skrbeti zase → razlog za prihod v dom
- (4) že 50 let ima revmo → slabo zdravstveno stanje → razlog za prihod v dom
- (5) plačevanje doma je velik izdatek → bivanje v domu je velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj
- (6) še nekaj ji doplačajo → pomoč drugih pri plačevanju oskrbe → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj
- (7) po možu prejema pokojnino → prejetje pokojnine → prejemki
- (8) sin upravlja → sin → drugi upravljajo z denarjem → upravljanje s prejemki
- (9) nekaj je zasledila v medijih → seznanitev → seznanitev s spremembami socialne zakonodaje
- (10) ne more dobiti varstvenega dodatka → neupravičenost do varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice
- (11) ni se ničesar odpovedala → brez odpovedi → neupravičenost do pravice
- (12) varstvenega dodatka ne more dobiti, ker biva v domu → varstveni dodatek ne pripada → neupravičenost do pravice
- (13) težko je za sina → težava za sorodnike → pomen ukinitve prejemka
- (14) zaenkrat si lahko kupi vse → neomejen nakup → pomen ukinitve prejemka
- (15) ni potrebe, da bi se čemu odpovedala → brez odpovedi → pomen ukinitve prejemka
- (16) žal ji je bilo za sina → žal za sorodnike → občutki ob ukinitvi prejemka
- (17) težko ji je bilo → neprijetno počutje → občutki ob ukinitvi prejemka
- (18) veliko se ni spremenilo → ni sprememb → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (19) zadovoljna je bila → zadovoljstvo → pomen prejetja varstvenega dodatka
- (20) ja, sin ji pomaga → sin → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (21) izvedela je preko televizije → televizija → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (22) sin ji je povedal → sin → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje

- (23) razumela je tako, da nihče, ki biva v domu upokojencev, ne more dobiti varstvenega dodatka → zaradi bivanja v institucionalnem varstvu ne more dobiti varstvenega dodatka → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (24) tisti, ki so še v svojih hišah, bodo morali dati državi en del oziroma bo hiša po njihovi smrti od države → zaplemba premoženja → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (25) dovolj → nudena pomoč/razlaga je bila dovolj → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (26) razumela je, za kaj se gre → je razumela → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (27) dodatne pomoči ni rabila → pomoči ne rabi → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (28) pogovorili sta se → pogovor → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (29) povedala ji je, zakaj je do tega prišlo → razlaga → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (30) lahko pride do nje → biti zmeraj na razpolago → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (31) seveda je bila → zadovoljstvo → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (32) ne, ne → ne želi večje podpore → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (33) veliko hudega → težava → opredelitev revščine
- (34) recimo srednje revna → srednje revna → podvrženost revščini
- (35) nič, ima vse → ne privoščiti si nič → imeti dovolj denarja
- (36) dala bi ga sinovoma → podaritev denarja → imeti dovolj denarja

Intervju E

Koliko časa že živite v domu za stare?

/Približno štiri leta./ (1)

Kakšni so bili razlogi za prihod v dom za stare?

/Poškodovala sem se, ko sem doma padla po stopnicah./ (2) Bila sem sama, mož mi je že umrl. Sicer je z mano živel sin, vendar /ni mogel skrbeti zame./ (3) Tako sem šla raje v dom. Sedaj sem na vozičku, hoditi ne morem oziroma zelo težko. Naredim korak ali dva, več ne.

Se vam zdi bivanje v domu velik finančni zalogaj? Zakaj?

/Vsekakor velik zalogaj./ (4) Glejte, /pokojnino imam nizko./ (5) /Občina mi že tako nekaj doplačuje./ (6) /Ne ostane mi nič./ (7) S čim si naj kupim obleke ali čevlje... Ne morem se zanašati na otroke, oni imajo svoje družine, tudi sami nimajo velikih plač. Drago je vse skupaj. Saj živim skromno, ne kupujem nič, kar ne bi potrebovala. Ne hodim k frizerki, nikamor. Ne grem v trgovino. Včasih mi kakšno sadje prineseta hčerki ali vnuki. Sama si tega ne morem privoščiti.

Navedite, katere prejemke dobivate.

/Dobivam pokojnino./ (8)

Kdo upravlja z vašimi prejemki? Vam je to všeč?

/Vse ima čez starejša hči./ (9) Se pa posvetuje vedno tudi z ostalima, se pravi še z drugo mojo hčero in sinom. /Sama ne morem več skrbeti za to./ (10) Pa vse ostalo kar se tiče papirjev tudi ona zrihta. Pa /je kar dobro tako./ (11) Še dobro, da skrbi za to, drugače ne vem kdo bi. Ji zaupam, zelo.

Ste seznanjeni s spremembami socialne zakonodaje po letu 2012?

/Ja, slišala sem nekaj./ (12) Da so vzeli varstvene dodatke. Pa da bi morali otroci to vračati državi, če bi njihovi starši dobivali dodatek. Groza. Kam smo prišli. Naravnost v revščino nas porivajo.

Do katere pravice niste več upravičeni?

Kolikor jaz vem, /ne morem dobiti varstvenega dodatka./ (13) Pa da ne boste mislili... bi ga lahko dobivala, če nebi živela tu v domu. Ne vem kakšno pravilo je to. Absurdno. Jezna sem. Veste kako bi mi prav prišel ta dodatek. A zato ker pa živim v domu, mi pa ne pripada. Kaj, a tukaj pa ne rabim plačat za vodo pa elektriko? Saj ravno tako plačam. Nepošteno je to.

Kateri pravici ste se odpovedali in zakaj?

/Nisem se odpovedala./ (14) /Do varstvenega dodatka sploh nisem upravičena. In to zato, ker bivam v domu upokoencev./ (15) Saj pravim, groza. In koliko je takih ljudi, vi sploh ne veste. Zdaj naj pa životarimo, ali kaj.

Opišite, kaj pomeni ukinitve prejemka v vašem življenju. Se morate sedaj čemu odpovedati? Čemu?

Seveda. Težko je to. /Pazit je treba na vsak evro./ (16) Kot sem že omenila, oblek in čevljev ne kupujem. Imela sem srečo, da mi je Mari zapustila svoje obleke. Skupaj sva bili v sobi, res sva bili dobri prijatelji. Je rekla, da lahko vse obdržim, ko bo umrla. In res je bilo tako. Drugače ne vem kaj bi. /Odpovem se piškotom in sadju./ (17) Sploh /ne hodim v trgovino./ (18) Pa /na kavo tudi ne./ (19) Včasih gledam spodaj skupinice, ki pri avtomatu klepetajo in pijejo kavo. Ne morem si je privoščiti. Res pa je, da kadarkoli pridejo svojci na obisk, mi oni plačajo kavo. Pa tako /si želim radio v sobi, da bi vsaj kdaj pa kdaj poslušala muziko. Pa si ga ne morem

privoščiti./ (20) Dol v jedilnico pa nočem hodit poslušat, ker mi ni prijetno tam sedeti in nič početi. Aja, pa /k frizerki ne hodim več./ (21) Predrago je.

Opišite, kako boste to nadomestili. Ali sploh boste? Ali boste v prihodnje živeli brez tega?

/Nič ne bom nadomestila./ (22) Saj ne morem. /Kavico pijem takrat, ko pridejo svojci./ (23) Frizerke pa ne rabim. Saj nimam tako groznih las. Morda enkrat na leto mi bo hčerka plačala, bom videla.

Opišite, kako ste se počutili, ko so vam ukinili varstveni dodatek.

Ko sem izvedela, da ga ne morem več dobiti, /sem jokala./ (24) /Bila sem jezna./ (25) in /hkrati žalostna./ (26) Tudi /strah me je bilo./ (27) kako bom zmogla samo s pokojnino plačevati dom. Škoda, škoda. Na stara leta /se moram sekirati./ (28) in to zaradi denarja. Ali naj ne bi bila starost brezskrbna. Da uživaš po vseh letih službe in težkega dela. Ah, saj ne vem. Vsi samo čakajo, da umremo. Da ne bomo več državi na plečih.

Opišite, kako se je spremenilo vaše življenje in bivanje v domu za stare po tem, ko ste nehali prejemati varstveni dodatek.

Ubistvu /se veliko ni spremenilo./ (29) ker niti ne vem, kako bi bilo, če bi dobivala varstveni dodatek tukaj v domu. Ker ga ne morem dobiti. Res pa je, da bi si verjetno večkrat lahko privoščila kavico, ali pa šla v trgovino. Pa seveda k frizerki, morda k pedikerki. Tega sedaj ni. /Najbolj težko mi je, ker si ne morem privoščiti kavice in tako poklepetati z drugimi./ (30) ki so tudi ob avtomatu. Tako pa /ždim v sobi cele dneve./ (31) razen ko grem na zajtrk, kosilo in večerjo. Pa me večkrat vprašajo, kje sem, zakaj ne pridem dol. Kaj naj rečem, da nimam denarja za kavo... ah, žalostno je to.

Opišite, kaj in koliko bi vam pomenilo, če bi še vedno lahko prejemali varstveni dodatek.

Oh, tega se ne da opisati. /Bila bi vesela, srečna./ (32) /Ne bi rabila več gledati na vsak evro./ (33) In /kavica, večkrat bi jo lahko pila./ (34) Drugih stvari ne pogrešam toliko, samo da bi lahko šla kdaj na kavo. Pa morda kdaj v trgovino. To bi mi zelo veliko pomenilo.

Vam pri kritju finančnih stroškov kdo pomaga? Kdo?

/Ne, zaenkrat še ne./ (35) Dom plačam s pokojnino, pa /kar mi doplača občina./ (36) Kar pa dobim od svojcev, je pa njihova dobra volja. Včasih mi dajo tudi kakšen evro ali dva. Ampak največkrat ne maram nič vzeti. Saj tudi oni težko živijo. Važno, da sem na toplem pa da imam za jesti. Ostalo se že potrpi, tudi če česa nimam.

Vam je kdo pojasnil spremembe zakonodaje? Kdo?

/Hčerka mi je nekaj razlagala./ (37) pa /videla sem po televiziji./ (38) Pa seveda /Simona mi je tudi povedala./ (39) ko sem prišla v dom. Da mi bodo vzeli varstveni dodatek.

Opišite, kako so vam pojasnili spremembe zakonodaje.

Kar direktni so bili. Tako so rekli: /ker živiš v domu, ne moreš več dobivati varstvenega dodatka./ (40) Po domače so povedali. Kaj pa naj. Zakon je zakon, čez to ne morem. Ampak so pa res nesramni. Najbolj ranljivim in že tako revnim, ukinjajo denarne pomoči. Kam gre ta svet...

Vam je bila nudena pomoč/razlaga dovolj? Ste bili zadovoljni s pomočjo ali ste želeli več pomoči?

/Ja, dovolj mi je bila./ (41) /Razumela sem./ (42) Saj pravzaprav ni kaj za razumeti. Ni več dodatka, pika. Prej ko se sprijazniš, bolje je. Treba je živeti naprej.

Opišite, ali in na kakšen način vam je bila v oporo socialna delavka po tem, ko ste izgubili varstveni dodatek.

/Pogovorila se je z mano./ (43) Rekla je, da /lahko kadarkoli pridem k njej./ (44) /Raziskala je druge možnosti zame, če bi bila morda upravičena do česa drugega./ (45) Pa nisem. Edino kar /je obljubila je bilo, da bo probala sodelovat z Rdečim križem in Karitasom. Da bi dobili kakšne obleke pa čevlje./ (46) Pa bi jih razdelili med tiste, ki bi jih najbolj potrebovali. Pa večkrat me pride tudi pozdravit, pa malo poklepetava.

Vam je bila njena opora vseh?

/Seveda./ (47) Potrudila se je zame, zelo. Čez zakone pa niti ona ne more.

Bi želeli več podpore z njene strani?

/Ne, ne./ (48) Zame je naredila dovolj. Veste, tukaj nas je ogromno. Ne more se vsakemu posvečati sto procentno. Kar se posveti meni je več kot dovolj.

Opišite, kaj za vas pomeni revščina.

Revščina? Hm, zame to pomeni, /da nimaš za hrano./ (49) Ali pa /da si ne moreš plačati doma./ (50) Praktično, /da si brezdomec./ (51) Ja, to je zame revščina. /Biti brez hrane in strehe nad glavo./ (52) Da si tega ne moreš privoščiti oziroma plačati.

Menite, da ste sedaj, ko ne prejimate več varstvenega dodatka, bolj podvrženi revščini? Se počutite bolj revne?

/Ja, hitreje drvim proti revščini./ (53) Sicer /se še ne počutim revno./ (54) ker dom še lahko plačam, pa čeprav s pomočjo občine. V slučaju, da bi pa morala plačevati višjo oskrbo, potem bi pa bila revna, ker tega ne bi zmogla in bi verjetno morala dom zapustiti. Kam bi šla, ne vem.

Kaj bi si kupili/privoščili, če bi imeli dovolj denarja?

/Radio bi kupila./ (55) Pa /vsak dan bi šla na kavico./ (56) Da bi lahko klepetala z drugimi. Ostalo bi pa /dala otrokom pa vnukom./ (57) Oni tudi rabijo zase.

(1) približno štiri leta → bivanje v domu → čas bivanja v domu

(2) poškodovala se je, ko je doma padla po stopnicah → padec → razlog za prihod v dom

(3) ni mogel skrbeti zanjo → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom

(4) vsekakor velik zalogaj → bivanje v domu je velik finančni zalogaj → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(5) ima nizko pokojnino → nizki dohodki → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(6) občina ji nekaj doplačuje → pomoč drugih pri plačevanju oskrbe → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(7) ne ostane ji nič → premalo denarnih sredstev → bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

(8) dobiva pokojnino → prejemanje pokojnine → prejemki

(9) vse ima čez starejša hči → drugi upravljajo z denarjem → upravljanje s prejemki

(10) sama ne more več skrbeti za to → potrebna pomoč sorodnikov → upravljanje s prejemki

(11) je kar dobro tako → zadovoljstvo s pomočjo sorodnikov → upravljanje s prejemki

(12) ja, slišala je nekaj → seznanitev → seznanitev s spremembami socialne zakonodaje

(13) ne more dobiti varstvenega dodatka → neupravičenost do varstvenega dodatka → neupravičenost do pravice

(14) ni se odpovedala → brez odpovedi → neupravičenost do pravice

- (15) do varstvenega dodatka ni upravičena zato, ker biva v domu upokojencev → varstveni dodatek ne pripada → neupravičenost do pravice
- (16) paziti mora na vsak evro → biti pozoren glede denarja → pomen ukinitve prejemka
- (17) odpove se piškotom in sadju → odpovedovanje priboljškom → pomen ukinitve prejemka
- (18) sploh ne hodi v trgovino → odpovedovanje nakupom → pomen ukinitve prejemka
- (19) na kavo ne gre → odpovedovanje kavi → pomen ukinitve prejemka
- (20) želi si radio, pa si ga ne more privoščiti → odpovedovanje radiu → pomen ukinitve prejemka
- (21) k frizerki ne hodi več → odpovedovanje frizerja → pomen ukinitve prejemka
- (22) nič ne bo nadomestila → brez nadomestitve → pomen ukinitve prejemka
- (23) kavico pije takrat, ko pridejo svojci → plačajo sorodniki → pomen ukinitve prejemka
- (24) jokala je → jok → občutki ob ukinitvi prejemka
- (25) bila je jezna → jeza → občutki ob ukinitvi prejemka
- (26) bila je žalostna → žalost → občutki ob ukinitvi prejemka
- (27) bilo jo je strah → strah → občutki ob ukinitvi prejemka
- (28) sekira se → zaskrbljenost → občutki ob ukinitvi prejemka
- (29) veliko se ni spremenilo → ni sprememb → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (30) najbolj težko ji je, ker si ne more privoščiti kave in tako poklepetati z drugimi → manj druženja → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (31) ždi v sobi cele dneve → ne gre več v jedilnico → spremembe v življenju po ukinitvi prejemka
- (32) bila bi vesela, srečna → veselje, sreča → pomen prejetanja varstvenega dodatka
- (33) ne bi rabila več gledati na vsak evro → privoščiti si kaj → pomen prejetanja varstvenega dodatka
- (34) večkrat bi lahko pila kavico → večkrat piti kavo → pomen prejetanja varstvenega dodatka
- (35) ne, zaenkrat še ne → nihče → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (36) doplača ji občina → občina → pomoč pri kritju finančnih stroškov
- (37) hčerka ji je nekaj razlagala → hčerka → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (38) videla je po televiziji → televizija → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (39) Simona ji je tudi povedala → socialna delavka → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (40) ker živi v domu, ne more več dobivati varstvenega dodatka → zaradi bivanja v institucionalnem varstvu ne more dobiti varstvenega dodatka → pojasnilo sprememb socialne zakonodaje
- (41) ja, dovolj ji je bila → nudena pomoč/razlaga je bila dovolj → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (42) razumela je → je razumela → pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje
- (43) pogovorila se je z njo → pogovor → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (44) kadarkoli lahko pride k njej → biti zmeraj na razpolago → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (45) raziskala je druge možnosti zanjo, če bi bila morda upravičena do česa drugega → raziskati druge možnosti → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (46) obljubila je, da bo probala sodelovati z Rdečim križem in Karitasom, da bi dobili kakšne obleke in čevlje → iskanje materialnih stvari → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (47) seveda ji je bila všeč → zadovoljstvo → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (48) ne, ne → ne želi večje podpore → pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka
- (49) da nima za hrano → ne imeti za kruh in mleko → opredelitev revščine
- (50) da si ne moreš plačati doma → ne imeti za dom/stanovanje → opredelitev revščine

- (51) da si brezdomec → biti brezdomec → opredelitev revščine
- (52) biti brez hrane in strehe nad glavo → ostati na cesti → opredelitev revščine
- (53) ja, hitreje drvi proti revščini → hitreje postaja revna → podvrženost revščini
- (54) se še ne počuti revno → ni revna → podvrženost revščini
- (55) radio bi kupila → nakup radia → imeti dovolj denarja
- (56) vsak dan bi šla na kavo → vsak dan na kavo → imeti dovolj denarja
- (57) dala bi otrokom in vnukom → podaritev denarja → imeti dovolj denarja

9.4 Priloga 4: analiza intervjujev stanovalk doma za stare – osno kodiranje

Čas bivanja v domu

- bivanje v domu (A, B, C, D, E)

Razlog za prihod v dom

- brez pomoči drugih (A, B, C, E)
- slabo zdravstveno stanje (A, B, D)
- nezmožnost skrbeti zase (B, D)
- padec (C, D, E)

Bivanje v domu predstavlja velik finančni zalogaj

- bivanje v domu je velik finančni zalogaj (A, C, D, E)
- bivanje v domu ni velik finančni zalogaj (B)
- nizki dohodki (A, E)
- vse je drago (B)
- premalo denarnih sredstev (C, E)
- pomoč drugih pri plačevanju oskrbe (A, C, D, E)

Prejemki

- prejemanje pokojnine (A, B, C, D, E)

Upravljanje s prejemki

- drugi upravljajo z denarjem (A, C, D, E)
- sama upravlja z denarjem (B)
- nadzor nad denarjem (B)
- zadovoljstvo s pomočjo sorodnikov (A, C, E)
- zadovoljstvo (B)
- nezaupljivost (B)
- potrebna pomoč sorodnikov (A, E)
- nesamostojnost (A, C)

Seznanitev s spremembami socialne zakonodaje

- seznanitev (A, B, C, D, E)
- vedenje (A)

Neupravičenost do pravice

- neupravičenost do varstvenega dodatka (A, B, C, D, E)
- varstveni dodatek ne pripada (B, D, E)
- izguba varstvenega dodatka (A, C)
- brez odpovedi (A, B, C, D, E)

Pomen ukinitve prejema

- stiska (A)
- groza (B)
- velik pomen (C)
- težava za sorodnike (D)
- biti pozoren glede denarja (A, E)
- biti skromen (A, C)
- odpovedovanje frizerja (A, C, E)
- odpovedovanje pedikerke (A)
- odpovedovanje radiu (E)
- odpovedovanje kavi (B, E)
- odpovedovanje nakupom (B, E)
- odpovedovanje priboljškom (B, C, E)
- odpovedovanje željam (C)
- zmanjševanje pogostosti obiskov (A)
- pomanjkanje denarja (B)
- brez nadomestitve (A, B, E)
- brez odpovedi (C, D)
- neomejen nakup (D)
- živeti naprej (B)
- plačajo sorodniki (E)

Občutki ob ukinitvi prejema

- neprijetno počutje (A, D)
- jeza (A, E)
- strah (A, E)
- žalost (B, E)
- zaskrbljenost (E)
- ni bilo vseeno (C)
- sprijaznjenje (C)
- žal za sorodnike (D)
- jok (E)

Spremembe v življenju po ukinitvi prejema

- ni sprememb (A, C, D, E)
- ne kupuje (A, B)
- redko gre k frizerju in pedikerju (A)
- skromnost (A)
- ne gre več v jedilnico (B, E)
- manj druženja (B, E)
- redko pije kavo (B)
- več plačati za oskrbo (C)

Pomen prejetja varstvenega dodatka

- ne ve, kaj bi (A)
- brez prestave (A)

- velik pomen (B, C)
- zadovoljstvo (D)
- veselje, sreča (E)
- privoščiti si kaj (B, E)
- nakup sadja (B)
- iti k frizerju (C)
- večkrat piti kavo (E)

Pomoč pri kritju finančnih stroškov

- nečakinja (A)
- hčerka (C)
- sin (D)
- občina (E)
- sama plačuje (B)
- nihče (B, E)

Pojasnilo sprememb zakonodaje

- nihče (A, C)
- nečakinja (A)
- socialna delavka (B, E)
- televizija (B, C, D, E)
- sostanovalci (B, C)
- hčerka (C, E)
- sin (D)
- sprejet nov zakon (B, C)
- zaplemba premoženja (B, C, D)
- zaradi bivanja v institucionalnem varstvu ne more dobiti varstvenega dodatka (D, E)

Pomoč pri pojasnjevanju sprememb socialne zakonodaje

- ni razumela (A)
- je razumela (C, D, E)
- pomoči ne rabi (A, C, D)
- nudena pomoč/razlaga je bila dovolj (B, C, D, E)
- zadovoljstvo (B)

Pomoč socialne delavke ob izgubi prejemka

- brez pomoči socialne delavke (A, C)
- razlaga (B, D)
- svetovanje (B, C)
- pogovor (D, E)
- raziskati druge možnosti (E)
- biti zmeraj na razpolago (D, E)
- iskanje materialnih stvari (E)
- zadovoljstvo (B, C, D, E)
- ne želi večje podpore (A, B, C, D, E)

Opredelitev revščine

- težava (A, D)
- ostati na cesti (C, E)
- ničesar imeti (B)
- duhovna revščina (C)

- biti brez prijateljev (C)
- biti brezdomec (E)
- ne imeti za kruh in mleko (B, E)
- ne imeti za dom/stanovanje (C, E)
- nekaj slabega (C)

Podvrženost revščini

- ni revna (A, B, E)
- ja in ne (C)
- srednje revna (D)
- hitreje postaja revna (E)

Imeti dovolj denarja

- ne ve (A)
- podaritev denarja (A, D, E)
- ne privoščiti si nič (B, D)
- skromno življenje (B)
- varčevanje (B, C)
- malenkost (C)
- nakup radia (E)
- vsak dan na kavo (E)

9.5 Priloga 5: analiza intervjujev socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare – odprto kodiranje

Intervju F

Kakšne spremembe je prinesla nova zakonodaja v življenja stanovalcev doma?

Imam občutek, da /najprej sploh nismo opazili./ (1) Potem je pa čez leto center za socialno delo preverjal stvari po uradni dolžnosti in se nam je zgodilo, da /so neki osebi (staremu človeku) ukinili doplačilo občine./ (2) Hvala bogu je bilo tako narejeno, da smo dobili izrek odločbe, da smo sploh izvedeli to. Ker včasih nam niso sami prinesli odločb in si šel vprašat kaj je zdaj to. In se je recimo izkazalo, da ima gospa nekje hranilno knjižico na kateri je več denarja kot je zakonsko dovoljeno. Mislim da je to 2000 ali 2500 evrov. In so ukinili določbo. Kar pomeni, da mora gospa najprej porabiti vsoto do določenega zneska in potem spet lahko da vlogo. In s tem je ogromno dela. Recimo, /najprej je treba iti do gospe, ji pojasniti kaj je bilo, jo potolažiti./ (3) Ker je dejala, da zdaj ji bodo pa še to vzeli, kar si je našparala za pogreb. Razložiti ji, da 2500 evrov lahko ostane, ji razložiti (mogoče ni dobro da to povem), da če že toliko špara, da bi bilo dobro, da se z nekom zmeni če ima koga takega, da bi ji šparal ta denar na način, da se to ne vidi. In /potem je treba urediti s svojci, s tistimi, ki so pooblaščen za ta račun, tudi njemu je treba razložiti za kaj gre in da je treba paziti, da ko bo na računu le še toliko in toliko denarja,/(4) ali pa kar skupaj z njim zračunat, kdaj naj pride ponovno in nas opozoriti, kdaj tega denarja ni več. Potem iti do gospe, ji ponovno razložiti, zakaj mora še enkrat pisat vlogo. Ker te vloge so tako narejene, da jih človek sam naredi in potem se oddajo na csd. V praksi pa pomeni, da v domu za stare to dela socialna delavka, ljudje vlogo samo podpišejo. Konkretno pri gospe se je zgodilo, da ko je zmanjkalo tega denarja, ko ga ni bilo več, smo mi v tistem mesecu vlogo oddali. Ker je pa vmes šla žepnina na njen račun, ga je bilo v tistem trenutku, ko smo mi vlogo oddali, še vedno preveč. In so nam vlogo zavrnili. Hočem povedat, da je bil cel cirkus zaradi 30 evrov. In mislim, da smo porabili več papirja in več časa socialnih delavk, ki imamo že tako dovolj drugega dela. Skratka, /življenje ljudi se je zakompliciralo./ (5) /ker jih je strah,/(6) ker ne vejo kaj. Tudi če ti greš in razložiš, ima on to 24 ur na dan čas študirat in se pogovarja z drugimi, mu dajo kakšno drugačno informacijo. Strah ga je in spet prideš k njemu, mu razlagaš in to je en začaran krog.

Opišite, kako so se stanovalci soočali s tem.

Nekaj sem že povedala o tem. /Bilo jih je strah/(7). Tudi tako je, da se čedalje več stvari prelaga na stanovalce in njihove svojce. S tem da je sedaj tudi že veliko svojcev v finančni stiski. Imam primer zakonskega para, kjer je hčerka podpisala na csd-ju in pri meni izjavo, dogovor, da bo doplačevala za starše. Ampak kaj mi to koristi, če ne more plačevati, če še zase nima dovolj. In tako se dolg veča, vmes kličemo na csd, če se da vseeno kaj narediti. Pa pravijo, da naj data vlogo. Spet naredimo vlogo, pošljemo na csd, tam vidijo, da je podpisano iz strani hčerke pa tudi neka dediščina je bila zadaj – neka hiša, ki bi jo hčerka zelo rada prodala pa je nihče noče kupiti. In ji ta hiša visi kot mlinski kamen okoli vratu. Dolg raste, mi smo po zakonu dolžni dajat izvršbe, ker drugače smo mi v prekršku. Spet začaran krog. Pri nas sta pa /zakonca, praktično brez sredstev, imata tisto minimalno žepnino. Je težko./ (8) Do zdaj sta imela našparano za oskrbo, zdaj je pa to pošlo. In /se je zelo težko s tem soočiti./ (9) Zdaj smo dali vlogo za izredno denarno socialno pomoč in upamo, da bosta vsaj to dobila. Da si lahko vsaj kdaj kaj kupita. Ker /ta občutek, da si delal celo življenje, da imaš pokojnino, zdaj pa naenkrat nimaš več denarja, je res grozljiv./ (10)

Opišite, na kakšen način ste jim pomagali/jim pomagate pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku in/ali denarni socialni pomoči.

/Ubistvu se lahko samo pogovarjam/(11) in /jih tolažim/(12) oz. /če začetim v pogovoru, da bi se slučajno karkoli dalo naredit, takoj pokličem na csd./ (13) Moram reči, da so zelo razumevajoči in grejo nam na roko, probajo pomagat. Tako da to, kar je v medijih večkrat izpostavljeno, da na csd-jih nobenemu nič ne povejo... jaz ne vem. Gre tudi za to, da je zakonodaja tako zakomplicirana, da tudi če človeku razlagaš, bo pozabil. Ker jaz pozabim. In pokličem in vprašam, potem pa mi rečejo probaj to pa to. Ampak /kar trenutno lahko probam je ta izredna denarna socialna pomoč za te ljudi, ki so pri nas./ (14) Vendar pa v tem trenutku, ko govorim... ne vem, a bi bilo možno zrihtat tudi kaj preko Rdečega kriza in Karitasa. Ker imamo tudi pomoč na domu in je bil en gospod, ki je živel doma in ni znal delat z denarjem. Ko je dobil pokojnino, to je bilo za znoret. On si je kupil za pit, ostalo pa nič. Tako mu je naša oskrbovalka nosila kruh, ker ni imel nič za jest. To smo sicer zdaj rešili. Si pa pomagamo tudi tako, da /nam csd da potrdilo in mu gre oskrbovalka iskat kakšno stvar na RK ali Karitas./ (15) Tako da če nebi bilo teh nevladnih organizacij, kakorkoli jim hočemo reči, bi bili ljudje v veliko večji stiski, kakor so zdaj.

Kakšna je bila vaša pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati določeni pravici? Kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog?

Saj nekaj sem že povedala. /Drugače pa jaz sem jim pomagala./ (16)

Kakšna je bila vloga sorodnikov?

/Različna./ (17) Včasih so svojci tudi sami v poziciji, ko rabijo pomoč in če pridejo, definitivno se pogovorimo. Ravno prejle me je klical en gospod. Njegova žena imam mam v našem domu. In /sta se zavezala, da bosta onadva doplačevala za oskrbo./ (18) Bili so tako srečni, da je gospa dobila mesto v domu, da niso hoteli nič slišat, ko sem razlagala, kaj vse je možno. Bila sta prepričana, da bosta sama plačevala brez problema. In tako je šlo nekaj časa. Potem je pa žena ostala brez službe, imata tri otroke, on s službo v javni upravi lahko samo sanja o kakšni dobri plači. In je prišel povedat kako je. In ko sva raziskala možnosti, sva ugotovila, da bi oni že zdavnaj lahko zaprosili, da bi jim občina doplačevala za oskrbo. In zdaj smo tudi naredili to vlogo. Me je ravno danes klical, ker je rabil neke podatke in je rekel: A veste kako mi zdaj lažje dihamo. In sem se potem spraševala, kako to, da ubistvu niso vedeli. Ampak dokler ni povedal, jaz tudi nisem mogla vedeti za stisko. Načeloma na sprejemu povem, da vidim, da ste se vi zavezali za doplačevanje in da obstaja možnost, da doplačuje občina. Ampak v glavnem ljudje kar vejo, da potem se pa na premoženje usedejo. V tem dotičnem primeru sploh nobenega premoženja ni bilo, kar je ubistvu res škoda in sem zdaj to gospodu tudi povedala. Je rekel, da si je sam zasral, po domače povedano. In je vesel že tega, da jim sedaj vsaj to malo pomaga. /Kakšni svojci so v položaju da sami rabijo pomoč/(19) ali pa tista hčerka od zakoncev, ki sem jo prej omenjala. Prav duša me boli vsakič ko jo vidim, ampak do mene ne pride. Tudi če jo vabim ne pride, se nekaj izgovori. Niti telefonirat ji več ne morem, ker je zamenjala telefonsko številko. Nekako to me najbolj skrbi. Sporočim na csd, kaj se dogaja, da tudi oni vejo. Sicer je še zaposlena za 4 ure, ampak tisti občutek imam, da ne more več obvladovati zadev in da naj gre naprej kakor gre. To me zelo skrbi. Ker to so ljudje, ki ne zdržijo več vseh teh pritiskov. Grozljivo. /Kakšni svojci pa poznajo vse pravice./ (20) pa še mene potem kaj novega naučijo, kar je tudi v redu.

Opišite, kako ste stanovalcem pojasnili spremembe zakonodaje.

/Povem jim sproti,/(21) kolikor se koga sploh dotikajo. Pa tudi kadar je kaj novega, kot je bil ZUJF, te pravice in to, /smo se tudi na skupini s socialno delavko pogovarjali./(22) Ampak tako kot sem rekla, to so neke črke zakona, ki jih /skušaš malo bolj preprosto povedati, kaj preveč pa tudi ne smeš, ker lahko narobe poveš./(23) Jaz se zanašam na to, da so mogoče vsaj slišali, da socialna delavka nekaj o tem govori in da pridejo potem k meni in vprašajo.

Menite, da se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči? Kako se to opazi?

/Da, finančno stanje stanovalcev se je poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka./(24) Pred sprejetjem zakona je imelo precej ljudi pri nas varstveni dodatek. Včasih pride do tega, da pride najprej en zakonec, pa potem še drugi. Včasih ima samo eden pokojnino pa še tisti je imel nizko in je imel varstveni dodatek. Zdaj ga pa nima več in potem svojci klecajo. Pridejo šele takrat, ko svojci res res ne morejo več plačevati, kar pomeni, da imata zakonca pri nas najvišjo oskrbo in eno nizko pokojnino. In na ministrstvu mi rečejo, da lahko zaprosijo za doplačilo občine in tudi dobili bi ga. Ampak v ozadju je pa neka hiša v kateri ti svojci živijo. Slovenci smo do neke mere tudi ujetniki tega, ampak... če so svojci stari 50, 60 let in da v tej hiši živijo že celo svoje življenje, jih je pa tudi za razumeti, da hočejo tam ostati.

Kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu? Kako se vi soočate s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov?

/Največ jim pomagajo svojci,/(25) vendar pa se povečuje tudi število takih, ki /jim doplačuje občina./(26) Tako da /me kar malo skrbijo te stvari,/(27) o katerih se vse bolj govori. In sicer, da bo država občinam namenila nekaj manj denarja. In so občine rekle, da pač ne bodo mogle izpolnjevati svojih obveznosti. Doplačila v domu so tudi ena takih obveznosti. In sem nekaj dni nazaj govorila z računovodkinjo, kaj bomo storili v tem primeru. A bomo dali izvršbo na občino? Je rekla, ja seveda, saj ne bomo ta prvi. Se pravi, da se to nekje že dogaja, verjetno v manjših, bolj revnih občinah. Pa saj si lahko predstavljam. Recimo, pri nas je oskrba III/1 v dvoposteljni sobi 821 € na mesec, približno. Recimo, da ima človek 500 € pokojnine, se pravi da občina doplača malo čez 300 €. In to je potem na leto okrog 3600 €. Ampak recimo, da je 10 takih ljudi. In potem si predstavljaj, da imajo najbližje nek dom s koncesijo, kjer je cena oskrbe malo višje nastavljena kot pri nas, okrog 1000 € na mesec. In mora potem občina doplačevati 500 € na mesec... to pa verjamem, da je za občino že velik zalogaj.

Menite, da so stanovalci, ki ne prejema več varstvenega dodatka bolj podvrženi revščini? Kako se to opazi?

/Ja, menim da so stanovalci bolj podvrženi revščini odkar ne prejema več varstvenega dodatka./(28) In to se opazi tako, da /si priškrtnjejo kakšne priboljške, ki jih imajo radi./(29) Npr. /če so prej spili dve kavici na dan, zdaj spijejo eno,/(30) pa je kavica 30 centov. Potem, /ko se oblačilo strga, postane grdo, se več pritožujejo, kaj delajo v pralnici z oblekami./(31) Včasih so brez besed pač kupili novo obleko. Zdaj veliko rešujemo z našo garderoberko, ker na srečo še obstajajo ljudje, ki po smrti starega človeka, pustijo njegove obleke v domu. In potem garderoberka, ki ljudi pozna, presodi, če bi komu kaj prav prišlo. In potem to operemo in razdelimo med stanovalce. Potem, /ena gospa si zdaj ne more več kupiti cigaret in je nehala kaditi./(32) Saj lahko rečemo, da je to pozitivno, ampak po drugi strani, če je kadila 40 let in zdaj zaradi pomanjkanja denarja ne kadi...imam mešane občutke. Fajn je za njeno zdravje, da ne kadi več, ampak po drugi strani me pa razlog blazno moti.

Opišite, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na vaše področje strokovnega dela. Navedite konkretne primere.

/Veliko več je dela z vlogami,/(33) zato ker ljudje odkrivajo neke prihranke, ki jih prej očitno niso bili dolžni spremljati na centru. Drugače pa še vedno jaz pišem vloge.

Kakšno je vaše mnenje/vaš pogled na oba zakona na področju starih ljudi?

Moje mnenje je, da /šparajo na tistih, ki se najtežje branijo./(34) In delajo tako, kot se je zmeraj delalo. Niso nič toplega odkrili. In /če bo to še v bodoče oz. če ne bo kakšne spremembe,, bomo lahko tisto besedo »socialna« država kar izpustili./(35)

Se vam zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka? Zakaj?

/Ja, jaz mislim, da so diskriminirani, če ne prejemajo več varstvenega dodatka./ (36) /Ker tudi tukaj v domu je treba plačati, da imaš ti te življenjske okoliščine primerno urejene. Sicer je to skrito v oskrbi doma./ (37) Mi v oskrbi naštevamo taksativno: dvoposteljna soba je toliko, kopanje je toliko, prva oskrba je toliko. Ampak definitivno s tem plačujemo tudi ogrevanje, pralnico in tako naprej. Mislim, da bi moralo biti tako, kot je recimo pri dodatku za pomoč in postrežbo. Če ti rabiš pomoč, zato ker ne moreš sam hoditi in ne moreš sam jest, to rabiš, neglede na to ali si doma, ali si tukaj v domu. In ti ta dodatek pripada če si doma ali pa tukaj. Ampak to je moje mnenje.

Opišite, kakšne spremembe prinašata zakona za socialno delo kot znanost in stroko.

Ko sem bila na faksu in ko so mi rekli, da je socialno delo zelo vezano na politiko, se mi je zdelo, da malo pretiravajo. Ko sem začela delati, se mi je zdelo, da so to še premalo poudarjali. /Neka etika, ki jo narekuje stroka pa že sama zdrava pamet, čeprav ni več tako grozno priljubljena, sta s tem, kar moramo delati, večino časa skregana./ (38)

Ste opazili kakšne razlike med stanovalci (ki ne prejemajo več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare? Kakšne?

Lahko povem smo to, da /verjetno je to tudi kaj povezano z varstvenim dodatkom, da imamo kar nekaj prošenj od ljudi, ki so že v domu, da pridejo k nam./ (39) In tako je po vseh javni zavodih, po mojem. Recimo, dokler je bila Idrija javni zavod, nismo imeli iz idrijskega področja nobene prošnje, razen če so svojci živeli bolj v Ljubljani ali pa tem okolišu. Odkar so pa d.o.o., to slavno javno zasebno partnerstvo, imamo pa kar nekaj prošenj. In meni je žal za te ljudi, ker imajo tam socialno mrežo. Ampak ker vejo, da so svojcem na puklu, po domače povedano, se temu odpovejo in pridejo sem. Pa saj nič ne rečem. Eni se lepo ujamejo in tudi s kolegico v Idriji sodelujem. Povprašam, kaj bi lahko, kako bi lahko se nekdo boljše počutil tudi pri nas. Ampak prav pa ni. Kar pomeni, da dostopnost ni enaka.

Če bi lahko, kaj bi spremenili v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi?

To bo zdaj zelo nestrokovno odgovor, ampak tak splošen občutek imam, da vsakič ko se nekaj spremeni, da se spremeni na slabše za nas. Da bi ti pa znala naštet, kaj vse to je...no, /izguba varstvenega dodatka je zagotovo ena takih stvari./ (40) Pa potem /to strogo gledanje prihrankov./ (41) Da bi ti pa še kaj lahko povedala, bi pa lahko kar odprla zakone in šla od člena do člena.

- (1) najprej sploh niso opazili sprememb → niso opazili sprememb → spremembe v življenju stanovalcev
- (2) neki osebi (staremu človeku) so ukinili doplačilo občine → ukinitve doplačila občine → spremembe v življenju stanovalcev
- (3) najprej je bilo treba iti do gospe, ji pojasniti kaj je bilo in jo potolažiti → pojasnjevanje stanovalcem → spremembe v življenju stanovalcev
- (4) potrebno je bilo urediti s svojci, s tistimi, ki so pooblaščen za račun, tudi njemu je bilo treba razložiti za kaj gre in da je treba paziti, da bo na računu le še toliko in toliko denarja → pojasnjevanje sorodnikom → spremembe v življenju stanovalcev
- (5) življenje ljudi se je zakompliciralo → življenje se je zakompliciralo → spremembe v življenju stanovalcev
- (6) ker jih je strah → prisoten strah → spremembe v življenju stanovalcev
- (7) bilo jih je strah → strah → soočanje stanovalcev
- (8) težko je, ker imata zakonca, ki sta praktično brez sredstev, minimalno žepnino → slabo finančno stanje → soočanje stanovalcev
- (9) zelo težko se je s tem soočiti → težko je → soočanje stanovalcev
- (10) ta občutek, da si delal celo življenje, da imaš pokojnino, zdaj pa naenkrat nimaš več denarja, je res grozljiv → grozljiv občutek → soočanje stanovalcev

- (11) ubistvu se lahko samo pogovarjam → pogovor → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (12) jih tolaži → tolažba → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (13) če v pogovoru začuti, da bi se slučajno karkoli dalo narediti, takoj pokliče na csd → sodelovanje s csd-jem → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (14) kar trenutno lahko proba je izredna denarna socialna pomoč za ljudi, ki bivajo v domu → urejanje denarne socialne pomoči → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (15) csd jim da potrdilo in gre oskrbovalka človeku iskat kakšno stvar na Rdeči Križ ali Karitas → sodelovanje s humanitarnimi organizacijami → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (16) stanovalcem je ona pomagala → pomoč pri izpolnjevanju vlog → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (17) različna vloga svojcev → različna → vloga sorodnikov
- (18) svojca sta se zavezala, da bosta doplačevala za oskrbo → doplačevanje stroškov oskrbe → vloga sorodnikov
- (19) kakšni svojci so v položaju, da sami rabijo pomoč → potrebujejo pomoč → vloga sorodnikov
- (20) kakšni svojci poznajo vse pravice → poznavanje pravic → vloga sorodnikov
- (21) pove jim sproti → pove sproti → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (22) tudi na skupini s socialno delavko so se pogovarjali → na skupini → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (23) skuša malo bolj preprosto povedati, preveč pa tudi ne sme, ker lahko narobe pove → preprosta razlaga → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (24) da, finančno stanje stanovalcev se je poslabšalo z izgubi varstvenega dodatka → poslabšanje finančnega stanja → finančno stanje stanovalcev
- (25) največ jim pomagajo svojci → sorodniki → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (26) doplačuje jim občina → občina → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (27) jo kar malo skrbijo te stvari → zaskrbljenost → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (28) ja, meni, da so stanovalci bolj podvrženi revščini odkar ne prejemajo več varstvenega dodatka → podvrženi revščini → podvrženost stanovalcev revščini
- (29) priškrtnjejo si kakšne priboljške, ki jih imajo radi → brez priboljškov → podvrženost stanovalcev revščini
- (30) če so prej spili dve kavici na dan, zdaj spiijejo eno → odpovedovanje kavi → podvrženost stanovalcev revščini
- (31) ko se oblačilo strga, postane grdo, se več pritožujejo kaj delajo v pralnici z oblekami → pritoževanje čez pralnico → podvrženost stanovalcev revščini
- (32) gospa si ne more več kupiti cigaret in je nehala kaditi → prenehati kaditi → podvrženost stanovalcev revščini
- (33) veliko več dela je z vlogami → več dela z vlogami → spremembe strokovnega dela
- (34) šparajo na tistih, ki se najtežje branijo → varčevanje države na račun starih ljudi → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (35) če bo to še v bodoče oziroma če ne bo kakšne spremembe, bomo lahko tisto besedo »socialna« država kar izpustili → vprašanje socialne države → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (36) ja, misli, da so diskriminirani, če ne prejemajo več varstvenega dodatka → stanovalci so diskriminirani → diskriminacija stanovalcev
- (37) tudi v domu je treba plačat, da ima nekdo te življenjske okoliščine primerno urejene in sicer je to skrito v oskrbi doma → plačevanje oskrbe za primerno urejeno bivanjsko okolje → diskriminacija stanovalcev
- (38) neka etika, ki jo narekuje stroka in že sama zdrava pamet sta s tem, kar morajo delati socialni delavci, večino časa skregana → nasprotovanje med etiko in prakso → spremembe za socialno delo
- (39) verjetno je to tudi kaj povezano z varstvenim dodatkom, da imajo kar nekaj prošenj od ljudi, ki so že v domu, da pridejo k njim → premestitve → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

(40) izguba varstvenega dodatka je zagotovo ena takih stvari → izguba varstvenega dodatka → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

(41) to strogo gledanje prihrankov → upoštevanje prihrankov → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

Intervju G

Kakšne spremembe je prinesla nova zakonodaja v življenja stanovalcev doma?

/Najprej je bila vse skupaj ena velika zmeda./ (1) Tudi sama sem se morala pogovoriti s kolegicami iz ostalih domov, pa tudi iz Centra za socialno delo. Potem so me ljudje začeli spraševati, kaj se dogaja. Pa ne samo stanovalci, svojci so cel čas klicali. Sem jim razlagala, kolikor se je dalo. /Stanovalce je bilo predvsem strah./ (2) So mi rekli, /kaj se bo zgodilo z njimi./ (3) /Pa panika je bila./ (4) Sploh stari ljudje se hitro ustrašijo, ko se začne govoriti o ukinjanju nekega denarja. Itak je tako, nihče izmed stanovalcev ni prejemal varstvenega dodatka, ker ga ni mogel. Po zakonu star človek, ki biva v domu za stare, ne more prejemati varstvenega dodatka. Če mene vprašate, popolna bedarija. Veliko ljudi bi rabilo dodatek. Tako pa skoraj životarijo. No, bilo pa je kar nekaj takih, ki so pred prihodom v dom dobivali varstveni dodatek. Tem sem pri sprejemu razložila, kaj se bo zgodilo z dodatkom. /Pa so bili zaskrbljeni./ (5) Ampak ni bilo druge poti. No, ko pa sta leta 2012 začela veljati ZSVarPre in ZUPJS, so se pa stanovalci ustrašili. Ker večina ne ve, kakšne prejemke dobiva. In so se bali, da jim bodo še kaj vzeli. /Pa ko so slišali, da jim lahko vzamejo premoženje...joj, panika./ (6)

Opišite, kako so se stanovalci soočali s tem.

/Strah jih je bilo./ (7) Pa /začeli so razmišljati, pri katerih stvareh bodo lahko prišparali kakšen evro./ (8) Vem za gospo, ki je pred prihodom v dom vsak dan pila kavo. Ker ima zelo nizko pokojnino, ji mora za pokritje stroškov oskrbe dodati občina, pa še svojci. /Od prvega dne, ko je prišla sem, ne pije več kave./ (9) Ker si je enostavno ne more privoščiti. Pa stane nekaj centov. Drugače pa /so precej jamrali./ (10) se bali. /Bili so zmedeni./ (11) A na koncu koncev, /sprijaznili so se s tem./ (12) Veliko jih je dejalo: pa saj drugega mi ne preostane. Ja, res je. Zakonodaja je zakonodaja. Čez njo ne gre.

Opišite, na kakšen način ste jim pomagali/jim pomagate pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku in/ali denarni socialni pomoči.

/Predvsem s pogovorom./ (13) /Da se jim razloži, za kaj se gre./ (14) /Posvetiti se vsakemu posebej./ (15) /Jim nameniti pomirjevalne besede, z več optimizma./ (16) Kar zna biti včasih zelo težko, veste. Težko je najti optimistično besedo za človeka, ki komaj plačuje domsko oskrbo. Če pa veš, da ne moreš narediti nič. /Lahko pomagaš le s kakšno pomočjo Rdečega križa./ (17) pa tudi to ne vedno. Še dobro, da /imamo nekaj prostovoljcev, ki včasih z lepo besedo in lepimi dejanji nadomestijo moje delo./ (18)

Kakšna je bila vaša pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati določeni pravici? Kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog?

Ko so prišli v dom, /sem jim svetovala, kaj naj naredijo./ (19) Nekaterim /sem pomagala pri izpolnjevanju vlog./ (20) /veliko pa so jim pomagali svojci./ (21) Pa /tudi na centru za socialno delo./ (22)

Kakšna je bila vloga sorodnikov?

/Svojci so pomagali predvsem v finančnem smislu./ (23) Kar /precej jih doplačuje za oskrbo mame ali očeta./ (24) Pa seveda /čustvena podpora svojcev./ (25) Da /dajo neko upanje človeku, da se ga potolaži./ (26) Je pa težko tudi za svojce. Marsikateri še sam komaj preživi, pa mora plačevati še za oskrbo mame. Tudi svojec kdaj pa kdaj rabi kakšno tolažilno in spodbudno besedo. Kar nekaj dela je bilo tudi s svojci, ja.

Opišite, kako ste stanovalcem pojasnili spremembe zakonodaje.

/Ubistvu mi ni bilo treba veliko razlagat./ (27) ker so stanovalci, ki so prejemali varstveni dodatek, tega izgubili že, ko so prišli živeti v dom. Je pa nekaj stanovalcev vseeno prišlo k meni in me spraševali, kaj se dogaja, če bodo tudi oni ostali brez denarja. Seveda nikomur ne bi nič vzeli, ker nihče ne prejema dodatka. Toda stari ljudje se hitro ustrašijo, ko se gre za denar, ponavadi tudi ne vedo, katere prejemke točno dobivajo. /Najprej sem jih pomirila, da jim nihče ničesar ne bo vzel./ (28) Potem pa, /da je prišlo do sprememb./ (29) /Varstveni dodatek in denarna socialna pomoč – prejšnja državna pokojnina, sta postala socialno varstvena prejemka./ (30) Kar /pomeni, da jih je potrebno vrniti državi./ (31) /Zaostri so tudi pogoje za pridobitev varstvenega dodatka, pri pridobivanju tega se upošteva premoženje vlagatelja./ (32) /Država pa lahko postane delna lastnica

premoženja, ki ga ima prejemnik varstvenega dodatka./ (33) Je pa težko zakonodajo razlagati ljudem na način, da te bodo razumeli. Saj včasih še sama sebe ne razumem.

Menite, da se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči? Kako se to opazi?

/Vsekakor./ (34) /Ljudje so si včasih lahko kaj več privoščili./ (35) Pa /so hodili na izlete./ (36) pa /sami so šli v trgovino po nakupih./ (37) Danes tega ni več. /Tudi frizerka tu v domu pravi, da se kar pozna upad strank pri njej./ (38) /Ljudje res gledajo na vsak evro./ (39) Se mi zdi, da najbolj /šparajo pri nakupovanju oblek./ (40) Si mislijo, da novih ne rabijo, saj tako ali tako nikamor ne grejo. Pa ni tako. Nekatere gospe so zelo rade zrihtane. Potem pa kar naenkrat tega ne morejo več, ker nimajo denarja. To niso več one. /Pa pozna se tudi pri oskrbi v domu. Tako svojci kot stanovalci skušajo čim dlje vztrajati pri nižji stopnji oskrbe, ker je cenejša./ (41) Vendar v nedogled to ne gre. Če rabi gospa več pomoči, ji jo moramo zagotoviti, vendar se s tem povečajo tudi stroški oskrbe.

Kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu? Kako se vi soočate s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov?

Kolikor lahko, si /stanovalci stroške oskrbe pokrivajo sami./ (42) Če imajo prenizko pokojnino, /nekaterim doplačuje občina./ (43) Če je pa še to premalo, pa /doplačujejo svojci./ (44) Zadnja leta je kar precej takih stanovalcev, ki jim za oskrbo v domu doplačujejo svojci. Se pozna, da se pokojnine nižajo. Sama jim skušam pomagati tako, da raziščemo, ali bi jim lahko za oskrbo doplačevala tudi občina. Nekateri sploh vejo ne, da to obstaja. Če ne dobijo pomoči občine, /se probam dogovoriti kaj s centrom za socialno delo. Za kakšno izredno denarno socialno pomoč./ (45) /Včasih si stanovalci tudi med sabo kaj pomagajo, bolj v malenkostih./ (46) Si med seboj častijo kavico in tako. Je pa naporno in težko, ko s svojci izčrpamo vse možnosti za pomoč. In ostane svojec edini, ki mora doplačevati za oskrbo mame ali očeta. Ker ne moreš nič več narediti, da bi pomagal. Lahko samo še nameniš kakšno vzpodbudno besedo. Ampak tudi to danes ne pomaga več. Vse več in več ljudi je v denarni stiski. Ne morejo preživljati lastnih družin, povrh vsega morajo pa še doplačevati za oskrbo svojca. /Težko je./ (47) Ne vem, kako bo šlo naprej. Kdo bo plačeval za oskrbo.

Menite, da so stanovalci, ki ne prejemajo več varstvenega dodatka bolj podvrženi revščini? Kako se to opazi?

/To je težko oceniti./ (48) Ker vsak drugače gleda na revščino. Sploh starejši, oni so navajeni skromno živeti. In oni, če se nečesa ne morejo privoščiti, rečejo da ne rabijo, da živijo skromno. Medtem ko bi mi rekli, da smo revni in si tega pa tega ne moremo kupiti. No, če pa pogledam z vidika, kot jaz dojemam revščino.../bi rekla, da ja, stanovalci so revni, so podvrženi tveganju revščine./ (49) /Ne morejo si kupiti kavice, obleke, iti v trgovino po sadje, čokolado, kupiti vnuku darilo.../ (50) /vse več je takih, ki so revni./ (51)

Opišite, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na vaše področje strokovnega dela. Navedite konkretne primere.

/Nekoliko se je povečala količina dela s papirji./ (52) torej administrativno delo. Po drugi strani pa /zmanjkuje časa za pravo socialno delo./ (53) /Vse manj je stika s stanovalci doma./ (54) če že, večinoma urejamo kakšne papirje. /Zmanjkuje časa za pogovore z njimi./ (55)

Kakšno je vaše mnenje/vaš pogled na oba zakona na področju starih ljudi?

/Negativno./ (56) /Oba zakona sta še bolj osiromašila stare ljudi./ (57) ki so že tako najbolj na udaru kar se pomanjkanja financ tiče. /Mislim, da tudi sistem ne bo zdržal. Občine ne bodo mogle doplačevati oskrbe tako velikemu številu stanovalcev./ (58) Ne vem, kaj bodo storili. /Še bolj bodo prizadeti svojci, v finančnem smislu./ (59) Kaj bomo storili s človekom, ki ne bo mogel plačati oskrbe. Na cesto ga ne moremo postaviti. Poleg tega /mislim, da se bo manj ljudi odločalo za preselitev v dom, ker tukaj avtomatsko izgubijo varstveni dodatek./ (60) Raje bodo ostali doma, dobivali varstveni dodatek in trpeli. Npr. človek z demenco...rabi strokovno pomoč, svojci težko skrbijo zanj. A ostal bo doma, samo zato, da bo lahko prejemal varstveni dodatek, ki mu pripada. Po drugi strani pa se bodo morda odločili za pomoč na domu in bodo varstveni dodatek pravzaprav namenili samo za plačevanje pomoči na domu. Spet jim ne bo ostalo nič denarja. /Se mi zdi, da vsak nov zakon, vsaka sprememba, najbolj prizadene stare ljudi./ (61)

Se vam zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka? Zakaj?

/Seveda, absolutno./ (62) Če samo pogledamo funkcijo varstvenega dodatka po novem: namenjen je kritju življenjskih stroškov, ki se jim na dolgi rok ni mogoče izogniti oziroma ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju (npr. stroškom z vzdrževanjem stanovanja). /Saj stanovalci domov za stare imajo tudi stroške s stanovanjem, torej z bivanjem v domu. Ko plačajo oskrbo, je tako, kot da bi posebej plačali elektriko, komunalo, stroške hrane in tako naprej./ (63) Res ne vidim razlike med stanovalci domov in tistimi, ki še bivajo v lastnih domovih. /Zdi se mi zelo nepošteno, da stanovalci domov ne morejo dobivati varstvenega dodatka./ (64)

Opišite, kakšne spremembe prinašata zakona za socialno delo kot znanost in stroko.

/Za socialno delo ne prinašata nič dobrega./ (65) Pravzaprav /omejujeta delo socialnih delavk in jih na nek način zapirata v pisarne./ (66) povečujeta birokratsko vlogo socialnih delavk. So pa precej bolj na udaru, če lahko tako rečem, socialne delavke na centrih za socialno delo. Tam je ukvarjanja z varstvenimi dodatki veliko več kot v domovih. /Potrebno bo najti rešitve, da socialno delo ne bo več tako zbirokratizirano./ (67) In /dati socialnim delavcem/delavkam možnost, da namenijo več časa stikom s stanovalci domov./ (68)

Ste opazili kakšne razlike med stanovalci (ki ne prejema več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare? Kakšne?

/Ja, razlike se opazijo./ (69) Veliko se pogovarjam s kolegicami iz ostalih domov. Mi smo zasebni dom. Vendar stanovalci se obnašajo podobno. Tako tisti, ki živijo pri nas, kot tisti, ki bivajo v javnih domovih in imajo manjše stroške s plačevanjem oskrbe. /Vsi stanovalci so postali precej šparovni./ (70) /Dlje časa razmišljajo o kakšnem nakupu./ (71) /več varčujejo./ (72) če sploh lahko. Pozna se, že tako so bolj skromni. Seveda imamo tudi take, ki jim ni treba skrbeti glede financ, ker si lahko sami s pokojnino krijejo stroške oskrbe. A takih je malo. Pozna se tudi, da /ljudje najprej skušajo dobiti mesto v javnih domovih./ (73) Če res ne gre drugače, pridejo v zasebne. A ves čas iščejo mesto v javnem domu, ki je cenejši. Zato imam kar nekaj tako imenovanih prehodnih stanovalcev, ki pridejo le za toliko časa, dokler ne najdemo mesta v javnem domu.

Če bi lahko, kaj bi spremenili v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi?

Precej optimistično bom povedala.../vsem bi povečala pokojnine./ (74) /jim namenila takšne in drugačne dodatke, da bi imeli dovolj za plačevanje doma./ (75) Pa /da svojci ne bi bili tako finančno prizadeti./ (76) Saj pravim, optimistično videnje. Kam pa pridemo brez optimizma. Ker težko je gledati človeka, ki nima denarja za nakup nove obleke, ali pa kave, cigaret, nima za frizerja. Prosim vas, to so osnovne potrebščine, ki jih potrebujete vi in jaz. To ni nek priboljšek. Ne vem kam bo šlo to.

- (1) najprej je bila vse skupaj ena velika zmeda → zmeda → spremembe v življenju stanovalcev
- (2) stanovalce je bilo predvsem strah → prisoten strah → spremembe v življenju stanovalcev
- (3) kaj se bo zgodilo z njimi → negotovost → spremembe v življenju stanovalcev
- (4) panika je bila → panika → spremembe v življenju stanovalcev
- (5) bili so zaskrbljeni → zaskrbljenost → spremembe v življenju stanovalcev
- (6) ko so slišali, da jim lahko vzamejo premoženje, je bila panika → panika → spremembe v življenju stanovalcev
- (7) strah ji je bilo → strah → soočanje stanovalcev
- (8) začeli so razmišljati, pri katerih stvareh bodo lahko prišparali kakšen evro → varčevanje → soočanje stanovalcev
- (9) gospa od prvega dne, ko je prišla sem, ne pije več kave → odpoved kavi → soočanje stanovalcev
- (10) precej so jamrali → jamranje → soočanje stanovalcev
- (11) bili so zmedeni → zmedenost → soočanje stanovalcev

- (12) sprijaznili so se s tem → sprijaznjenje → soočanje stanovalcev
- (13) pomagala jim je predvsem s pogovorom → pogovor → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (14) razložila jim je, za kaj se gre → razlaga → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (15) posvetila se je vsakemu posebej → posvetiti čas posamezniku → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (16) namenila jim je pomirjevalne besede, z več optimizma → pomirjanje → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (17) pomagala jim je s pomočjo Rdečega Križa → sodelovanje s humanitarnimi organizacijami → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (18) imajo nekaj prostovoljcev, ki včasih z lepo besedo in lepimi dejanji nadomestijo njeno delo → pomoč prostovoljcev → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (19) svetovala jim je, kaj naj naredijo → svetovanje → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (20) nekaterim je pomagala pri izpolnjevanju vlog → pomoč pri izpolnjevanju vlog → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (21) pomagali so jim tudi svojci → pomoč sorodnikov → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (22) pomagali so jim tudi na centru za socialno delo → sodelovanje s csd-jem → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (23) svojci so pomagali predvsem v finančnem smislu → finančna pomoč → vloga sorodnikov
- (24) kar precej jih doplačuje za oskrbo mame ali očeta → doplačevanje stroškov oskrbe → vloga sorodnikov
- (25) čustvena podpora svojcev → čustvena podpora → vloga sorodnikov
- (26) dajo neko upanje človeku, da se ga potolaži → tolažba → vloga sorodnikov
- (27) ubistvu ji ni bilo treba veliko razlagati → malo razlage → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (28) najprej jih je pomirila, da jim nihče ničesar ne bo vzel → nič ne bodo vzeli → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (29) da je prišlo do sprememb → prišlo je do sprememb → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (30) varstveni dodatek in denarna socialna pomoč – prejšnja državna pokojnina, sta postala socialno varstvena prejemka → varstveni dodatek in denarna socialna pomoč sta postala socialno varstvena prejemka → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (31) pomeni, da jih je treba vrniti državi → vračati državi → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (32) zaostri so se tudi pogoji za pridobitev varstvenega dodatka, pri pridobivanju tega se upošteva premoženje vlagatelja → upoštevanje premoženja → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (33) država lahko postane delna lastnica premoženja, ki ga ima prejemnik varstvenega dodatka → država postane lastnica → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (34) vsekakor se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka → poslabšanje finančnega stanja → finančno stanje stanovalcev
- (35) ljudje so si včasih lahko kaj več privoščili → včasih so si lahko več privoščili → finančno stanje stanovalcev
- (36) hodili so na izlete → hodili na izlete → finančno stanje stanovalcev
- (37) sami so šli v trgovino po nakupih → včasih so šli sami v trgovino → finančno stanje stanovalcev
- (38) frizerka v domu pravi, da se kar pozna upad strank pri njej → odpoved frizerki → finančno stanje stanovalcev
- (39) ljudje res gledajo na vsak evro → bolj pozorni na denar → finančno stanje stanovalcev
- (40) šparajo pri nakupovanju oblek → odpoved nakupovanju oblek → finančno stanje stanovalcev
- (41) pozna se tudi pri oskrbi v domu, saj skušajo tako svojci kot stanovalci čim dlje vztrajati pri nižji stopnji oskrbe, ker je cenejša → vztrajanje pri nižji stopnji oskrbe → finančno stanje stanovalcev
- (42) stanovalci si stroške oskrbe pokrivajo sami → stanovalci → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov

- (43) nekaterim doplačuje občina → občina → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (44) doplačujejo svojci → svojci → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (45) poskuša se dogovoriti s centrom za socialno delo, za kakšno izredno denarno socialno pomoč → izredna denarna socialna pomoč → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (46) včasih si stanovalci tudi med seboj kaj pomagajo, bolj v malenkostih → sostanovalci → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (47) težko mi je, ker je toliko stanovalcev v stiski → težko je → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (48) težko je oceniti → neopredeljena → podvrženost stanovalcev revščini
- (49) bi rekla, da ja, stanovalci so revni, so podvrženi tveganju revščine → podvrženi revščini → podvrženost stanovalcev revščini
- (50) ne morejo si kupiti kavice, obleke, iti v trgovino po sadje, čokolado, kupiti vnuku darilo → brez priboljškov → podvrženost stanovalcev revščini
- (51) vse več je takih, ki so revni → vse več revnih → podvrženost stanovalcev revščini
- (52) nekoliko se je povečala količina dela s papirji → več dela z vlogami → spremembe strokovnega dela
- (53) zmanjkuje časa za pravo socialno delo → pomanjkanje časa za socialno delo → spremembe strokovnega dela
- (54) vse manj je stikov s stanovalci doma → manj stikov s stanovalci → spremembe strokovnega dela
- (55) zmanjkuje časa za pogovore z njimi → pomanjkanje časa za pogovore s stanovalci → spremembe strokovnega dela
- (56) negativno mnenje → negativno → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (57) oba zakona sta še bolj osiromašila stare ljudi → osiromašenje starih ljudi → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (58) misli, da tudi sistem ne bo zdržal, saj občine ne bodo mogle doplačevati oskrbe tako velikemu številu stanovalcev → težave občin z doplačevanjem oskrb → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (59) v finančnem smislu bodo še bolj prizadeti svojci → sorodniki še bolj prizadeti → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (60) misli, da se bo manj ljudi odločalo za preselitev v dom, ker tam avtomatsko izgubijo varstveni dodatek → manj nastanitev v domove za stare → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (61) zdi se ji, da vsaka sprememba najbolj prizadene stare ljudi → najbolj prizadene stare ljudi → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (62) seveda, absolutno se ji zdi stanovalci domov za stare diskriminirani → stanovalci so diskriminirani → diskriminacija stanovalcev
- (63) stanovalci domov za stare imajo tudi stroške s stanovanjem, torej z bivanjem v okolju in ko plačajo oskrbo je tako, kot da bi posebej plačali elektriko, komunalo, stroške hrane → plačevanje oskrbe za primerno urejeno bivanjsko okolje → diskriminacija stanovalcev
- (64) zdi se ji zelo nepošteno, da stanovalci domov ne morejo dobivati varstvenega dodatka → nepošteno → diskriminacija stanovalcev
- (65) za socialno delo ne prinašata nič dobrega → nič dobrega → spremembe za socialno delo
- (66) omejujeta delo socialnih delavk in jih na nek način zapirata v pisarne → zapiranje socialnih delavk v pisarne → spremembe za socialno delo
- (67) potrebno bo najti rešitve, da socialno delo ne bo več tako zbirokratizirano → iskanje rešitev proti birokratizaciji socialnega dela → spremembe za socialno delo
- (68) dati socialnim delavkam/delavcem možnost, da namenijo več časa stikom s stanovalci domov → več stikov socialnih delavcev s stanovalci → spremembe za socialno delo
- (69) ja, razlike se opazijo → razlike so → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

- (70) vsi stanovalci so postali precej šparovni → skromnost stanovalcev → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare
- (71) dlje časa razmišljajo o kakšnem nakupu → razmislek o nakupu → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare
- (72) več varčujejo → varčujejo → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare
- (73) ljudje najprej skušajo dobiti mesto v javnih domovih → namestitve v javne domove → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare
- (74) vsem bi povečala pokojnine → povečanje pokojnin → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi
- (75) namenila bi jim takšne in drugačne dodatke, da bi imeli dovolj za plačevanje doma → namenjanje dodatkov → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi
- (76) da svojci ne bi bili tako finančno prizadeti → finančna neprizadetost sorodnikov → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

Intervju H

Kakšne spremembe je prinesla nova zakonodaja v življenja stanovalcev doma?

/Sama kakšnih velikih sprememb nisem opazila./ (1) Zelo malo naših stanovalcev je prejelo varstveni dodatek. Mislim, da so bili le štirje ali pet. Kaj posebnega pri njih nisem opazila, pa točno vem, kateri so. /Se mi ne zdi, da bi imeli zaradi ukinitve varstvenega dodatka kakšne finančne težave./ (2) Vsaj meni ni nihče nič rekel. Je pa iz leta v leto težko za večino stanovalcev doma, kar se tiče plačevanja stroškov. Ti imajo vse večje težave. Tudi občine ne zmorejo več pokrivati takega števila stanovalcev, ki jim doplačujejo za oskrbo. No, to je že druga tema. Skratka, pri stanovalcih doma, ki so jim ukinili varstveni dodatek, nisem opazila večjih sprememb. Morda le to, da /sta dve gospe nekoliko pojamljali, da morata sedaj kar paziti na stroške, se pravi koliko in za kaj zapravljata./ (3) Drugače pa drugih sprememb sama nisem zaznala.

Opišite, kako so se stanovalci soočali s tem.

Kolikor sem opazila, /so se stanovalci s tem sprijaznili./ (4) Seveda je /bilo na začetku veliko jamranja in toženja./ (5) Vsakdo bi bil jezen in žalosten, če bi mu odvzeli neko količino denarja. Še posebej pa starim ljudem, ki so že tako ena izmed bolj revnih skupin ljudi. /Teh nekaj stanovalcev se je odpovedalo nekaterim malenkostim oz. bolje rečeno, stvarjem, ki jih ljudje opravljamo pogosto./ (6) Torej, hočem reči, da se niso odpovedali priboljškom, kot recimo hoditi na izlete in podobno. /Nekateri so se morali odpovedati frizerjem./ (7) pa /nakupom v trgovinah./ (8) tudi /glede oblek so postali bolj natančni in previdni./ (9) Vedo, da bodo ob izgubi ali uničenju obleke, morali kupiti drugo, za to pa verjetno nimajo denarja. Se mi zdi, da /kar pozorno gledajo na to, kam dajo denar./ (10) Jih pa popolnoma razumem. Predvsem njihovo /jezo, ki so jo občutili ob tem./ (11) Z nekaterimi sem govorila, z drugimi ne. Odvisno, če so prišli do mene.

Opišite, na kakšen način ste jim pomagali/jim pomagale pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku in/ali denarni socialni pomoči.

Torej, /z nekaterimi sem se pogovorila./ (12) so /mi zaupali svoje občutke in težave, ki jih bodo imeli s plačevanjem stroškov po tem, ko so izgubili varstveni dodatek./ (13) Če sem videla, da bo stanovalec res imel težave s plačevanjem oskrbe, /sva skupaj pogledala, kaj bi se dalo storiti./ (14) /Pri eni stanovalki smo ugotovili, da bi ji pripadal dodatek za pomoč in postrežbo. Smo ji ga uredili./ (15) Tega recimo prej nismo vedeli, ker je gospa brez težav pokrila stroške oskrbe z osebno pokojnino, ki jo je prejela in z varstvenim dodatkom. Sedaj ji dodatek za pomoč in postrežbo nekako nadomešča varstveni dodatek. /Z ostalimi smo preverili, če bi jim prav prišla pomoč karitativnih ustanov, torej Karitasa in Rdečega križa./ (16) /Eni gospe pa smo zrihtali enkratno denarno socialno pomoč na centru za socialno delo./ (17) Koliko lahko finančno pomagaš stanovalcem, vidiš šele v takšnih situacijah. Res pa je, da pri dveh stanovalcih, ki sta izgubila varstveni dodatek, nismo nič dodatnega našli oz. dosegli. Pri teh pa morajo sedaj svojci toliko več doplačevati za oskrbo. Vendar pa kolikor sem opazila, s tem nimajo večjih težav.

Kakšna je bila vaša pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati določeni pravici? Kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog?

Dejansko so se od petih stanovalcev, kar štirje odpovedali varstvenemu dodatku, ker smo se ustrašili, da bi morali svojci kasneje vračati ta znesek. Ta zakon o dedovanju je res vse prestrašil. So mi govorili, da državi ne bodo dajali svojega imetja, ker jim že celo življenje samo vzema. Jah, kaj hočemo. Tudi stari ljudje imajo enkrat vsega dosti. In imajo prav na nek način. No, štirim /stanovalcem sem pomagala pri izpolnjevanju vlog./ (18) Dva sta sama prišla do mene z vlogo, za dva so pa prišli svojci in me prosili, če jim lahko pomagam pri izpolnjevanju vloge.

Kakšna je bila vloga sorodnikov?

/Svojci so večinoma pomagali stanovalcem izpolniti vloge za odpoved prejemku./ (19) Prav tako /so stanovalcem bili v čustveno oporo./ (20) Marsikdo je bil presenečen, kako hitro se je njihova mama ali sorodnica sprijaznila z dejstvom, da ne bo več prejela varstvenega dodatka. Tu pri meni so pa stanovalci tako jamrali, skoraj nemogoče jih je bilo potolažiti. Svojci na drugačen način vplivajo na stanovalce, stanovalci jih tudi bolj poslušajo, jim prisluhnejo in kar je najpomembnejše, zaupajo jim. Torej, poleg tega pa so /svojci seveda imeli tudi vlogo doplačnikov zneska oskrbe./ (21) Nekaterim svojcem se je ta znesek doplačevanja še povečal zaradi

ukinitve varstvenega dodatka. Pa opažam tudi, da /svojci večkrat stanovalcem plačajo kavo ali jim prinesejo kakšno obleko./ (22) No, to velja bolj na splošno za stanovalce.

Opišite, kako ste stanovalcem pojasnili spremembe zakonodaje.

Ko so stanovalci prihajali k meni, so že vedeli na približno za kaj se gre. Večinoma so izvedeli od svojcev pa iz medijev. /Sem jim pa razložila bolj po domače, da so razumeli za kaj se gre./ (23) Ker ti zakoni so tako napisani, da jih ponavadi še sama ne razumem. Kako naj jih potem razlagam stanovalcem. No, sem jim povedala, /da sta sprejeta zakona, ki postavljata varstveni dodatek in denarno socialno pomoč v socialno varstvena prejemka./ (24) Poleg tega /so se zaostri pogoji za pridobitev./ (25) /Upošteva se tudi premoženje posameznika./ (26) In kar jih je najbolj skrbelo.../da bo v primeru, če je stanovalec prejemnik varstvenega dodatka in lastnik nepremičnine, se bo na nepremičnino naredil zaznamek, kar pomeni, da bo deloma v lasti države./ (27) To jih je najbolj skrbelo, saj so hoteli nepremičnine zapustiti otrokom in vnukom.

Menite, da se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči? Kako se to opazi?

/Bi rekla, da ja./ (28) Nekaj sem že prej povedala... čeprav smo nekaterim poiskali recimo temu »nadomestek«, torej dodatek za pomoč in postrežbo in enkratno denarno socialno pomoč, so drugi ostali brez tega. Torej, brez »nadomestka« in brez varstvenega dodatka. /Stanovalci težje pokrijejo znesek oskrbe, oziroma ga ne zmorejo več./ (29) Pozna se kar precej, da smo zasebni dom s koncesijo. Torej imamo nekoliko dražjo ceno oskrbe, ki pa jo stari ljudje z osebnimi pokojninami kar težko pokrijejo. Z ukinitvijo varstvenega dodatka še težje. Poleg tega sem tudi opazila, da /se nekateri stanovalci odpovedujejo nakupom v trgovini./ (30) /cigaretam./ (31) /kavicam./ (32) /oblekam./ (33) /hrani./ (34) in podobno. To so predvsem tisti z res nizkimi osebnimi pokojninami.

Kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu? Kako se vi soočate s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov?

/Večinoma svojci./ (35) /in občina./ (36) ki jim doplačuje. Ja, kako se soočam.... omenila sem že, da sem dvema stanovalcema, ki sta izgubila varstveni dodatek, /pomagala pridobiti dodatek za pomoč in postrežbo./ (37) in /enkratno denarno pomoč./ (38) Drugim pa, ki jih to ne pripada, ne morem pomagati. Vsaj ne v finančnem smislu. /Lahko jim namenim kakšno spodbudno besedo, tolažbo./ (39) Pa /pri nekaterih skušam poiskati pomoč tudi pri Karitasu./ (40) Vendar tam ne dajejo denarja. Lahko samo priskrbijo hrano ali obleko. Tega pa stanovalci ne potrebujejo. Večina potrebuje denar za pokritje stroškov oskrbe.

Menite, da so stanovalci, ki ne prejemajo več varstvenega dodatka bolj podvrženi revščini? Kako se to opazi?

/To bi pa težko ocenila./ (41) Pri nas so več ali manj nastanjeni stanovalci, ki imajo dokaj visoke osebne pokojnine, že zaradi tega, ker imamo nekoliko višje cene oskrbe, kot javni domovi za starejše. Da bi pa rekla, da so stanovalci zaradi prenehanja prejetja varstvenega dodatka bolj podvrženi revščini, pa ne morem. Ker je zagotovo še veliko bolj revnih starih ljudi, kot so oni. Res težko ocenim.

Opišite, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na vaše področje strokovnega dela. Navedite konkretne primere.

/Kakšnih posebnih sprememb nisem zaznala./ (42) Ne morem reči, da je bilo veliko dela z administracijo, ker ga ni bilo. Ne dvomim pa, da je bilo ravno nasprotno na centrih za socialno delo, kjer so se vloge vlagale. V domovih tega ni bilo. Ne bi mogla izpostaviti nobene spremembe, ki bi jo prinesla omenjena zakona. Delala sem tako kot ponavadi. Ko pridejo stanovalci k meni z določenim problemom, jim pomagam po najboljših močeh. Tako je bilo tudi sedaj. Da bi pa zakona kaj vplivala na moje področje strokovnega dela.... nisem opazila.

Kakšno je vaše mnenje/vaš pogled na oba zakona na področju starih ljudi?

Kako bi rekla.../zakona sama po sebi nista tako slaba./ (43) A ne me razumet narobe. /Zakona sta prinesla veliko slabega, pa tudi kaj dobrega./ (44) Ljudje smo po naravi taki, da vidimo večinoma le slabe stvari. /Kar

se tiče starih ljudi, sta jih zakona res precej prizadela, v finančnem smislu./ (45) Sistem bo tako težko funkcioniral. Nekje se bo prej ali slej sesulo. Pustimo se presenetit.

Se vam zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka? Zakaj?

Kolikor vem, stanovalci domov za stare, že pred sprejetjem zakonov, niso bili upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka. In kolikor vem, to ni nikjer zapisano, ampak je takšna pač praksa, torej da stanovalci domov za stare ne morejo dobiti varstvenega dodatka. Zakaj? /Ker je varstveni dodatek namenjen kritju življenjskih stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju. Torej, recimo kritju stroškov stanovanja. Stanovalci domov bivajo v domovih, ne v stanovanjih, torej naj ne bi imeli stroškov s tem. Toda pod vprašajem je, zakaj se plačevanje oskrbe doma ne šteje med življenjske stroške./ (46) Sam veste, kaj hočem povedat. Stanovalci ubistvu plačajo nastanitev v domu, ki pa je zajeta v oskrbi. Tako da tu sem spet neopredeljena. /Ne morem reči, da so stanovalci domov za stare diskriminirani, ker niso več upravičeni do varstvenega dodatka, niti ne morem reči, da niso./ (47)

Opišite, kakšne spremembe prinašata zakona za socialno delo kot znanost in stroko.

/Na splošno gledano bo potrebno poiskati nove metode in načine dela z ljudmi,/ (48) predvsem na centrih za socialno delo, kjer se največ soočajo s spremembami zakonov. Namreč, ljudje na centre prihajajo obupani in na koncu z živci, ker ne morejo plačati najemnine, nimajo za hrano, otroku ne morejo kupiti šolskih potrebščin in podobno. Tem ljudem ne zadostuje lepa beseda in vzpodbuda. Rabijo nekaj konkretnega. In socialno delo bo moralo nekaj pogruntati. /Če pa gledam na področje starih ljudi...mislím, da zakona za socialno delo kot znanost in stroko ne prinašata posebnih sprememb./ (49) Drugače bi bilo verjetno, če bi bilo množično več stanovalcev domov, ki bi prejeli varstveni dodatek in ga nato izgubili.

Ste opazili kakšne razlike med stanovalci (ki ne prejema več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare? Kakšne?

/Ne, med stanovalci javnih in zasebnih domov, ki ne prejema več varstvenega dodatka, nisem opazila razlike./ (50) /Se pa razlike med stanovalci zasebnih in javnih domov opazijo na splošno. Predvsem tako, da imamo kar precej premestitev. Torej, da stari ljudje pridejo v naš dom le za določen čas, dokler ne najdejo druge namestitve v javnem domu, ki je cenejši./ (51) Seveda je potem tu vprašanje kvalitete, toda to ni tema tega intervjuja.

Če bi lahko, kaj bi spremenili v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi?

Na splošno gledano...hm, kaj pa vem. Verjetno /to, da bi se vsem starim ljudem izboljšalo finančno stanje./ (52) Torej, drugače rečeno, /da bi lahko tudi stanovalci domov za stare lahko prejeli varstveni dodatek./ (53) Recimo to.

- (1) sama kakšnih velikih sprememb nisem opazila → niso opazili sprememb → spremembe v življenju stanovalcev
- (2) ne zdi se ji, da bi imeli zaradi ukinitve varstvenega dodatka kakšne finančne težave → brez finančnih težav → spremembe v življenju stanovalcev
- (3) dve gospe sta nekoliko pojmrli, da morata sedaj kar paziti na stroške, se pravi koliko in za kaj zapravljata → paziti na stroške → spremembe v življenju stanovalcev
- (4) stanovalci so se s tem sprijaznili → sprijaznjenje → soočanje stanovalcev
- (5) na začetku je bilo veliko jamranja in toženja → jamranje → soočanje stanovalcev
- (6) nekaj stanovalcev se je odpovedalo nekaterim malenkostim oziroma bolje rečeno stvarém, ki jih ljudje opravljamo pogosto → odpoved malenkostim → soočanje stanovalcev
- (7) nekateri so se morali odpovedati frizerjem → odpoved frizerki → soočanje stanovalcev
- (8) morali so se odpovedati nakupom v trgovinah → odpoved nakupom → soočanje stanovalcev

- (9) glede oblek so postali bolj natančni in previdni → večja skrb za obleke → soočanje stanovalcev
- (10) kar pozorno gledajo na to, kam dajo denar → varčevanje → soočanje stanovalcev
- (11) razume njihovo jezo, ki so ji občutili ob tem → jeza → soočanje stanovalcev
- (12) z nekaterimi se je pogovorila → pogovor → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (13) zaupali so ji svoje občutke in težave, ki jih bodo imeli s plačevanjem stroškov po tem, ko so izgubili varstveni dodatek → poslušanje → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (14) skupaj s stanovalcem sta pogledala, kaj bi se dalo storiti → skupno iskanje rešitev → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (15) pri eni stanovalki so ugotovili, da bi ji pripadal dodatek za pomoč in postrežbo in so ji ga uredili → urejanje dodatka za pomoč in postrežbo → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (16) z ostalimi so preverili, če bi jim prav prišla pomoč karitativnih ustanov, torej Rdečega Križa in Karitasa → sodelovanje s humanitarnimi organizacijami → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (17) eni gospe so zrihtali enkratno denarno socialno pomoč na centru za socialno delo → urejanje denarne socialne pomoči → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (18) stanovalcem je pomagala pri izpolnjevanju vlog → pomoč pri izpolnjevanju vlog → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (19) svojci so večinoma pomagali izpolniti vloge za odpoved prejemku → izpolnjevanje vlog → vloga sorodnikov
- (20) stanovalcem so bili v čustveno oporo → čustvena podpora → vloga sorodnikov
- (21) svojci so seveda imeli tudi vlogo doplačnikov zneska oskrbe → doplačevanje stroškov oskrbe → vloga sorodnikov
- (22) svojci večkrat stanovalcem plačajo kavo ali jim prinesejo kakšno obleko → finančna pomoč → vloga sorodnikov
- (23) jim je razložila bolj po domače, da so razumeli za kaj se gre → preprosta razlaga → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (24) sprejeta sta zakona, ki postavljata varstveni dodatek in denarno socialno pomoč v socialno varstvena prejemka → varstveni dodatek in denarna socialna pomoč sta postala socialno varstvena prejemka → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (25) zaostрили so se pogoji za pridobitev varstvenega dodatka → zaostreni pogoji → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (26) upošteva se tudi premoženje posameznika → upoštevanje premoženja → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (27) v primeru, če je stanovalec prejemnik varstvenega dodatka in lastnik nepremičnine, se bo na nepremičnino naredil zaznamek, kar pomeni, da bo deloma v lasti države → država postane lastnica → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (28) bi rekla, da ja → poslabšanje finančnega stanja → finančno stanje stanovalcev
- (29) stanovalci težje pokrijejo znesek oskrbe, oziroma ga ne zmorejo več → težje plačujejo za oskrbo → finančno stanje stanovalcev
- (30) nekateri stanovalci se odpovedujejo nakupom v trgovini → včasih so šli sami v trgovino → finančno stanje stanovalcev
- (31) se odpovedujejo cigaretam → odpoved kajenju → finančno stanje stanovalcev
- (32) se odpovedujejo kavicam → odpoved kavi → finančno stanje stanovalcev
- (33) se odpovedujejo kupovanju oblek → odpoved nakupovanju oblek → finančno stanje stanovalcev
- (34) se odpovedujejo kupovanju hrane → odpoved nakupovanju hrane → finančno stanje stanovalcev
- (35) večinoma jim pomagajo svojci → sorodniki → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (36) pomaga jim občina → občina → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov

- (37) pomagala jim je pridobiti dodatek za pomoč in postrežbo → dodatek za pomoč in postrežbo → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (38) pomagala jim je urediti enkratno denarno socialno pomoč → izredna denarna socialna pomoč → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (39) lahko jim nameni kakšno spodbudno besedo, tolažbo → tolaženje → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (40) pri nekaterih skuša poiskati pomoč pri Karitasu → humanitarna organizacija → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (41) to bi težko ocenila → težko oceni → podvrženost stanovalcev revščini
- (42) kakšnih posebnih sprememb ni zaznala → brez sprememb → spremembe strokovnega dela
- (43) zakona sama po sebi nista tako slaba → zakona nista tako slaba → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (44) zakona sta prinesla veliko slabega, pa tudi kaj dobrega → neopredeljeno → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (45) kar se tiče starih ljudi, sta jih zakona res precej prizadela, v finančnem smislu → najbolj prizadene stare ljudi → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (46) ker je varstveni dodatek namenjen kritju življenjskih stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju, torej recimo kritju stroškov stanovanja. Stanovalci domov bivajo v domovih, ne v stanovanjih, torej naj ne bi imeli stroškov s tem, vendar je pod vprašajem, zakaj se plačevanje oskrbe doma ne šteje med življenjske stroške → plačevanje oskrbe za primerno urejeno bivanjsko okolje → diskriminacija stanovalcev
- (47) ne more reči, da so stanovalci domov za stare diskriminirani, ker niso več upravičeni do varstvenega dodatka, niti ne more reči, da niso → neopredeljena → diskriminacija stanovalcev
- (48) potrebno bo iskati nove metode in načine dela z ljudmi → iskanje novih metod in načinov dela z ljudmi → spremembe za socialno delo
- (49) misli, da zakona za socialno delo kot znanost in stroko ne prinašata posebnih sprememb → ni sprememb → spremembe za socialno delo
- (50) ne, med stanovalci javnih in zasebnih domov, ki ne prejemajo več varstvenega dodatka, ni opazila razlik → razlik ni → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare
- (51) razlike se opazijo na splošno in sicer predvsem tako, da imajo kar precej premestitev, torej da stari ljudje pridejo v njihov dom le za določen čas, dokler ne najdejo druge namestitve v javnem domu, ki je cenejši → premestitve → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare
- (52) to, da bi se vsem starim ljudem izboljšalo finančno stanje → izboljšanje finančnega stanja → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi
- (53) da bi lahko tudi stanovalci domov za stare lahko prejemali varstveni dodatek → izguba varstvenega dodatka → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

Intervju I

Kakšne spremembe je prinesla nova zakonodaja v življenja stanovalcev doma?

/Praktično jih ni za prepoznat./ (1) Bila sta dva ali trije primeri so bili, da so imeli stanovalci varstveni dodatek. So svojci sami prišli in prevzeli tisti del plačila, ki je zmanjkal oziroma se je povečal znesek doplačila svojcem. Ni pa bilo kakšne slabe volje ali negodovanja glede tega. /Kakšnih večjih težav pa stanovalci niso imeli./ (2)

Opišite, kako so se stanovalci soočali s tem.

/Eno gospo je skrbelo to, da nebi slučajno morali njeni otroci kasneje kaj vračati ali pa da nebi dobili pri dedovanju tistega, kar jim je namenila./ (3) Kaj drugega pa ni bilo nič tako posebnega.

Opišite, na kakšen način ste jim pomagali/jim pomagata pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku in/ali denarni socialni pomoči.

/Pogovorili smo se skupaj s svojci in stanovalci./ (4) Če se navežem na primer gospe...zadeva se je skristalizirala oziroma pojasnila. Jim je bilo precej jasno. Morda vpliva tudi to, ker so bili precej razgledani in poučeni o tej zadevi tudi od nekje drugje. Verjetno so se šli prej pozanimat tudi na center za socialno delo. Ker ni bilo, ni bilo...je že nekaj let nazaj od tega, ampak take stvari si zapomniš.

Kakšna je bila vaša pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati določeni pravici? Kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog?

Tisti, ki so se oglasili pri meni, /smo se pogovorili./ (5) /Nekaterim sem tudi nekaj stvari še razložila./ (6) drugače so pa večinoma vedeli, za kaj se gre. /Vloge so izpolnjevali sami./ (7) oziroma /so jim pomagali svojci./ (8) Sama nisem imela opravka s tem. Večinoma so me prišli vprašat, če rabim še kakšno posebno potrdilo in tako.

Kakšna je bila vloga sorodnikov?

/Svojci so stanovalcem pomagali izpolnjevati vloge./ (9) so /jim razložili, če stanovalci še česa niso razumeli./ (10) Pa kot sem že omenila, se je /finančno breme svojcev povečalo. Ker so oni prevzeli nase tisto razliko pri plačevanju oskrbe./ (11)

Opišite, kako ste stanovalcem pojasnili spremembe zakonodaje.

Ko so prišle te spremembe, /smo dali obvestila po domu na oglasne deske in po dvigalih./ (12) in sicer /kaj sedaj to pomeni, kako in kaj./ (13) Da /lahko pridejo stanovalci k meni na pogovor./ (14) ali pa /se obrnejo na center za socialno delo./ (15) kjer se bo vse te stvari urejalo. In tako so bili usmerjeni. K meni so prišli samo še po neke malenkosti. /Tudi na odboru stanovalcev smo imeli to temo in se jim je povedalo in razložilo./ (16)

Menite, da se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči? Kako se to opazi?

/Prav kaj posebej opazila ali zaznala nisem./ (17) ne. /Verjetno se jim je poslabšalo./ (18) Res pa je, da je večje breme sedaj na svojcih, se je povečalo. Bili so postavljeni v brezizhodni položaj, ker dejansko so spremembe pri dedovanju. Dobro, tiste spremembe dve leti nazaj, ko so malo spremenili delež dedovanja....sedaj malo manj vzamejo, kolikor so dali. Ampak ja, bili so postavljeni v brezizhodni položaj in verjamem, da jim je to predstavljalo dodatno težavo.

Kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu? Kako se vi soočate s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov?

/Večinoma svojci./ (19) v večini primerov je tako. /Nekaterim doplačuje tudi občina./ (20) Hm, kako se soočam.../včasih je precej težko./ (21) Ko vidiš, da bo stanovalec morda ostal brez nepremičnine, ker drugače ne more plačati oskrbe kot tako, da mu doplačuje občina. Je težko, tudi za nas, socialne delavce. Sama vem, da

sem poiskala vse druge možnosti, vendar če ne gre drugače.../malo lažje je ob misli na to, da si se potrudil in dal vse od sebe./ (22)

Menite, da so stanovalci, ki ne prejemajo več varstvenega dodatka bolj podvrženi revščini? Kako se to opazi?

/Težko rečem./ (23) karkoli. Ker tako je...nimamo nekega vpogleda na stvari, ki se dogajajo na centru za socialno delo. Ne vem, kdo je šel tja, kako so reševali te probleme. Ali so morda svojci potem kaj drugega naredili, ne vem. Morda so prodali kakšno nepremičnino, ne vem. Tukaj nimam stika s temi stvarmi, tako da ne morem reči.

Opišite, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na vaše področje strokovnega dela. Navedite konkretne primere.

/Konkretno nobenih sprememb./ (24) Ubistvu glavna stvar, ki jo delamo je oprostitev plačila socialnovarstvene storitve. Tukaj se praktično ni spremenil postopek. Se pozna to, da zadevo ureja center za socialno delo, kamor napotim potem stanovalce in njihove svojce.

Kakšno je vaše mnenje/vaš pogled na oba zakona na področju starih ljudi?

Zdaj tako.../nekateri stvari so zagotovo v redu, ker se zadeve malo bolj zjasnijo, postavijo./ (25) Glede na to, da tudi ni bilo nekih pretiranih sprememb, ampak tiste spremembe, ki so bile... ko se je sistem potem zapeljal, so naredili spremembe in sicer so izboljšali, dvignili cenzuse, postavili so veliko višje tiste prihranke, ki jih uporabniki lahko še imajo. /Slabosti pa...ne vem, verjetno je kakšen, ki je izvisel iz sistema in je sedaj na slabšem./ (26) Jaz takega primera ne poznam, verjamem pa, da so. Ne vem pa, kako so jim potem pomagali, da so mogoče prišli na isto, kot so bili prej. To je težko reči.

Se vam zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka? Zakaj?

Hm,/težko rečem./ (27) Kolikor jaz vem, /je varstveni dodatek namenjen vzdrževanju stanovanjskega okolja, v katerem stanovalec živi. Zdaj ta zadeva res odpade, ko gre oseba živeti v dom. Tako da, težko se opredelim. Ker, po drugi strani če pogledaš, že osnovna oskrba ima vključeno prehrano, bivanje... Se pravi, prav tako je treba vzdrževati to./ (28) Tako da, ja...težko je reči, če so diskriminirani. Vprašanje, če so ali niso, ali so na boljšem ali na slabšem. Ker kakorkoli obračamo, pridejo do iste zadeve. Vsi nekje živijo. In strehe in zidove je treba ohranjati, da lahko notri živijo.

Opišite, kakšne spremembe prinašata zakona za socialno delo kot znanost in stroko.

/Prinesla sta takšne spremembe, ker obstaja sedaj neka skupina ljudi, s katero se bo treba sedaj drugače pogovarjati in pojasnjevati stvari, iskati rešitve./ (29) /Da bi pa prišlo do kakšnih sprememb konkretno pri socialnem delu v domovih, pa ne bi rekla./ (30) Je pa sigurno največji del prineslo obveščanje uporabnikov in tistih, ki so posredno in neposredno udeleženi v temu.

Ste opazili kakšne razlike med stanovalci (ki ne prejemajo več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare? Kakšne?

/Prav izrazito izrečeno, da zaradi izgube varstvenega dodatka, obstaja želja po premestitvi v javni zavod, kjer je cena oskrbe nižja, ni./ (31) /Na splošno je pa veliko tega. Javni domovi so cenejši in ko se zanimajo, iščejo, hodijo gledat javne domove./ (32) se pogovarjajo z ostalimi. In večinoma rečejo, da za isti standard, iste storitve, dobijo več v javnem zavodu kot pa pri koncesionarju, kjer so cene višje. To pa zelo velikokrat opazim in /imamo kar nekaj premestitev iz tega področja./ (33)

Če bi lahko, kaj bi spremenili v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi?

Hm, /ne vem, ne vem./ (34) Ker ni bilo kakšnega takega...hm, vse je tako lepo steklo. Tako da potem imam občutek, da zadeve lavfajo. Kaj pa je na drugi strani, pa ne vem. Večinoma sodelujemo tudi z bližnjim centrom

za socialno delo, smo zelo povezani. In če je kakšna taka zadeva, za kogarkoli, vedno izvem za primer. Tako da predvidevam, da zadeve lavfajo, da so utečene. Premalo vem, da bi lahko karkoli rekla.

- (1) praktično ni za prepoznati spremembe → niso opazili sprememb → spremembe v življenju stanovalcev
- (2) kakšnih večjih težav stanovalci niso imeli → brez težav → spremembe v življenju stanovalcev
- (3) eno gospo je skrbelo, da ne bi slučajno morali njeni otroci kasneje kaj vračati ali pa da ne bi dobili pri dedovanju tistega, kar jim je namenila → skrb zaradi vračanja denarja sorodnikov → soočanje stanovalcev
- (4) pogovorili so se skupaj s sorodniki in stanovalci → skupni iskanje rešitev → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (5) pogovorili so se → pogovor → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (6) nekaterim je nekaj stvari tudi razložila → razlaga → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (7) vloge so stanovalci izpolnjevali sami → pomoč ni bila potrebna → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (8) pri izpolnjevanju vlog so stanovalcem pomagali svojci → pomoč sorodnikov → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (9) svojci so stanovalcem pomagali izpolnjevati vloge → izpolnjevanje vlog → vloga sorodnikov
- (10) svojci so jim razložili, če stanovalci še česa niso razumeli → razlaga → vloga sorodnikov
- (11) finančno breme svojcev se je povečalo, ker so oni prevzeli nase tisto razliko pri plačevanju oskrbe → doplačevanje stroškov oskrbe → vloga sorodnikov
- (12) po domu so dali obvestila na oglasne deske in po dvigalih → obveščanje preko letakov → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (13) razlaga, kaj sedaj to pomeni, kako in kaj → malo razlage → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (14) da lahko pridejo stanovalci k socialni delavki na pogovor → preko pogovora → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (15) lahko se obrnejo na center za socialno delo → napotitev na csd → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (16) tudi na odboru stanovalcev so imeli to temo in se jim je povedalo in razložilo → na skupini → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (17) prav kaj posebej ni opazila ali zaznala, da bi se finančno stanje poslabšalo → ni opazila → finančno stanje stanovalcev
- (18) verjetno se jim je finančno stanje poslabšalo → verjetno poslabšanje finančnega stanja → finančno stanje stanovalcev
- (19) večinoma jim pomagajo svojci → sorodniki → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (20) nekaterim doplačuje tudi občina → občina → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (21) precej težko se sooča s tem → težko je → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (22) malo lažje ji je ob misli na to, da se potrudi in da vse od sebe → nič drugega ne more storiti → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (23) težko reče, da bi bili stanovalci bolj podvrženi revščini → težko oceni → podvrženost stanovalcev revščini
- (24) konkretno nista prinesla nobenih sprememb → brez sprememb → spremembe strokovnega dela
- (25) nekatere stvari so zagotovo v redu, ker se zadeve malo bolj zjasnijo, postavijo → zakona nista tako slaba → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (26) verjetno je kakšen, ki je izvisel iz sistema in je sedaj na slabšem → posamezniki sedaj na slabšem → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (27) težko reče, da bi bili stanovalci domov diskriminirani → neopredeljena → diskriminacija stanovalcev
- (28) varstveni dodatek je namenjen vzdrževanju stanovanjskega okolja, v katerem stanovalec živi in sedaj ta zadeva res odpade, ko gre oseba živeti v dom. Po drugi strani pa že osnovna oskrba ima vključeno prehrano,

bivanje, se pravi, da je treba prav tako vzdrževati to → plačevanje oskrbe za primerno urejeno bivanjsko okolje
→ diskriminacija stanovalcev

(29) zakona sta prinesla takšne spremembe, ker obstaja sedaj neka skupina ljudi, s katero se bo treba sedaj drugače pogovarjati in pojasnjevati stvari, iskati rešitve → iskanje novih metod in načinov dela z ljudmi → spremembe za socialno delo

(30) da bi pa prišlo do kakšnih sprememb konkretno pri socialnem delu v domovih, pa ne bi rekla → ni sprememb → spremembe za socialno delo

(31) prav izrazito rečeno, da zaradi izgube varstvenega dodatka obstaja želja po premestitvi v javni zavod, kjer je oskrba nižja, ni → razlik ni → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

(32) na splošno je pa veliko tega, da iščejo, hodijo, se zanimajo za javne domove, ki so cenejši → namestitve v javne zavode → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

(33) imajo kar nekaj premestitev iz tega področja → premestitve → razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

(34) ne ve, nič ne more izpostaviti → nič ne more izpostaviti → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

Intervju J

Kakšne spremembe je prinesla nova zakonodaja v življenja stanovalcev doma?

Ne vem, kakšne spremembe je prinesla zakonodaja prav za stanovalce doma, vem pa, da so se spraševal... predvsem /so zamenjevali dodatek za pomoč in postrežbo in varstveni dodatek./ (1) Niso točno vedeli, kaj je kaj. So mislili, da je treba dodatek za pomoč in postrežbo vračati državi. /Kakšnih posebnih sprememb pa nisem zaznala ali opazila./ (2)

Opišite, kako so se stanovalci soočali s tem.

/Ni bilo nič posebnega./ (3) Kot sem rekla, zamenjevali so dodatek za pomoč in postrežbo in varstveni dodatek. Lahko bi rekla, da je /bilo prisotnega nekaj strahu pri njih./ (4) dokler jim nisem razložila.

Opišite, na kakšen način ste jim pomagali/jim pomagale pri soočanju z osebno stisko, povzročeno z odpovedjo varstvenemu dodatku in/ali denarni socialni pomoči.

Določenim sem pomagala tako, da /sem jim razložila, ko je prišlo do teh sprememb v zakonodaji./ (5) ... no, in so potem želeli še enkrat na novo dobivati varstveni dodatek in sem jim povedala, da ker so v domu, jim to avtomatsko ne pripada več. No, in potem je bila ena gospa malce v stiski in /smo vložili vlogo za enkratno denarno pomoč./ (6) tako da je iz tega dobila nekoliko finančne pomoči.

Kakšna je bila vaša pomoč stanovalcem, ki so se želeli odpovedati določeni pravici? Kdo jim je pomagal pri izpolnjevanju vlog?

Nebi vedela. /Meni osebno se ni bilo potrebno srečati s kakršnimkoli izpolnjevanjem vlog, niti me ni nihče prosil za to./ (7) Verjetno so jim pomagali svojci, ne vem. Sama /sem jim le razložila zadevo./ (8) da jih ni več tako skrbelo.

Kakšna je bila vloga sorodnikov?

/Nekateri svojci so sami pomagali stanovalcem, da so se lahko odpovedali varstvenemu dodatku./ (9) drugi sploh /niso želeli, da bi še enkrat zaprosili./ (10) ker so videli, da bi to morali potem vračati in tega niso hoteli sprejeti na svoja pleča. Tako da so pri tem svojci pomagali.

Opišite, kako ste stanovalcem pojasnili spremembe zakonodaje.

/Glede na vsakega posameznika njemu primerno sem jim razložila./ (11) Ker nekateri so bili na začetku demence in niso popolnoma razumeli, za kaj se gre. Sem pa okvirno povedala, da /gre za dopolnitev zakona./ (12) kjer je /varstveni dodatek postal socialnovarstveni prejemek./ (13) kar pomeni, da /ga je potrebno državi vračati./ (14) /Če je oseba, ki prejema varstveni dodatek, lastnica nepremičnine, se lahko zgodi, da bo država naredila zaznamek na nepremičnino, če se znesek varstvenega dodatka kasneje ne bi vrnil./ (15)

Menite, da se je finančno stanje stanovalcev poslabšalo z izgubo varstvenega dodatka in/ali denarne socialne pomoči? Kako se to opazi?

Lahko bi rekla, da tisti, ki so varstveni dodatek dobivali, so bili eni najbolj revnih in so imeli res nizko pokojnino. In jim je to pač bil en pomemben vir dohodka še zraven. /Verjamem, da se jim je to zelo poznalo pri finančnem stanju./ (16)

Kdo stanovalcem pomaga pri kritju stroškov za oskrbo v domu? Kako se vi soočate s tem, ko stanovalci sami ne morejo poravnati stroškov?

/Eno tretjino oskrbe krijejo stanovalci sami./ (17) /drugače svojci./ (18) in pa /občina tudi doplačuje./ (19) Kako se soočam... zadnje čase je kar nekaj primerov, ko svojci izkoriščajo pokojnine stanovalcev. Torej, svojci so pooblaščen na njihov račun. Ko pride čas za plačilo oskrbe, tega denarja ni nikjer, ker svojci vse porabijo. V

takih primerih /mi je pa res težko, ker ne morem trpeti tega./ (20) Ljudje so garali za svoje pokojnine, potem je pa ne morejo uživati.

Menite, da so stanovalci, ki ne prejemajo več varstvenega dodatka bolj podvrženi revščini? Kako se to opazi?

Ne vem. /Mislim, da ne. Aja...no, ali pa./ (21) Joj, ne vem kaj naj rečem. Nekateri, ki so prejemali varstveni dodatek, smo jim potem pomagal pri izpolnitvi vloge za dodatek za pomoč in postrežbo in jim je to pomagalo, da niso popolnoma zapadli v revščino. /Problem je kvečjemu pri tistih, ki imajo kmečke pokojnine in niso upravičeni do dodatka za pomoč in postrežbo. Za te pa lahko rečem, da so revni./ (22) Ker kmečke pokojnine so pa že v osnovi majhne.

Opišite, kakšne spremembe sta zakona (ZUPJS in ZSVarPre) prinesla na vaše področje strokovnega dela. Navedite konkretne primere.

/Sama nisem opazila nobenih sprememb, ker tega je bilo veliko več na centru za socialno delo./ (23) Pri nas /se nisem toliko srečevala s tem, ker takih stanovalcev, ki bi prejemali varstveni dodatek, ni bil veliko./ (24) Tako da pri delu z njimi nisem odkrivala kakšne tople vode. To bi bilo bolj vprašanje za zaposlene na centrih za socialno delo.

Kakšno je vaše mnenje/vaš pogled na oba zakona na področju starih ljudi?

Kaj pa vem. Bi rekla da sem neopredeljena, /recimo neka sredina./ (25) /Sta v redu in nista./ (26)

Se vam zdijo stanovalci domov za stare diskriminirani, ker po zakonu niso več upravičeni do prejemanja varstvenega dodatka? Zakaj?

/Noben od stanovalcev mi še ni rekel, da bi se pa zaradi tega počutil diskriminiranega./ (27) Tako da /bom rekla ne, se mi ne zdijo diskriminirani./ (28)

Opišite, kakšne spremembe prinašata zakona za socialno delo kot znanost in stroko.

To je spet vprašanje, na katerega bi verjetno zelo dobro znali odgovoriti na centrih za socialno delo. Lahko pa rečem, da je velika sprememba ta, da je /socialno delo postalo še bolj zbirokratizirano, saj se je potrebno vedno več ukvarjati s papirji./ (29) Tega je vedno več. Namesto, da bi namenjali več časa za stike in pogovore s stanovalci.

Ste opazili kakšne razlike med stanovalci (ki ne prejemajo več varstvenega dodatka) javnih in stanovalci zasebnih domov za stare? Kakšne?

/Da bi rekla, da ljudje prihajajo k nam iz zasebnih domov zaradi izgube varstvenega dodatka, ne morem reči./ (30) Pridejo k nam zaradi nižjih stroškov oskrbe, ker zasebni imajo kar visoke cene. Smo pa imeli tudi mi nekaj premestitev v druge domove, vendar izključno zaradi bližine njihovih domov in svojcev.

Če bi lahko, kaj bi spremenili v povezavi s spremembami socialne zakonodaje na področju starih ljudi?

Mogoče to, /da bi bilo po domovih organizirane več pomoči na domu./ (31) Ker se mi zdi, da je na centrih za socialno delo tega še premalo. Res da mogoče nekateri ne želijo prejemati pomoči na domu, vendar mi med drugim tudi razvažamo kosila. In lahko rečem, da sem v tem času, ko sem jaz razvažala kosila, videla primere, ko so ljudje bili popolnoma sami in niso imeli nobene pomoči. Tako da sem potem jaz centru sporočala take primere. Se mi zdi, da bi bilo potrebno bolj organizirati pomoč na domu za ljudi, ki živijo v res groznih in katastrofalnih razmerah doma. In mislim, da je te pomoči zaenkrat še premalo.

(1) zamenjevali so dodatek za pomoč in postrežbo in varstveni dodatek → zamenjava dodatka za pomoč in postrežbo in varstvenega dodatka → spremembe v življenju stanovalcev

- (2) kakšnih posebnih sprememb ni zaznala ali opazila → niso opazili sprememb → spremembe v življenju stanovalcev
- (3) ni bilo nič posebnega → nič posebnega → soočanje stanovalcev
- (4) pri stanovalcih je bilo prisotnega nekaj strahu → strah → soočanje stanovalcev
- (5) ko je prišlo do sprememb v zakonodaji, jim jih je razložila → razlaga → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (6) vložili so vlogo za enkratno denarno pomoč → urejanje denarne socialne pomoči → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (7) osebno se ji ni bilo potrebno srečati s kakršnimkoli izpolnjevanjem vlog, nihče je ni prosil za to → pomoč ni bila potrebna → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (8) sama jim je le razložila zadevo, jim je svetovala → svetovanje → pomoč socialne delavke stanovalcem
- (9) nekateri svojci so sami pomagali stanovalcem, da so se lahko odpovedali varstvenemu dodatku → izpolnjevanje vlog → vloga sorodnikov
- (10) niso želeli, da bi še enkrat zaprosili za varstveni dodatek, ker bi vračanje le-tega pristalo na njihovih plečih → potrebujejo pomoč → vloga sorodnikov
- (11) glede na vsakega posameznika njemu primerno jim je razložila → individualna razlaga → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (12) gre za dopolnitev zakona → prišlo je do sprememb → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (13) varstveni dodatek je postal socialno varstveni prejemek → varstveni dodatek in denarna socialna pomoč sta postala socialno varstvena prejemka → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (14) varstveni dodatek je potrebno vračati državi → vračati državi → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (15) če je oseba, ki prejema varstveni dodatek lastnica nepremičnine, se lahko zgodi, da bo država naredila zaznamek na nepremičnino, če se znesek varstvenega dodatka kasneje ne bi vrnil → država postane lastnica → pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje
- (16) verjame, da se je stanovalcem zelo poznalo pri finančnem stanju ob izgubi varstvenega dodatka → verjetno poslabšanje finančnega stanja → finančno stanje stanovalcev
- (17) eno tretjino oskrbe krijejo stanovalci sami → stanovalci → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (18) pomagajo jim svojci → sorodniki → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (19) tudi občina doplačuje → občina → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (20) težko ji je, ker ne more trpeti revščine stanovalcev → težko je → pomoč stanovalcem pri kritju stroškov
- (21) misli, da ne oziroma ja → težko oceni → podvrženost stanovalcev revščini
- (22) problem je pri tistih, ki imajo kmečke pokojnine in niso upravičeni do dodatka za pomoč in postrežbo, za njih lahko reče, da so revni → revni prejemniki kmečkih pokojnin → podvrženost stanovalcev revščini
- (23) sama ni opazila nobenih sprememb, ker je bilo več tega na csd-ju → brez sprememb → spremembe strokovnega dela
- (24) ni se toliko srečevala s tem, ker takih stanovalcev, ki bi prejeli varstveni dodatek, ni bilo veliko → malo stika z ukinjanji varstvenega dodatka → spremembe strokovnega dela
- (25) recimo neka sredina → neopredeljeno → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (26) sta v redu in nista → zakona sta in nista dobra → mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre
- (27) noben od stanovalcev ji ni rekel, da bi se zaradi neprejemanja varstvenega dodatka počutil diskriminiranega → stanovalci se ne počutijo diskriminirane → diskriminacija stanovalcev
- (28) stanovalci se ji ne zdijo diskriminirani → stanovalci niso diskriminirani → diskriminacija stanovalcev
- (29) socialno delo je postalo še bolj zbirokratizirano, saj se je potrebno vedno več ukvarjati s papirji → socialno delo postalo zbirokratizirano → spremembe za socialno delo

(30) ne more reči, da ljudje prihajajo k njim iz zasebnih domov zaradi izgube varstvenega dodatka → razlik ni
→ razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

(31) da bi bilo po domovih organizirane več pomoči na domu → več pomoči na domu → spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

9.6 Priloga 6: analiza intervjujev socialnih delavk, zaposlenih v domovih za stare – osno kodiranje

Spremembe v življenju stanovalcev

- niso opazili sprememb (F, H, I, J)
- ukinitve doplačila občine (F)
- pojasnjevanje stanovalcem (F)
- pojasnjevanje sorodnikom (F)
- življenje se je zakompliciralo (F)
- prisoten strah (F, G)
- zmeda (G)
- negotovost (G)
- panika (G)
- zaskrbljenost (G)
- brez finančnih težav (H)
- paziti na stroške (H)
- brez težav (I)
- zamenjava dodatka za pomoč in postrežbo in varstvenega dodatka (J)

Soočanje stanovalcev

- strah (F, G, J)
- slabo finančno stanje (F)
- težko je (F)
- grozljiv občutek (F)
- varčevanje (G, H)
- odpoved kavi (G)
- jamranje (G, H)
- zmedenost (G)
- sprijaznjenje (G, H)
- odpoved malenkostim (H)
- odpoved frizerki (H)
- odpoved nakupom (H)
- večja skrb za obleke (H)
- jeza (H)
- skrb zaradi vračanja denarja svojcem (I)
- nič posebnega (J)

Pomoč socialne delavke stanovalcem

- pogovor (F, G, H, I)
- tolažba (F)
- sodelovanje s csd-jem (F, G)
- urejanje denarne socialne pomoči (F, H, J)
- sodelovanje s humanitarnimi organizacijami (F, G, H)
- pomoč pri izpolnjevanju vlog (F, G, H)
- razlaga (G, I, J)
- posvetiti čas posamezniku (G)
- pomirjanje (G)

- pomoč prostovoljcev (G)
- svetovanje (G, J)
- pomoč sorodnikov (G, I)
- poslušanje (H)
- skupno iskanje rešitev (H, I)
- urejanje dodatka za pomoč in postrežbo (H)
- pomoč ni bila potrebna (I, J)

Vloga sorodnikov

- različna (F)
- doplačevanje stroškov oskrbe (F, G, H, I)
- potrebujejo pomoč (F, J)
- poznavanje pravic (F)
- finančna pomoč (G, H)
- čustvena podpora (G, H)
- tolažba (G)
- izpolnjevanje vlog (H, I, J)
- razlaga (I)

Pojasnjevanje sprememb socialne zakonodaje

- pove sproti (F)
- na skupini (F)
- preprosta razlaga (F, H)
- malo razlage (G, I)
- nič ne bodo vzeli (G)
- prišlo je do sprememb (G, J)
- varstveni dodatek in denarna socialna pomoč sta postala socialno varstvena prejemka (G, H, J)
- vračati državi (G, J)
- upoštevanje premoženja (G, H)
- država postane lastnica (G, H, J)
- zaostreni pogoji (H)
- obveščanje preko letakov (I)
- preko pogovora (I)
- napotitev na csd (I)
- individualna razlaga (J)

Finančno stanje stanovalcev

- poslabšanje finančnega stanja (F, G, H)
- včasih so si lahko več privoščili (G)
- hodili na izlete (G)
- včasih so šli sami v trgovino (G, H)
- odpoved frizerki (G)
- bolj pozorni na denar (G)
- odpoved nakupovanju oblek (G, H)
- vztrajanje pri nižji stopnji oskrbe (G)
- težje plačujejo za oskrbo (H)
- odpoved kavi (H)
- odpoved kajenju (H)
- odpoved nakupovanju hrane (H)
- ni opazila (I)
- verjetno poslabšanje finančnega stanja (I, J)

Pomoč stanovalcem pri kritju stroškov

- sorodniki (F, G, H, I, J)
- občina (F, G, H, I, J)
- stanovalci (G, J)
- sostanovalci (G)
- zaskrbljenost (F)
- izredna denarna socialna pomoč (G, H)
- dodatek za pomoč in postrežbo (H)
- humanitarna organizacija (H)
- težko je (G, I, J)
- tolaženje (H)
- nič drugega ne more storiti (I)

Podvrženost stanovalcev revščini

- podvrženi revščini (F, G)
- brez priboljškov (F, G)
- odpovedovanje kavi (F)
- pritoževanje čez pralnico (F)
- prenehati kaditi (F)
- neopredeljena (G)
- vse več revnih (G)
- težko oceni (H, I, J)
- revni prejemniki kmečkih pokojnin (J)

Spremembe strokovnega dela

- več dela z vlogami (F, G)
- pomanjkanje časa za socialno delo (G)
- manj stikov s stanovalci (G)
- pomanjkanje časa za pogovore s stanovalci (G)
- brez sprememb (H, I, J)
- malo stika z ukinjanji varstvenega dodatka (J)

Mnenje socialne delavke na ZUPJS in ZSVarPre

- varčevanje države na račun starih ljudi (F)
- vprašanje socialne države (F)
- negativno (G)
- osiromašenje starih ljudi (G)
- težave občin z doplačevanjem oskrb (G)
- sorodniki še bolj prizadeti (G)
- manj nastanitev v domove za stare (G)
- najbolj prizadene stare ljudi (G, H)
- zakona nista tako slaba (H, I)
- neopredeljeno (H, J)
- posamezniki sedaj na slabšem (I)
- zakona sta in nista dobra (J)

Diskriminacija stanovalcev

- stanovalci so diskriminirani (F, G)
- plačevanje oskrbe za primerno urejeno bivanjsko okolje (F, G, H, I)
- nepošteno (G)
- neopredeljena (H, I)
- stanovalci niso diskriminirani (J)

- stanovalci se ne počutijo diskriminirane (J)

Spremembe za socialno delo

- nasprotovanje med etiko in prakso (F)
- nič dobrega (G)
- zapiranje socialnih delavk v pisarne (G)
- iskanje rešitev proti birokratizaciji socialnega dela (G)
- več stikov socialnih delavcev s stanovalci (G)
- iskanje novih metod in načinov dela z ljudmi (H, I)
- ni sprememb (H, I)
- socialno delo postalo zbirokratizirano (J)

Razlike med stanovalci javnih in zasebnih domov za stare

- premestitve (F, H, I)
- razlike so (G)
- skromnost stanovalcev (G)
- razmislek o nakupu (G)
- varčujejo (G)
- namestitve v javne domove (G, I)
- razlik ni (H, I, J)

Spreminjanje socialne zakonodaje na področju starih ljudi

- izguba varstvenega dodatka (F, H)
- upoštevanje prihrankov (F)
- povečanje pokojnin (G)
- namenjanje dodatkov (G)
- finančna neprizadetost svojcev (G)
- izboljšanje finančnega stanja (H)
- nič ne more izpostaviti (I)
- več pomoči na domu (J)

10 POVZETEK

Spremembe socialne zakonodaje v začetku leta 2012 so močno prizadele stare ljudi, saj sta se varstveni dodatek in denarna socialna pomoč (prejšnja državna pokojnina) spremenila v socialnovarstvena prejemka, kar pomeni, da ju je treba vrniti državi, sicer ta na nepremičnino posameznika naredi zaznambo, torej del nepremičnine pripade državi. Stari ljudje so se takrat množično odpovedovali obema prejemkoma, predvsem varstvenemu dodatku. Še posebej so bili prizadeti stari ljudje, ki bivajo v domovih za stare, saj do varstvenega dodatka zaradi bivanja v institucionalni oskrbi niso upravičeni. To je še poglobilo finančne težave stanovalcev domov za stare, prav tako so bili močno prizadeti njihovi sorodniki, ki morajo doplačevati za stroške oskrbe.

Izvedla sem raziskavo, v kateri sem intervjuvala stanovalce doma za stare in socialne delavke, zaposlene v domovih za stare. Stanovalci so se po izgubi varstvenega dodatka morali odpovedati nakupom, priboljškom, pitju kave, skratka, stvarjem, ki jih ljudje običajno počnemo vsak dan. Stanovalce domov za stare so spremljali jeza, strah, žalost in zaskrbljenost, saj niso vedeli, kako bodo v prihodnje plačevali domsko oskrbo. Namreč, sorodniki so že tako obremenjeni z doplačevanjem stroškov domske oskrbe, prav tako občine. Socialne delavke, zaposlene v domovih za stare, so stanovalcem nudile pomoč, in sicer v obliki pogovora, svetovanj, iskanja drugih finančnih dodatkov in povezovanja s humanitarnimi organizacijami. Kljub njihovi pomoči stanovalci težko plačujejo stroške oskrbe. Marsikateri stanovalec doma za stare je podvržen tveganju revščine, čeprav po mnenju socialnih delavk večina stanovalcev ni revnih.

Nova socialna zakonodaja je prinesla nekaj sprememb tudi na področje stroke socialnega dela, predvsem je postalo socialno delo še bolj zbirokratizirano, prihaja tudi do nasprotovanj med etiko in prakso. Po mnenju socialnih delavk sta nova zakona prinesla več slabega kot dobrega, najbolj pa sta prizadela ravno stare ljudi. Upam, da bo država kmalu uvidela napako, ki jo je storila, in starim ljudem omogočila čim bolj brezskrbno starost, vsaj kar zadeva finančno področje.